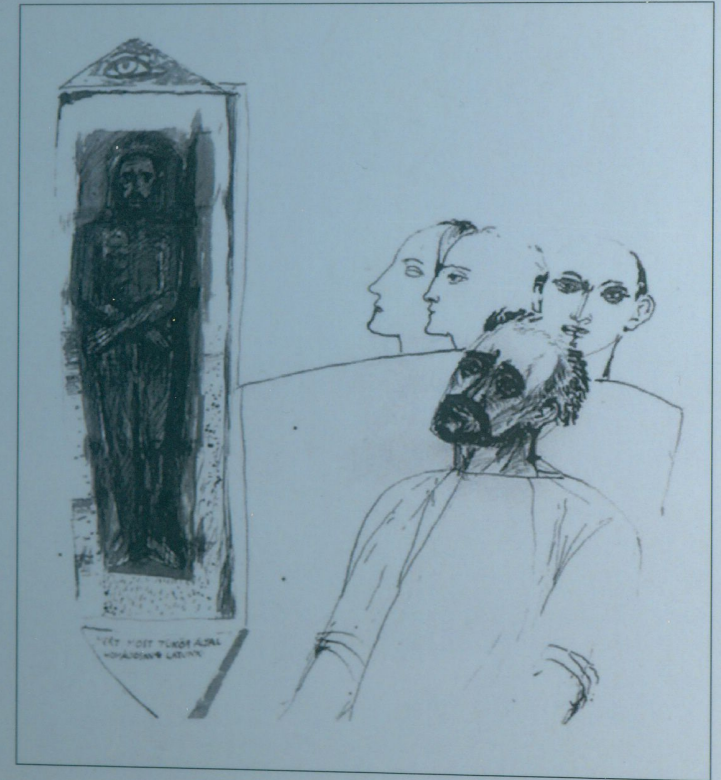

HUBERT ILDIKÓ

„Tükör által homályosan”

Bazsonyi Aranyról

Budapest, SZENAL

2016

HUBERT ILDIKÓ

„TÜKÖR ÁLTAL HOMÁLYOSAN”

BAZSONYI ARANYRÓL

Budapest, SZENAL

2016

A kiadvány megjelenését támogatták:

Dömsöd Nagyközség Önkormányzata
Dömsöd – Nagytemplomi Református Egyházközség
ifj. Fazekas János Gábor, Dömsöd
id. Fazekas János, Dömsöd
Gyulaj Községi Önkormányzat
Nagy László, Budapest
Pusztahencse Községi Önkormányzat
Ribányi József, a Tolna Megyei Önkormányzat alelnöke és családja
Rühl Gizella, Tolna
Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata
Tolna Megye Önkormányzata
Vass Ilona, Dömsöd
Vass István, Dömsöd
Víz'P'Art Közalapítvány, Szekszárd
Wosinsky Mór Megyei Múzeum, Szekszárd

Bazsonyi Arany festményeiről a fotókat
Rühl Gizella,
a képszerkesztést a Séd Nyomda
Bazsonyi Arany iránti tiszteletből készítette.

A borítón:

Mert most tükör által homályosan látunk
(Bazsonyi Arany rajza)

ISBN: 978-963-12-5037-4

© Hubert Ildikó

© Bazsonyi Arany hagyatékának őrzői

Felelős kiadó: Hubert Ildikó
Nyomdai munkák: Séd Nyomda Kft.
Ügyvezető igazgató: Katona Szilvia
www.sednyomda.hu

Az Olvasóhoz

Adósságtörlesztésül íródott ez a kis könyvecske, annak az írásomnak kiegészítéseként, amely 1998-ban látott napvilágot a Hollósy Galéria kiadásában, *Bazsonyi Arany* címmel. A könyv megírására Vecsési Sándor festőművész, a házastárs/alkotótárs kért meg, s bizony akkoriban még igen keveset tudtam Bazsonyi Arany pályakezdő éveiről, életbe indító hátteréről. Jóllehet, a Bazsonyi-Vecsési házaspárt már az 1980-as évektől lassan kialakult barátságunk miatt közelebről megismerhettem, ám ezekben az években inkább művészetük állt egyre gyakoribbá vált látogatásaim középpontjában. Életútjukat jómagam is inkább kiállítási katalógusaik szövegeiből, elejtett megjegyzéseikből rakosgattam magamban össze. Akik ismerték, tudják, Bazsonyi Arany zárkózott ember volt, nem igen szeretett önmagáról fecsegni. Ironikus humora mindenre odafigyelt, de nem aktualizálta észrevételeit konkrétumokkal, életére tett hivatkozásokkal. Az ifjú korával kapcsolatos lelki-faggatózás csapdáit mindig tapintatosan kikerülte. Bevallom, az őt tisztelő embernek könnyebb is volt a művészet szerteágazó örök kérdéseiről elgondolkodni vele, mert az ilyen irányú beszélgetéseknek mélységei voltak. Ezért került első, róla szóló könyvembe – szerencsére – sok olyan vallomása, amelyet ő maga fogalmazott meg önmagáról, gyermekkoráról, életről-halálról. Ezek a visszatekintései főleg a szülőföldet, a szülőket vonták aranyfénybe. A családot ért tragédiákról soha nem esett szó, de nem is eshetett. A paraszti világban, ahonnan Arany is származott, mindenki ugyanazt a létet élte meg enyhébb, vagy drámaibb fokon.

Bazsonyi Arany halála után el kellett telnie pár évnek, hogy lelkileg hozzá tudjak kezdeni az életrajz/életút bővebben adatolt megírásához. Azaz, a róla, művészetéről szóló megjelent munkám hiányosságainak némi pótlásához. Nem magamért, hanem mindazokért, akik művészi pályáját, betegségeinek hosszú éveit vele követték végig, közről-távolról. Egészen ritka ajándéka volt életének, hogy nemcsak a festő-barátok, hanem szeretett szülőföldjének, Tolna megyének falvai (Gyulaj, Pusztahencse, Tamási, Kurd, Kölesd) és választott nyári alkotóhelyének

Dömsödnek lakói, egész életén át szeretetük jelzéseivel ölelték át személyét, kiállításról-kiállításra a művészetét. Életének utolsó tíz esztendejében azonban, lassan-lassan tárlatai megnyitásán sem vett részt. S ennek nemcsak egyre gyarapodó betegsége volt az oka. Világból való kivonulása régebben elkezdődött.

Írásos hagyatékának rendezése forráshoz juttatott, és sok – életében válaszalatlanul maradt, fel sem tett kérdéseimre (- miért a kiállítások háttérbe visszahúzódó magatartása?, - miért festői témáinak tragikus és különös látásmódja? – miért ez a hatalmas törleszteni akarás 1989 után szülőknak, szülőföldnek?; - miért, miért, miért?...) némi választ adott.

Keresztény hitben, erkölcsben gyökerező morális tisztasága sok megbecsülést szerzett életének. Szerencsére festőművész férje, Vecsési Sándor hűséges társa volt ennek megtartásában, – s jöllehet most Bazsonyi Aranyról szól e könyvecske, valójában kettőjük élete szövődik a sorok mögött.

Tudjuk, a festői életút ettől az utalásokban felvillanó családtörténettől függetlenül értelmezhető, sőt az életmű szakmai megítélése mindentől független is! Bazsonyi Arany életét, ahogy családok generációjáét széttördelte a történelem. Emberi szenvedése, amelyet csak megnövelt az alkotó művész tárgyával való viaskodása, betegségei, az egyéni életen túl a többi emberét is példázza. Tanúságul, ama írói igazságnak, hogy a *világosi fegyverkovács fia becsülete akkor sem eladó*¹, nem volt eladható a későbbi börtönfenyegetett időkben sem.

Hagyatékának/hagyatékuknak majdani teljesebb feldolgozásával talán megláthatjuk tükörből visszanező arcukat, s példát kaphatunk a művészetüket megtartó erő forrásáról.

Kismonográfiám fejezet-töredékei emlékezet megőrzésül születtek Bazsonyi Aranyért, és az ebben a kötetben háttérbe húzódó férjéért, Vecsési Sándorért:

Hubert Ildikó

Bazsonyi Arany festőművész, grafikus, költő életútja visszaemlékezései, levelei tükrében

„Szállok, mint kit csillag hív...”

(1928–2011)

¹ Amikor Tisza István miniszterelnök képviselőseget ajánlott fel Gárdonyinak, ő így válaszolt: „Ha nagyméltóságod az országban mindenkit megvásárolt is, a világosi fegyverkovács fia becsülete akkor sem eladó.”

1928. január 13-án született Gyulajon. Szülei parasztgazdálkodók voltak. Az elemi iskoláját szülőfalujában, a középiskolát Hőgyészen és Kalocsán végezte.

Gyulajra így emlékezik vissza egyik vallomásában:

Gyulaj, egy falu a sok közül, de egyetlen a sok között. Személyes térképemet báhyogkóvács bicskája hitelesítbetei, szívbeli rajzolat igazolhatja a velem vándorlónak.

Szülőfalum, Gyulaj, a dombóvári járás (vagy tán Tolna megye) legnagyobb földterületű faluja lakói létszámához mérten.

Kocsola, Nagykónyi, Pári, Tamási, Szakály, Kurd, Döbrököz, Újdombóvár határolja szántóföldjeit, erdejét.

Kövesút régen csak befelé vezetett. Kurdról, a falu közepéig, a községbázáig. Kifelé, eljutni a szomszéd településekhez földutak, csapások, erdei ösvények szolgáltak.

Tavasszal az agyagos sárban gyakorta tengelyig süllyedt a kocsi.

*Nyáron minden elhaladó jármű bosszú csóvát bűzött maga mögött. Takarodás idején porfátyolba burkolózott a világ. Néha gyenge fuvallat ellebbentette a puha leplet, hogy kéféhéredjenek a házak falai, aranyba gyulladjanak az asztagok sorakozó kénéi. Majd elta-
karkart újra mindent. Porcsillagos felböként gomolyogva megáldotta az utcákon lassan haladó gabonaterhes menet vonulását.*

A nap lementével, enyhült bőséggel földre szállt a por is. Elpibent hajnalig. A gazdasági munkafolyamatok rendjében a gabonaföldek után a szőlődombokra került sor. Színek pompáját visszhangozták egymásnak bokrok, tőkéek, fák. Képek tárlatát kék szilvafasorok, ágyas diófák keretezték. Kondérok körül lángok és dalok gyúltak. Jól tudta a csősz merre vegyen irányt. Birkaguhás illata, must édes mágnes köre présháztól-présházig vonzotta – és a szíves vendéglátás.

Télen (mert voltak telek), mesefalak magasodtak a bejárati ajtóik előtt, járdák folyosóján. Hajnalban ellapátolták a lehullott hó-halmot, hogy iskolába mehessenek a gyerekek, udvarokban elhőgezhessék az állatok etetését, dolgot ólak körül, istállókban.

Vasárnap délutánoként csengős szánkók siklottak. Minden igavonó ló megtáltosodott. Menyecskeké, fiatalasszonyok is szívesen felültek uruk mellé körbesiklani az utcákon kedvtelésre, vagy a szőlőhöz borért.

Hétköznap trágyát hordtak a földekre. Megváltozott a csengettyű hangja, nem ficáncolt, egyenletes lassúdása jelezte a munkát.

Az esték, az éjszakák mélységes csendje álmokat ringatott, gyógyított, másnapra fehérebbre szította a hófehérséget.

A tavasz pedig, a tavasz örök maradt. Megnyílt a föld, hajszálereiből harmat bugygyant. Szerte a dombokon szivárványozott, sugár zöld szállal az őszi vetés, epekedett a nap sugarához. Szabadságszél fűtt a szívekben. Volt golgotás idő is bőven, de gyönyörű Virágos vasárnap és Feltámadás követte. Mennybemenetel.

A falu utcái Jákob létrájú magaslesről nagy H betűt rajzolnak. A H két bosszú szára elnyúlik finom hajlásokkal. Néhol meg-megtöbbszöröződik a völgyben. Északkal szembenézõn Kurdról induló jobb oldali út (régi jovánczai rész: Kutyaszorító, Tót utca), most Dózsa folytatása, Árpád utca. Szakály felé szántóföldek hullámai közt hepe-hupás út vezet Tamásiba az erdő öleiben, a bétombú Szőlőhegy Pogányvár csendességénél. (Később új vadász tanya épült, rangos, kis vadóc tavat halastóvá fényesítették, az erdei utat szélesebbre kubikolták, kikövezték, sorompóval lezárták.) A pusztainak tekintett szőlőhegyi település közgazgatásilag Gyulajhoz tartozott. Iskolája, kis boltja volt.

Az erdő koszorúja csipkéződik szélről galagonya-som-bokrokkal. Érzékeny ível öleli a falu szántó és szőlő területét. Dús tölgyes-makkos, sudár juharos, fenyves, gyorsan növekedő akácos bozótos, napsugaras tisztások, mohás ágyú források nyújtanak otthont a dámvadaknak. Virágok adják át egymásnak díszhelyüket hóolvadáستól a lombhullató őszi ködök jövetelég. Talán minden fának volt madárfészke. Háborítatlan békeességben tudott csendessé is szelidülni, bogarakkal, levelekkel együttredülni. Hívó füttyük, örömenekük szállt. Szerelemmel fodros felbök megálltak, hogy szíppanthassanak belőle, égig érő tiszta levegőt. Így az emberek is.

A nagy H bal oldala Magyar utca. Útiránya a rigóhegyi szőlők, pincék során át az erdőn keresztül folytatódik Pári felé.

Visszafelé haladva a szembenézõ házak előtti járdán leginkább vállig érő deszkakerítések fölött, léckerítések között tárulnak ki a szóval nem mondott szépségvágyakozások. Piros rózsák, sárgák, lángszíneűek, fehér tearózsák. Rozmaringbokor, fehér-, lila violasor, rangos dáliák pompázatos színeiben. Illatos szegfűk, tömött szirmokkal, hamvas leveldár-

dákkal. Ibohya, gyöngyvirág, nárcisz, jácint, tulipán, mennyországekulcsa, kenyérből ágyás s mezsgye szélén, ablak alatt leánderbokor, muskátli. Késő őszi időben gondos neveléssel óriás kócos labdára növesztett krizantémok, hogy legyen szép koszorúba-csokorba való halottak napjára.

Két patakocska is csordogált régidőkben Magyar utcán. A házak völgyben épültek. Hozzá tartozó földterületük temető, templom, iskola dombján találkozott. Línium, bodzabokor szegélyű kocsútt vitt egyikről másik a tetőn. Lenn a lapályon szilvafás, füzes árnyékában kanyargott a patak, hogy a H középvonalánál egyesüljön. Ott kis tér alakult ki. Egyik oldalán gyaloghíd, másikon szélesebb, erősebb karfás, kocsútnak való. A tér templomdomb úti oldalán a községbáza állt. Elpötytyögött épületek, szemben a posta, baloldali emelkedőn az óvoda, az Alsó-kör, vagy Gazda-kör, ahol vasárnaponként összegyűltek a fiatalabbak tánchoz szóló muzsikára is - a gazdák fontosabb esemény, közös ügyes-bajos dolgok megtárgyalása okából.

A tér túloldalán egyesülten szélesebb medrében csobogott a Cin patak. Kertek alját jegegyesor örökös rangosította. Házak udvarvége rajzolta kanyargását párbuzamban a Kurdra vezető kocsúttal. Vonzotta a Kapos vize. Közben községi malom fogta be erejét. Később a faluban épült, géppel működő malmok átvették a vízimalom szerepét. Elhagyottá vált. Romjaiban nyirkos, árnyékos gödrében gyerekek képzeletét rüptette rejtelmek felé. Várra növesztett hadak vezérei, páncélinges, dárdás hősöké válhattak. Míg lassan az utolsó téglát is eltűnt a szántások göröngyei között.

A H középvonalához visszatérően, az óvoda vén juharfás kerítése előtt szent Flórián szobra álldogált. A Magyar utca folytatása mögötte kanyarodott a Völgy felé. Mint tétova bal lábán térdelő. Kusza lábnyomait a völgyben hagyta, ide-odafutó utcáknak. Megtaposta a völgy kiszélesedő terét, hogy alkalmassá legyen állatvásárok búcsús sátrak kijelölt helyeknek. Térdeplője magasán az erdőmérnök számára épült kúriaszzerű ház állt. A falu házáinál nagyobb méretű, szélesebb udvar területtel, beljebből nézett kifelé. Meglehet, hogy külön önállóságát az is fokozta, hogy ő nem a földnek, az erdőnek küldötte volt.

A határba vitt az út tovább, ahonnan présházak szomszédoltak a szélső lakott házakkal. Kezdődött a szőlők dülöje. Kurdi völgyből meredeken átívelt Borjú-akol dombjára, völgyére és újra visszatalált a rét díszes koronájához, az erdő sűrűjéhez.

„... Szülőföldünkön szüleinktől ered, ami jó, ami szép, ami sokszor lehúz a végtelen mélységek körébe, ami szárnyat ad a magasságok mérhetetlen messzeségébe.

Gyökereink végül, ha kibúztatott is életadó, veritékes munkán cserzett és öröklöten megőrzött talpalatnyi földjéből, szölok Édesanyám szavával: Ne hagyjátok elveszni azt a „kis Mindent”, ami otthonunkat jelenti.

Édesapám, Édesanyám emlékével, Testvéremmel Tolna szülőltői: „Őrizni a fényt” otthon vagyunk távol tőle is.”

1947-ben érettségizett a Kalocsai Iskolanővérek Érseki Leánylíceumában.² A rendbe való belépés lehetősége is felsejlett előtte,³ mielőtt a Képzőművészeti Főiskolára jelentkezett volna.

„Kedves, jó Benedetta Nővér! Azt írtam, hogy elmondom az életemet, onnan kezdődően, ahonnan elmenvén a zárdától, az utam folytatódott. De vajon, valahonnét elszakadtan nem az elhagyott vágyát bordja-e az ember magában? Akinek a távol valósága élőbb a közelnél, de messze fog az elmenni érte! Vagy tőle, hogy éljen igazán. Mintha nem lettem volna sehol se helyem, mintha nem lett volna rám szabott ruha, nem illetem volna a kóromba, bármely évszámot írtak. Nem gondolom, hogy megváltoztatja az a lényeg, ha kijelölnek egy helyet, ránk húznak egy ruhát, évszámokkal jelölnek meg. Nem.

Még azt talán tetszik tudni, hogy a Mária utca 20-ból jártam cca [cirka] februárig, betegségemig vendégballgatóként a Képzőművészetre. Ez egy hosszú, súlyos álomnak tűnik. Ugyanis, pontszámaim, a felvételhez szükségesek, megvoltak. (Édesapám kérésére a titkárnő)

² Az iskolanővéreket Kunszt József érsek 1860-ban telepítette le Kalocsán.

³ Levél „A Miasszonyunk Kalocsai Szegény Iskolanővérek Szerzetes-Társulatának Általános Főnöknőjétől”:

Kedves Aranka! Tudomásul veszem végleges távozását aspiránsaink közül. A hivatás Isten ajándéka és pedig kitüntető, nagy ajándéka. Ő adja, akinek akarja. Azért nem volna szabad hivatás nélkül szerzetbe lépni. De épp oly visszatetsző Isten előtt, ha valaki eltékozza a kegyelmet, ha megszedíti a világ biúsága, vágyainak szerzetlensége. Azért nézzén mélyen a lelkébe, s feleljen nagyon őszintén magának arra a kérdésre: Isten akaratát, vagy a saját vágyait követte-e ezen lépésében?

Egyébként éljen komoly, törekvő életet, gyümölcsöztesse az eddig nyert lelki jókat, hogy méltó legyen a jó Isten kegyelmére. Kívánom, hogy az Úr s a Boldogságos Szűz oltalma kísérje.

Kalocsán, 1947. szeptember 2. Jézus Krisztusban szeretettel: Bali Mária Ildéfonsa

⁴ Teljes neve: Bodrogi Katalin Mária Benedetta. Személyéről, Bazsonyi Arannyal való kapcsolatáról a második fejezetben bővebben írunk.

megmutatta a listát.) Helyszűke miatt kihagytak. Természetem és igazságban való bitem ellenkezett protekció igénybevételelől, így jártam be délután grafikára, gimnáziumi különbözettétel céljából latin, német és matematika órákat vettem a fennmaradt időmben ... igazsak megviselt fizikai állapotban, de erős kívánsággal jöttem másodízben felvételi vizsgára. Szüleimnek a leírt év nagy nehézséget jelentett minden téren, amit én jóval később fogtam fel. ... Sokáig, szinte szóltan egyedüliségben jártam a szakmai, elméleti órákra. Lassan bontakozott ki bennem a főiskolai diáklétnek életérzése. Szorongó félelmek is velejárai voltak. De napsugaras reggelek sokszor vittek röpítve, mert szerettem odajárni, és boldogságot is éreztem, és ez a boldogság nem a tudásé volt, hanem egyszerűen minden egyesült abban a vágyban, hogy: festő leszek...!"

1947–1948-ban vendéghallgató volt a Képzőművészeti Főiskolán Varga Nándor Lajosnál, majd a sikeres felvételi után, 1948–1951-ig Pap Gyula, Kmetty János, és Berény Róbert voltak a mesterei. Mivel szüleit kulákká nyilvánították, el kellett hagynia a főiskolát.

„Jól is ment a munka, a tanulás, mesterem Berény Róbert szeretett, bizott képességeimben. Mellettem állását be is bizonyította azon nehéz időkben, amik elkövetkeztek rám a III. év 2. félévétől kezdődően. Szüleim kulákká nyilvánításának idejétől mindnyájunk félelme fokozódott. Ellene tenni az időben, emberi együttérzésen kívül nem sok embernek volt ereje, hatalmasabb erők működtek akkor. Sok más körülmények között, igazán értékes emberekből is hallgató, megalkuvásra kényszerített, gúzsba kötött embert tarthat nyilván az a korszak – szerintem nem rehabilitálható sérülésekkel. De minden sorsfordulat az Emberiség életében visszahelyezhetlenséget is vonz magával.

Berény szakmai-, politikai felelősséget vállalt értem, írásaival is, amit ő akart eljuttatni a főiskola akkori rektorához. Megtette, minden biába volt akkor. (Testvéremet is így nem engedték tovább az Agráron [Agrártudományi Főiskola] akkor.) Szüleink szzenvedése ez ... Mindezek az idők múltán, ma már rezignált, csak néha felfakadó bánatban térnek vissza hozzánk, ha idézzük – de inkább nem, mert miért, ha nem adhatunk új papírra írt emléket helyébe. De én mindig tudom, ez idők kifényesítették érzéseinket egymás jobb meg-

értésére, szeretetére, bár lehet, hogy ez, e nélkül is bekövetkezett volna, ahogyan lassan emberré csontosodunk, hiszen nem ez időszak által sarjadzott ki bennünk valami is.”

1952-ben Dombóváron tanítói képesítést kapott. Öt évig tanított Pusztahencsén és Dunabogdányban.

„Tanítani mentem, teljes elkeseredett kilátástalanság érzésével, a festői utam folytatásának valabai reménye nélkül. Igazán átélni már ma lehetetlen számomra is az akkori állapotom, mert az, egy bosszantartó nemléttel volt leginkább azonos.”

1954-ben házasságot kötött Vecsési Sándor festőművésszel, aki feleségét védve, amennyire tudta, eltakarta az akkori idők nyomorúságait. Majd 1956 következett:

„AZ IDŐ NEM ÓRA SZERINT JÁR”

Vallomások '56-ról

Az ismert kórházi zajoktól különbözött minden belső és külső hang. A Rókus kórház Rákóczi út felé néző ablakai orgonabillentőjük egymásutánjában megnyíltak. Odatódultak a némileg járóképes hálóingések kitekinteni.

Lenn az út megtelt véget nem érő sorok örömevel. Jöttek, egyre jöttek a rádióhoz irányultan. Lobogók lombjával, szívből szakadt dalok szállatától felragyogott a levegő is.

A beteg testek gyengeségét, jaját megáldotta az embersokaság. Szárnyas meneteléssel. Ölekezett a személyes a közösséssel.

Bennem ó almárium fiókeja kinyílt. Rügyező gallyak, aranyló ágak csipkézték a völgyben épült házak udvarát, a dombtetőn magasodó iskolát, templomot, temetőt.

Fekete csizmás, posztórúhás férfiak, legények álltak sorfalat. Előttük asszonyok, pillés menyecskék, pántlikás nagylányok csokra. Ünneplő sehyem, bársony. Lefelé fordított díszes tulipánok. Iskoláscsoport sorjázott a dobogó előtt. A fiúk sötéten, a lányok fehérruhában, zöld köténykével. Madarasra, virágosra himzett piros mellénykéeken ragyogtak a gyöngyök, flitterek. Szegény vagy jobb módú egy karéjban. Úgy, ahogyan egy föld adta mindnyájuk kenyerét. Dolgos életük gyümölcsei: gyerekeik, szzenvedés, öröm, megholt ősök mind jelen voltak. Gyulaj. Március 15. Piros-fehér-zöld zászlóink alatt a tavaszi szél ritka szép virá-

gokat nyitott: Szabadságot, Himnuszot, Szózatot. Fiókunk gazdag kincstára könnytől gyöngyös, örömtől szívárványos, bánattól koszorús.

Pezsgett a lég a Rákóczi úton. Szünet nélküli mozgás. Falvak küldték teberautóval az élelmet a Városnak. (Édesapám így látogatott meg a kórház felé kanyarodó járművel.)

Az idő nem óra szerint járt. Mérbetelenné tágult korongján jelek, fekete foltok tünedeztek fel. Morajló, pattogó, döngő fegyveres zaj törte szét az emberbangokat, harc kezdődött, vérrel. Egy fiatal lány megsérült a rádiónál. Ő volt az első sebesültünk. Kórtermünk falát a térről átlőtték. Éjjel a műtő kapott találatot. Betegek vánszorogtak a folyosókon, szenes pincéig le-fel. A Rákóczi úton a házak falát, árkádjait szaggatták csontvázzá a szüntelen dübörgő tankok. Estére kelve gyászoló gyertyák fénye jelent meg a romfalak között. Bezárt ablakokon át, becsukott szemmel is láttuk.

Édesapáma⁵ évekig „ünnepek” táján Dombóvárra vitték „örizni a békét” tőle és a megjelölt emberektől. Édesanyám járt batyuval a kerítéshez. Testvérem a szegedi CSILLAGOT kapta megnevezhetetlen időre. Sok mindent tettek velünk.

A hártavékony bőrű lélekekhez közelebb kerülni 56-nak sem adatott könnyebb út, mint volt minden tiszte, mély eszmének a nemzet életében. (Az almáriumok titkai rejtőzködők.) Az Igaz Szót, Tettet, Művészetet, az Élet Valós Képének Megmutatását minden időekben félrevezető hamisság, álca, batalom nyomja, nyomorítja. Az igaz történelmet a megérintettek hordozzák. Ebhez az egész élet kell. Így gondolom én.”

A tanári évek után sikerült lakáshoz jutniuk Pesten, a Máglya közben, ahol életük jelentős részét (a dömsödi nyarakat kivéve) töltötték.

„Elindulva a kis körből (szülők, testvér, család)... és egyre tágabb köröket bejárva, érteve, átszűrve ... megfesteni, amiről van fontos mondandó. Úgy festeni meg, hogy kifejezzen, költészeté teljesedve, lényegé sűrűsödve. Stíluskérdéstől úgy függetlenül, hogy csak hordozó legyen, de saját hangú.”

⁵ Édesapja – id. Bazsonyi János (1900–1983) – életéről a *Lakitelek Alapítvány* 1991. évi paraszti önéletrajzi pályázatára küldött be írásos anyagot Bazsonyi Arany. A pályázat több gépirat másolatban, szerkesztetlenül maradt fenn. A magnóról rögzített beszélgetés (a kazetta egyelőre nem került elő) megszerkesztése, közreadása várat magára. Nem lenne érdektelen, ha Tolna megye kiadná, helytörténetész, vagy egyetemi szakdolgozat feldolgozásaként.

„Festennem kell, mert ha megállok, vajon elkezdem-e, el tudom-e kezdeni, és mindeneken felül nekem mégis ez az életformám, nem más. Más nincs. Nem tudom elképzelni sem. És, ha ennyire fontos valami, akkor nem mindegy, hogy van-e, és hogyan van.

Küldetés, ha így nevezem, felelőség is, amit művelek, azért (bár majdnem mindig úgy van, hogy nem is egészen én tebetek róla, hogyan sikerül), szórakozás is, de ez tán nem is egészen jó szó, mindenesetre a betegség is szűnik általa. Ha dolgozni tudok, bajom volt is, javult.”

Kiállítások hosszú sora az életút egy-egy állomását jelzik. Még csak 1986-ot írunk, de egykori tanárához, Benedetta nővérhez küldött leveleiben már megjelenik a számvetés hangja:

„... egy-egy önálló kiállítás úgy igénybe vesz fizikailag, hogy alig viselhetem. Az előkészületek: végigjárni újra külön-külön minden munka elkészülésének kálváriáját. A nagy megindulástól – a készre kimondás szorítását. (Gyűjteményes kiállításról beszélek, amire visszszabozzuk az ország különböző részeinek múzeumaiboz került munkákat.) Újból meglátni, hogy az időknek így marad, ez van, erre voltam képes. Mint mikor visszanezünk egy-egy állomásra arra a helyre, ahol szerettünk lenni, vagy fájt lenni, de mégis ott marad életünk egy darabja, és mi tovább megyünk azzal a tudattal, hogy oda többé vissza nem vezet utunk. Ez a belső ügyünk. A külső, amit az emberekben kelt: szorongást, vagy jó érzést is akár. A visszhang a felelőtlen, vagy felelős írásokból, vagy az elhallgatásokból! ... Szilárd talapzaton állunk és tennünk, amit tudhatunk igaz hittel, ingadozás nélkül, ez tarthat meg bennünket. Isten is erre segítsen mindvégig! Így gondolom én a dolgomat. A képeimnek sorsát már nincs szándékomban irányítani.”

Pedig az ezután következő esztendőök remekművek sorát, kiállításokat, könyvek megjelenését hozzák még el, a sokasodó betegségeken kívül. A családtagok, művész jó barátok eltávozásával (Patay László, Kokas Ignác, Utassy József, Kajári Gyula, Artner Tivadar, Sárkány Anna, Tassy Klára, Eigel István... s hosszú még a sor!), minden alkalommal napokig tartó a belső sírás, pedig az idő előre haladtával egyre többüknek harangoznak. Az életmű jelentős része is lassan elkerül a Máglya közből: Simontornyára, Szekszárdra, Tolna megye közintézményeibe, templomai-

ba, Esztergomba. Család nem lévén, a valaha megalázott és kisemmizett szülők kárpótlásaként visszaadott örökségéből legbökezűbb mecénása⁶ lesz a *Gyulajért-alapítványnak*.⁷ (Tolna megye még a művész életében róla nevezi el díját: *Bazsonyi Arany Mecénás díjnak*.) Iskolák, templomok lesznek gazdagabbak festészetének ajándékaival. Az utolsó öt év a külső világot már alig érinti, csak a templomba vezető utat tudja megjárni a lassan elfogyó test.

2011. október 13-án, évek hosszú lelki- és testi szenvedése után, bűnbocsánatért soha meg nem szűnőn könyörögve hazatért az általa oly sokszor megfestett-megrajzolt égi világba Bazsonyi Arany.

⁶ *A Gyulajért Alapítvány alapító okiratának mellélete*, a *Bazsonyi Arany Ösztöndíj* alapítási okirata az interneten olvasható.

⁷ A Tolna megyének ajándékozott művek listája: *Bazsonyi Arany festőművész kiállítása az Ozorai Várban*, *Wosinsky Mór Megyei Múzeum*, 2002 c. katalógusban nézhető meg.

Művészi hitvallás levelekbe rejtve

„*Hehye festészetünk
esztétikai értékrendjének
a szűkebb névsorában van.*”
(Artner Tivadar⁸)

Bazsonyi Arany – Vecsési Sándor festőművész házaspár írásos hagyatékában maradtak fenn e fejezet írásai. Mielőtt gondolatunkban megjelenne nemesi családok levéltárosa által kezelt, évszázadokon át őrzött-gyapodó hagyatéka, sietünk leszögezni: itt ilyenről szó sincs. A festőházaspár sem tartotta annyira fontosnak, – különösen életük utolsó évtizedében – hogy irataikat, levelezésüket, róluk megjelenő cikkeiket elkülönített helyen tárolják, különös gonddal vigyázzák. Egy részüket megőrizték a budapesti, vagy a dömsödi műtermük különböző fiókjában számlák halmaival együtt, vagy ha túl sok papír gyűlt föl körülöttük, akkor bizonyára megsemmisítették azokat. Gyakran a véletlen is múlik, hogy mi marad meg a jövő számára. E hagyatéka közgyűjteményben való elhelyezése⁹ megtörtént, ám feldolgozása, közzététele a jövő feladata lesz. Hiányos meglétükben is elkalauzolhatják a majdani kutatót a Bazsonyi-családhoz (32 db első világháborús hadilévélén, a tisztességes paraszti létet élők kulákká nyilvánítás dokumentumain keresztül, vagy a Rákosi-éra mondvacsinált, családtagokat börtönbe juttató pereinek stb. anyagával), az 50-es évek képzőművészeti főiskolás életének Vecsési Sándor általi levélbeszámolóihoz, s jóval később – a művésztársak-barátok levelezésében¹⁰ – a szocialista évek boldogulási nehézségeihez-örömeihez is – sok mindent megértve általuk. Például azt, hogy Vecsési Sándor, mint a népmesék legkisebb szegénylegénye (valójában családjának szegénységén csak az emberi jósága volt nagyobb) miért védelmezte, vigyázta feleségét s nem hagyta magát semmiféle pártideológiai meggyőzés által sem megfélemlíteni és a „rossz káder lánytól” eltávolíttatni magát.

⁸ Artner Tivadar művészettörténész, grafikus (1929–1999).

⁹ A hagyatékat a Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár és Információs Központ Kézirattára vette állományába. Levelezésük csak 2045 után kutatható.

¹⁰ Főleg Artner Tivadartól és Kajári Gyulától maradtak meg levelek, lapok.

Vecsési Sándort ugyanis sem a származásáért, sem a tisztességéért nem lehetett kikezdeni. Tehetsége pedig átütő volt. (Nem véletlenül festette meg Bazsonyi Arany többször is férjét, az *utolsó lovagként*.) Fiatalkoruk egymáshoz írott levelei kortörténeti látéletek, amelyek nem nélkülözik a görög drámák bármikor megjelenhető végétét sem. Publikálásukhoz meg kell érnie az időnek.

Nagy vonalakban a hagyatéki-anyag tematikusan így sorolható fel: hivatalos iratok (szülők, és saját életükhöz kapcsolódó különböző igazolások/igazolványok, bizonyítványok, iratok stb.); a Bazsonyi-szülökhöz általuk, a rokonok, ismerősök által elküldött levelek (amelyeket a Bazsonyi-szülők gondosan megőriztek); a házaspár (házasságkötésük előtti [1954], és utáni) egymáshoz írott levelei – ezek nagy részében Vecsési Sándor tudósítja a Képzőművészeti Főiskoláról kizárt (elinte, mint kollégáját) Bazsonyi Aranyt a tanulmányi követelményekről, festő- és szobrász, valamikor közös évfolyamtársaikról, s tanáraikról stb.); kiállításokkal kapcsolatos felkérések, (meghívók, a Képző- és Iparművészeti lektorátus szakmai értékelése munkáikról, a festmények árlistája stb.); velük készült interjúk, róluk szóló újságcikkek (elég nagy hiátussal); a hozzájuk írt képeslapok, levelek (ezekből érdemben, nagyobb mennyiségben: Kajári Gyulától, Artner Tivadartól és Bodrogi M. Benedetta nővértől maradtak fenn). Bazsonyi Arany írásából – ahhoz képest, hogy egy életen keresztül, fiatal korától verseket írt,¹¹ különböző témakörben gondolatait folyamatosan papírra vetette – elég kevés őrződött meg. Barátaik körében köztudott volt, hogy szereteágazó levelezést folytatott (kettőjük helyett ő írt mindig), ám ezeket postára adta a címzetteknek. Azt, hogy Benedetta nővérhez elküldött levelei közül mégis közreadhatunk néhányat, annak köszönhetjük, hogy a művész élete derekán írógépet vásárolt, s így mintegy emlékezet-őrzésként írasait néha indigóval másolva, megőrizte.

Úgy véljük, hogy nem követünk el tapintatlanságot, ha az alábbi, írásokat ebből a hagyatékból közreadjuk, mint emberi-, művészi hitvallásuk egyértelmű megfogalmazását. Többes számot írtam, mert bár kettőjük íródeákja Bazsonyi Arany

¹¹ Összegyűjtött verseit Balatoni Teréz, a házaspár jó barátja készíti elő kiadásra. Előző, megjelent verseskötetében Tamás Menyhért fogadta a költők sorába Bazsonyi Aranyt. Az előszót is ő írta.

volt, ahogy a Kajári Gyulához írtakból is kiderül, a művészet feladatáról, sorskérdésekről azonban azonos mércével mértek férjével.

Festészetük (s nemcsak jelképesen) nagyon is magyar földben gyökerezett. Jól esik vigyázni rájuk!

Bazsonyi Arany *Valakinek*, *Akinek szól a szavam* és a *Kedves Párom* című néma kiállítása az 1973-as évből, műfajilag valójában nem nevezhető levélnek, még ha lejegyzője valamiféle fiktív válasznak is szánta. Miért? Kinek? Ekkor rendezték meg a Műcsarnokban, majd Vásárhelyen addigi műveiből, festészetének összegző kiállítását. A kritikai visszajelzések lelkesek, ám a hivatalos hang mégis a művekről átteszi a hangsúlyt a művész visszahúzódo személyére. Az egykori kulák megbélyegzés után a kritika igazságtalan valótlanága egyértelművé tette Bazsonyi Arany számára, hogy a hatalom továbbra sem tart ígényt tőle arra a tematikára, kifejezés módra, amely művészetét meghatározta. Mély keserűség írathatta meg mindkét lelkiállapot-rajzát „Valakinek”, (kritikusát, kritikussait még az önmagának megfogalmazott írásában sem tartja etikusnak megnevezni, s ezáltal érthetjük meg M. Benedetta nővér személyének jelentőségét az életében.¹²) Artner Tivadar ugyan-

¹² Bár Benedetta nővér Rómából, 1978. január 6-án írta ezt a levelét, öt évvel később, mint amikor Bazsonyi Arany az írását keltezte, jól érzékelhető, az a lelki erő, amellyel, s ahogyan bízhatni tudott. Témájánál fogva a levélrészlet ide kíváncsított:

... Én is a múltban találok meg azt a forrást, mely örökös hálára készítet. Imitt-amott nyilatkozik valaki, s ebből látom, nem hiába fáradoztunk évtizedekig a magyar ifjúságról. Örömmel és mély hálával tölt el, hogy munkálkodnom volt szabad egy területen, mely mégiscsak megtermette gyümölcsét.

Köszönöm karácsonyi, újévi kívánságaidon túl azt a képet, melyet önmagadról festettél [kedves] leveledben. Szerénység, szemérmesség, gondos, mondhatnám: kínos – önvizsgálatod Arany Epilógusát, s a benne jellemzett Aranyt juttatja eszembe. Van Benned valami Aranyból, azaz: faji jellegünkből. Ez érték, nagy érték! S te ezt kamatoztatod lelkiismeretes gondal. Minden igazi művész megszűnve ezért. Van alkalmam ennek megfigyelésére. Gratulálok Neked! Lelkednek, törekvéseidnek! Küszködésed gyümölcseibe, műveidbe! Boldogítson az a tudat, hogy megértik művészetedet és értékelik. Mi más bizonyítanak kiállításaid, s a róluk szóló elemzések és műbírálótok? Örülök, hogy a kéztörések és betegségek áldásait is fölfogod és kibaszolod.

Fiam! Jókaitról mondják, hogy nagyon szerette a kritikusokat, mert csak tanult tőlük. Sík Sándor azt mondta egyszer hallgatóinak, mindegy, hogy milyen a kritika: jó-e, vagy rossz. Mindenképpen annak a jele, hogy tudomást vesznek a művészről, és ez elég! Így hát mindenképpen örülj, épülj, fejlődj, mélyülj továbbra is! Élj, alkoss, megtisztult lélekkel.

Úgy gondolom, nem zavartatod Magad öszgönzéseid tömkelegében, hanem ha valamit megfogsz, annál maradsz, míg ki nem merítetted. Kezsd vonásaidból ezt a tisztaságot és nyugalmat olvasom ki.

Nohát adjon Neked az Úr alkotás-vágyad kielégítésére sok tápot, erőt, időt, kegyelmet. Amen!

Isten éltesen ebben az új esztendőben! Ölellek a régi szeretettel: Benedetta n[ővér].

csak felismerte ezt a különleges látásmódú tehetséget (évfolyamtársak voltak), és jó barátként a soha meg nem állásra, művészetének minden körülmény közötti folytatására, újabb útkeresésre ösztönözte.

Talán nem tévedünk, ha a túl fájdalmas számvetésű, férjéhez és családjához szóló írásának, ahogy életen át írt verseinek is sebzettségét nemcsak az adott jelenben (például az 1972-ben személyét támadó kritikákban), hanem életének előzményeiben együttesen véljük megtalálni. Ám a rajta esett sérelmekért, vagy a sajtójától eltérő politikai nézetekért, soha nem vett elégtételt egy rossz szavával sem senkin (Kajári Gyulának írt levele¹³ bizonyosság erről is), és a keresztény erkölcs parancsainak betartását önmagától haláláig megkövetelte.

◆ Bazsonyi Arany: Valakinek, Akinek szól a szavam

1928-ban születtem. Egy testvérem van. Szüleimnek öröklött és szerzett földjük volt, hivatalos írások szerint összesen 24 katasztrális hold, melyek aranykoronája helyi elbírálás alapján a kulákká nyilvánítást vonta maga után. Az állam biztosította a földek leadási lebetőségét a kulákká nyilvánítottak számára is határos ideig. Ez időben szüleim részéről megtörtént a földről önkéntes lemondás felerészben. Megtartottak anyai-apai részt közösen számítottan cca [circa] 16 holdat, melyből anyai rész a több. Foglalkozásuk lévén földműves, ehhez értve lebetőségük egyedül a föld művelésének folytatása volt.

Amikor a rehabilitáció folytán beléphetek a TSZ-be, Gyulajról Kurdra költözés és a fennálló nehézségek után édesapám lépett be a Kurdi -TSZ-be. A földek körüli dolgokról, arról a helyzetről, melybe szüleink kerültek, melybe mi kerültünk, nem térek ki ez alkalommal. Csúpan az elkerülhetetlenül fontosat írom a továbbiak megértése érdekében. Testvérem az Agrárügyetem folytatásától tiltatott el, majd egy évtizeddel később folytathatta, befejezhette. A közti és egyéb időket is sorsa cédulája őrzi.

A Képzőművészeti Főiskoláról eltanácsolást kaptam, pedagógiai pályáról szintén... Tanítottam öt évet ezután. A főiskolát sosem végeztem el – festek.

¹³ Kajári Gyula, Artner Tivadar és mások művész- és emberi barátsága (a hagyatékban fennmaradt levelek tanúsága szerint) egy életen át tartott. Ahogy a Máglya-közi művészekkel is. Legszorosabban id. Szurcsik Jánossal és feleségével, Sárkány Annával.

Férjem: Vecsési Sándor. Ő is festő. Az ő szülei munkások, vagyonuk nem volt egy szobakonyha házon kívül, ez apai részről van.

Mesterem Berény Róbert festőművész volt, ki azon időben írásos felelősségvállalást adott be értem a hivatalhoz. Szakmai, politikai téren. Nem kétséges, hogy a Mester bizalma mekkora súlyt képvisel!

Tevékenységem a festészet területén: első kiállításom 1964-ben a Fényes Adolf teremben került összegyűjtött nyilvánosság elé; ezt megelőzően országos kiállításon egy-két képem volt jelen. Aztán folyamatosan részt vettem az országos bemutatkozásokon. Nyolc éve tehát újból önálló tárlatom nyílt: a Múcsarnokban ez utóbbi. Körülbelül nyolcvan kiállításra szánt kép jött össze úgy, hogy ebben benn foglaltak azon képek is, melyeket e nyolc év alatt az állami szervek megvásároltak. A lapokban kiállításomról különböző újságírók tollából kerültek ki meglehetősen elmarasztaló cikkek, melyekre a koronát az új „Művészet”-ben megjelent cikk tette fel. Tán ők is eltanácsolni kívánnak a pályámról?

Más a viszonylat ma már 44 évesen az ember tudójává is vált sok mindennek. Kinek nincsen szeme a látásra, nem láthat az, kinek nincsen füle a hallásra nem hallhat az, kinek nincsen szíve az érzésre, nem érezhet az, kinek nincsen valamibe szerve, azt a valamit nem ismerheti meg annak híjában.

Mindnyájan biányában vagyunk egynek-másnak, de döreség volna kétségbe vonnunk másokban jelenlévőseket pusztán a saját biányunk alapján.

Sorsot előre látni, senki nem jelölheti ki önmagát. Az emberi alkotások elindulnak önsorsuk útján.

A bitem erős abban, hogy képeim, melyek a legenyémebbek, legerősebb hajtásai festőfámnak, értőkre, értékelőkre is fognak találni előbb, vagy utóbb. Ha netán szoros családomon kívül sose lehet másé az öröme, tettem akkor a mi örömünkre, és ez sem kevés.

Ha szívesen meghallgat, mondom tovább majd.

1973. január 29.

V. Bazsonyi Arany

◆ *Kedves Párom,*

Örömmel tudatom veled, hogy tegnap nyolc óra körül a Hódmezővásárhelyről tegnapelőtt visszaérkezett kiállítási anyagomat hazabozták. A Műcsarnoktól a szállítást megelőzően mondják, többször is telefonáltak nekem ez ügyben. Ez annál is inkább hihető, mivel a telefon több ízben is hosszan csengett, Annuska¹⁴ jelen volt, amikor is én a csengetésemet nem vettem figyelembe, helyesebben a kagyló felemelésével megszüntettem a csengést. Az eljárásom helyes, vagy helytelen voltáról kedves Párom, bizonyára másként nyilatkoznak a kívülállók. A képeimet hiánytalanul visszaszállították, erről a tényről azon nyomban értesíteni is akartam Demeter Jánost, aki volt szíves Vásárhelyen kiállítani, illetve lekérni az anyagomat. Aztán a megköszönés írásbeli formájáról lemondtam azon elgondolásból, hogy nem valószínű, hogy erre igényt tartana, mi több, nem is esne jól neki.

Ez már így van ez életben a siker is más embereket vonz, a sikertelenség szintűgy. Ez alól nem kivétel a pap sem, de még a képviselő sem. Remélem, azért nebeztelés sincs, hogy szerepel a nevem az ez idei kiállítási listán, a szégyent meg az idő úgy is lemossa.

Látod kedves Párom, milyen igen rossz itt a nagyvárosban élni. Itt mindig történik valami olyan, amitől megkeseredik az ember szájja íze.

Azért írtam most tenéked nem az én tölem megszokott nyelvezeten, mert ez ügyekben azért kár lenne, minek azt gép elé tární, hiszen abhoz szív is kell. Valamikor azt mondta rám a Benedetta: Téged csak az Isten szerelme elégíthet ki. Látod kedves Párom, hogyan is fejezik ki magukat az emberek, ha nem gépnek szólnak, s nem a gép szól velük.

Búcsúzó Tőled, de tán még sokszor is, mert az útkeresztelkedés megismétlődik sokszor e földön. Most odajutottam, nemcsak az írások tették velem az újságokban, de a vágy is, és Te tudod, még mi minden.

Nem baj, ha jégvirágot hajt a tél, de Téged óva intlek tőle: nagyon hideg, és nem is fáj eléggé, csak éget, úgy hogy a tűz és a jég között nincsen már határ. A végén tudni meg, hogy égési sebet tett-e velünk, vagy fagydaganat volt. De akkor már mindegy. Van. Lett. És többé nem múlik el.

Ezért szeretném Tőled távol tartani magamat, mert hátha ragályos is.

Párod: Arany

(Szüleimet és testvéreimet sem hagyhatom ki, mert Veled együtt igen szeretem őket.)

¹⁴ Sárkány Anna, képzőművész, akivel egy házban lakott.

◆ [Levél Kajári Gyulához]¹⁵

Kedves Gyula! Azért pötyöggetek géppel, hogy megkíméljelek a böngészéstől, mert beismerem, kézírásom kíméletlenül nincs tekintettel az olvasóra (bár ez szándékom ellenére alakult így az évek folyamán).

Talán jobb kedved lesz a levelem elolvasásához. Nem akarok én magamról szólni, hanem olyan gondolatkörben próbálok birkózni a magam gondolatjával is, (úgy érzve, sosincs ellenedre az ellenkező szó, ha mégoly más is a véleményed). Vagy inkább így helyes: tiszta megmutatkozás híve vagy.

Tebát: hogy miként gondolkodol rólam (de tán helyesebb, ha úgy írom, hogy a nőkről), természetesen a Te gondolatvilágod-látásod-élettapasztalatodból vezethető le. Elismerem, nem is lehet másképpen, mert csakis úgy igaz az ember, hű a véleményéhez, világához, ahogyan belülről sejtí, érzi, tudja. A másképpen szoló szava hamis, (ha nem is képmutatónak mondható, de alcázott, vagy diplomatikus). Te pedig tetőtől-talpig ellene vagy a látszat-, vagy valódi hamisságnak. Ezt állítom régi ismeretségünk (engedd meg, hogy úgy fejezzem ki), barátságunk okán, jogán.

A való életben nagyon is gyengén muzsikálok, tudom. Sanyit balásztam ki az élet tengeréből, abogy írtad, de lehet ám, hogy ő a horgász, ha megkérdezed. Szóval Gyula, a személyeset bár nem lehet teljesen félretennünk a legtárgyvilágosabb véleményünkénél sem, tisztellek abhoz eléggé, hogy ne szándékozzam meggyőződésedhez való ragaszkodásodat befolyásolni. Nem is tudja senki emberfia. Na, jó, ez így nagyon egyoldalú, ezekről inkább szóban lehetne eszmecserézni. De fontosnak érzem, hogy megírjam neked, hogy én hogy vagyok a MINDEN EMBERREL. Bármilyen az ember, fajra, nemre, vallásra, pártállásra való tekintet nélkül: lehet igazság kereső. Aki pedig ilyen, az úgy is él (vagy, mert gyarlók vagyunk, megpróbál úgy élni). Azon a poszton, ahol áll, hogy megfeleljen az önmaga elé állított normának a lehető legjobban. Az ilyen ember nekem tiszteletreméltó, még akkor is, ha én egészen másként gondolom, érzem, ismerem az igazságot. A magamét szeretném, akarnám a legfelsőbb emberi mércével mérni, mondhatjuk azt is, hogy emberfeletti. Nahát, ha ezzel is bosszantottalak, akkor Gyula, nem tebetek róla.

¹⁵ Kajári Gyula (1926–1995) grafikusművész.

Sanyi szerint humorérzékelem nincs, ez pedig belátom, nagy hiányosság. Talán jobb másként, de ez nem könnyebbség, jobbság kérdése, ez adatott.

Kalocsára pedig egyszer, ha Neked is kedved volna, csakugyan szeretnénk elvinni Téged. Egyszerűen azért, Janinál, Erzsínél¹⁶ munkáid vannak, örülnek, hogy ismernek Téged, Nálad is voltak, örülnének, ha betoppannánk hozzájuk. Amit a Sanyinak célozva írtál, mai helyzet a művelődésben és társadalmi életünkben, politikában, művelődés-politikában stb., abhoz nem könnyítok, meghagynám, hogy ő írja, de amint éveink, évtizedeink mutatják, levelezőtársad én vagyok, ha meglegszel vele továbbra is (remélem). Majd Ti szóban, a többit. Aztán így szépen megmaradunk a régi jó mondásnál: fiamnak mondom, menyem értsen belőle.

Bizony, sok a háztartási munka Gyula, és az erők nem több, hanem egyre kevesebb. Mindegyikőnknek. Hát csak egészség legyen, továbbra is forogjon a kerék!

Kiállításom május 6-án, 4 órakor lesz.¹⁷ Nagyon nehéz időszak ez, előtte is, alatta is, utána is. Úgy gondolom, te is így vagy vele. Sanyié Sopronban még áll, jó lenne lejutni közben, de nem sok remény van hozzá. Cikke[et] kösz[önöm].

Szeretettel üdv[özöl]: jó egészséget, jó munkát!

1989. IV. 15.

Arany, Sanyi

◆Levelek Benedetta nővérhez

Bodrogi M. Benedetta nővér¹⁸ a Miasszonyunkról elnevezett Kalocsai Iskolanővérek egyik tanára volt. Rendjének feloszlata után (a levelek, lapok keltezéséből tudjuk) eleinte Münchenből, később Rómából (Casa di S. Stefanp Via del

¹⁶ Testvére és annak a felesége.

¹⁷ A kalocsai kiállításra utal.

¹⁸ A Miasszonyunk tanítórend főnöknőinek, egyben a polgári iskolai igazgatónőinek, valamint nevesebb tanárainak neve közt olvashatjuk: Bodrogi Katalin Mária Benedetta (1908-1998) nevét, aki szerzetestanári működését a Hőgyészi rk. Polgári Leány- és Fiúiskolában kezdte, majd Baján és Kalocsán folytatta. A szocializmus éveiben, 1966-ig Veresegyházon tanított. Majd München és Róma következett. Gyászjelentésében ezt olvashatjuk róla: ... Közvetlenség, bizalom, odaadás jízte tanítványaihoz. 50–60 év után is ragaszkodó szeretettel vették körül. ... Mély lelkeségével, műfordítói adottságával sok szellemi táplálékot küldött szét postán. Tanára volt Bazsonyi Aranka Máriának is, aki a Kalocsai iskolanővérek Érseki Leányliceumában tanult 1943-47-ig. Benedetta nővér 1974. decemberben, Münchenből írt levelében így írt Kalocsáról: Nekem Kalocsa nagyon drága hely!!! Ott ringott hivatásom bölcsője, ott kaptuk kiképzésünket, odafűz bennünket iskolanővéri mivoltunk minden idegszála. El kellett hagynunk az ősi fészket...

Caseletto), s végül ismét Kalocsáról, a rend otthonából jelentkezett. A kettőjük közötti bensőséges hangú levélváltásnak csak töredéke maradt fenn. Szerencsére Bazsonyi Aranytól is több, a nővérnek elküldött fogalmazvány másolatra akadunk hagyatékában. Az ő indigóval sokszorosított – levélmásolatai, a másolat legelőből következően, legtöbbször dátum és aláírás nélküliek. Néhol a levél tartalmából tudtuk meghatározni a körülbelüli évszámot.

Bazsonyi Aranynak a nehéz, mellözöttség éveiben, később pedig a művészléte személyes jelenlétével a nagyközönség előtt vállalni nem nagyon akaró, visszahúzódó életében lelki támaszt jelentett ez a kapcsolattartás. („Azt, hogy mit jelent, hogy írhatok, és néha várhatok választ, nem tudom most leírni. Csak annyit, hogy Karácsonyra minden óhajtott levél közül levelét vártam leginkább” – írta egyik levelében a festőművész.)

Levelezésükből azokat emeltük ki közlésre, amelyekben a műalkotás létrejöttéig elvezető gyöttrő útról, a művészet szerepéről, a létrejött mű megmérettetésének (kritikájának) egyén- és közösség által elfogadható (erkölcsi-, esztétikai, tehetség-béli) szempontjairól vall a művész. Benedetta nővéren és a Munkácsy-díjas festőművész férjen (Vecsési Sándor) kívül csak kevesek előtt tette ezt ennyire személyesen. [Festményei, rajzai, élete végén kiadott verseskötete úgyis elárulták lényének mélységeit.]

◆Kedves, jó Benedetta Nővér!¹⁹

[Dátum nélküli levél]

Azt írtam, hogy elmondom az életemet, onnan kezdődően, abonnan elmenvén a zárdától, az utam folytatódott. De vajon, valabonnét elszakadtan nem az elhagyott vágyát hordja-e az ember magában? Akinek a távol valósága élőbb a közelnél, de messze fog az elmenni érte! Vagy tőle, hogy éljen igazán. Mintha nem lettem volna sehol se helyem, mintha nem lett volna rám szabott ruba, nem illetem volna a koromba, bármely évszámot írtak. Nem gondolom, hogy megváltoz-

¹⁹ Bazsonyi Aranytól néhány, Benedetta nővérhez elküldött levélfogalmazványának indigós másolata megmaradt. Valamennyi levelét, kezéből kiadott írását előbb piszkozatban írta le, majd stilizálta, javította. Mindez jelzi igényességét, vágyát gondolatainak pontos közlésére. Jóllehet gyakoriak nála a hátravetett jelzős szerkezetek, elhagyott állítmányok, szöveget értelmező kihagyások, de mindez nem mondandója pongyolaságából eredt, hanem nyelvhasználatából, vagy tömörségre törekvéséből.

tatja az a lényegét, ha kijelölnek egy helyet, ránk bízhatnak egy rubát, évszámokkal jelölnek meg. Nemde, hogy hogyan és mi történt, megpróbálom leírni.

Még azt talán tetszik tudni, hogy a Mária utca 20-ból jártam cca [circa] februárig, betegségemig vendéghallgatóként a Képzőművészetre. [Varga N. Lajos grafikai osztályába.] Ez egy hosszú, súlyos álomnak tűnik. Ugyanis, pontszámaim, a felvételhez szükségesek, megvoltak. (Édesapám kérésére a titkár megmutatta a listát.) Hehyszűke miatt kihagytak. Természetem és igazságban való hitem ellenkezett protekció igénybevételétől, így jártam be délutáni grafikára, gimnáziumi különböztetél céljából latin, német és matematika órákat vettem a fennmaradt időmben. Mindezek a jövő évi újra felvételizésig tartottak volna, ha közben elég súlyos tüdőgyulladás nem kapok. De kaptam, és így igencsak megviselt fizikai állapotban, de erős kívánsággal jöttem másodízben felvételi vizsgára. Szüleimnek a leírt év nagy nehezséget jelentett minden téren, amit én jóval később fogtam fel. (Itt meg kell, azt hiszem jegyezmem az igazság érdekében, hogy szinte minden reális eseménnyel kapcsolatosan óriási antitalentummal rendelkezem, megérteni azt, még inkább cselekedni is hasznosan, vagy akár megoldhatóan csak. Ha magamnak magyarázatot találok a való világban el-nem-igazodásomra, nosztalgiam szinte állandó jelenlétére és sok egyéb dologra is, a fent írt tulajdonságom rovására vagy érdemére vezetem vissza.)

Aztán felvettek. (Ne szaporítsam a szót a ma már nem is oly jelentős részletekkel). Ismerős néminél kis albérteti szobában laktam, közel a főiskolához. Sokáig, szinte szótlán egyedüliségben jártam a szakmai, elméleti órákra. Lassan bontakozott ki bennem a főiskolai diáklétnek életérzése. Szorongó félelmek is velejárói voltak. De napsugaras reggelek sokszor vittek röpítve, mert szerettem odajárni, és boldogságot is éreztem, és ez a boldogság nem a tudásé volt, hanem egyszerűen minden egyesült abban a vágyban, hogy: festő leszek...!”

Jól is ment a munka, a tanulás, mesterem Berény Róbert szeretett, bízott képességeimben. Mellettem állását be is bizonyította azon nehéz időkben, amik elkövetkeztek rám a III. év 2. félévétől kezdődően. Szüleim kulákká nyilvánításának idejétől mindnyájunk félelme fokozódott. Ellene tenni az időben, emberi együttérzésen kívüül nem sok embernek volt ereje, hatalmasabb erők működtek akkor. Sok más körülmények között, igazán értékes emberekből is hallgató, megalkuvásra kényszerített, gúzsba kötött embert tarthat nyilván az a korszak – szerintem nem rehabilitálható sérülésekkel. De minden sorsfordulat az Emberiség életében visszabelezhetetlenséget is vonz magával.

Berény szakmai-, politikai felelősséget vállalt értem, írásaival is, amit ő akart eljuttatni a főiskola akkori rektorához. Megtette, minden hiába volt akkor. (Testvéremet is így nem engedték tovább az Agráron [Agrártudományi Egyetem] akkor.) Szüleink szenvedése ez ... Mindezek az idők múltán, ma már rezignált, csak néha felfakadó bánatban térnek vissza hozzánk, ha idézzük – de inkább nem, mert miért, ha nem adhatunk új papírra írt emléket helyébe. De én mindig tudom, ez idők kifényesítették érzéseinket egymás jobb megértésére, szeretetére, bár lehet, hogy ez, e nélkül is bekövetkezett volna, ahogyan lassan emberré csontosodunk, hiszen nem ez időszak által sarjadzott ki bennünk valami is.

Tanítani mentem,²⁰ teljes elkeseredett kilátástalanság érzésével, a festői utam folytatásának valobai reménye nélkül. Igazán átélni már ma lehetetlen számomra is az akkori állapotom, mert az, egy hosszantartó nemléttel volt leginkább azonos. [A levélmásolat folytatás nélküli]

◆ Kedves, jó Benedetta Nővér!

1974. jún. 15.

Igaz, hogy cca. egy hónapja már, hogy megkezdtük itteni [azaz dömsöd²¹] berendezkedésünket munkára, és vidéki életre, de még nem jött létre az óhajtott nyugalom mindezekhez. Biztos saját magunkban is rejlik az ok, hogy nem tudjuk simán megeremteni a feltételeket. Úgy igazán nem is ez a baj. Hisz bármilyen körülmény közben létrejöhet valami szép, maradandó munka is, élmény is. Inkább a mi megosztottságunk a probléma. Ezzer irányban való érdeklődésünk, lekötöttségünk (érzelmileg is), muszájból is. De valóban ez nem tőlünk függ egészen; sors-kérdés inkább.

Nagyon sok mindenben egyként gondolkodunk a férjemmel, amiben nem, az azt hiszem, igencsak kell, hogy két ember, két egyéniség legyen. Ez marad a harc, senki-földje nélkül, sose biztos győzelem, sose biztos batár, de nem szűnő.

²⁰ Más helyütt, levéltöredékben: Benedetta nővérhez: „Most jutottam hozzá, hogy megkezdett élettörténetemet folytassam. Úgy gondolom, nem időrendbelileg írom le a velem történeteket, hanem érzelmi batásuk fontosságára szerint. (Bár ez sem mindenkor azonos jelentőségű.) A főiskoláról való szomorú helyzetű kikerülésem után nagy elszántsággal a tanításra gondoltam, kicsit mint mentsvárra, de még inkább, mint számomra egyedül lehetséges útra. A választásom azért esett egy világtól eléggé elzárt helyre (Pusztabencsére), mivel gondoltam, ott kevesebb zaklatásnak vagyok kitéve. Ezt tanácsolta Sanyi is, kit akkor, mint jó kollégát megkérdeztem ez ügyben.”

²¹ A Vecsesi Sándor–Bazsonyi Arany házaspár és Patay Lászlóék Dömsödön, az Alsó-Duna parton építették meg közös, két műterem-szobával rendelkező nyaralójukat. Patay László festőművész (1932–2002).

Nagyon kedvesen tetszett érdeklődni minden eddig velem megtörtént eseményről. Úgy ifjúként, mindig az volt a gondolatom, hogy nincs történetem kívülről, ami velem történt valaha is, nem külső események jelzik, tán senki észre sem vette. (Kivételt a család és a szorosan mellett élőké képeznek.) Egyszóval látványosság nélküli élettörténetem van eddig, azt írhatom igazán.

Nem szerénységből írom, a festők életének, munkásságának, egyéni jegyeinek mindenki mástól megkülönböztető jegyeket keresnek az emberek, kell is, hogy legyen ez, én is így kívánom fontosnak, persze nem erőszakoltnak, és az idők, és megítélések szép távlatával, jó szemmel látók szemével nézve. Nem szerénység, sőt valami megforgatott önteltség is lehet ez, hogy nem eléggé veszi észre a ma szeme a történetelen történeteket. De helyére rak mindent az idő, ha nagyon messze idő is az. Keserves vigasztalás, ha e gondolattal csupán vigasztalásként legyezgeti önmagát az ember.

Igazságát azonban nincs mérceje lemérni, nincs bírója megítélni semmi írásnak saját korában, kinek-kinek a hite marad. Jó, vagy rossz értelemben hírbordozóként a művészeti írók napi-beti, vagy havi sajtóban, kritikájukban emberségüket is megmutathatják ugyan (és ez a jó mérceje is az ő munkásságuknak), de a mű minéműségét csak a mű igazolja.

Nagyon lehet, hogy nem is így kellene nekem írnom kedves Nővérnek. Hiszen festőként élni, kicsit más közegben való létezés. E más problémakörnek kérégt próbálom lehántani magamnak is, és megmutatni is. Amint tapasztalni tetszik, eléggé nehezkésen sikerül.

Az öt éves tanítói múltamra igen vegyes emlékeim vannak. Sok jó, és nagyon szép, de sok igen terbes is. Az előző gyerekekkel kapcsolatos: azt hiszem, ők is szeretettel gondoltak rám. A hencsei gyerekek télen is kis kartonszoknyás szegénysége, petróleumlámpás esték, öntudatlan bizalmú várakozásra tárt pillák mögötti átlátszó szemek maradnak énnékem is azok az idők.²² Sanyit is igen megszerették. Még félvet tanítottam ott, miután 1954 májusában házasságot kötöttünk. Ez időtől kezdődő közös életünknek ez év májusában töltöttük be a huszadik esztendejét. Dunabogdányban is két és fél évet tanítottam. Sanyi egy festőkollégája által kerültünk oda. Közlebb Pesthez, rajzos hiány volt az ottani iskolánál, így szedtük a sátor-

²² A pusztahencsei tanítványok, és maga a falu népe, egész életén át elkísérték, vele együtt ünnepeltek kiállításait. Emlékét az iskola falán szeretetük jele: emléktábla, őrzi. De azok a falvak is, ahol díszpolgárságot kapott Pusztahencsén kívül (Dömsödön és Nyergesújfalun) ugyanígy vigyázzák emberi és művészi örökségét.

fánkat, odaköltöztünk. A sok kicsi halál támasztán mindig kicsit más, mindig kicsit új életre. Az új életünk itt barátta²³ gazdagodott kulturáltabb környezettel, Pesthez közlebb léggel, és mindazzal, ami ezzel járhat. (Operabérlés, tárlatok, kikkkel együtt jártam, pár kollégával találkozás.) A veszítés sem volt kevés: lelkeség helyében idegenség a légkörben, jómód külsőségei, és ami ezzel járhat. Az egész falu szelleme gyökeresen ellentéte volt a hencseieknek. De Sanyinak jobb körülménye volt munkához, biztatott engem is, hogy lesz idő, mikor én is csak festhetek. Igazán ez nekem akkor csak álmom volt, a valóságban nem mertem bízni.

Így értem el a nehéz szakaszhoz időmnek, betegséggel, szegénységünkkel, még csak kérdés sem volt, mi lesz holnap.

Nem szeretném túlfárasztani Kedves Benedetta Nővert, legközelebb folytatom, hogy a tanítást odahagytam, Pestre költöztünk. Azóta van állandó lakásunk, munkabélyünk.

Szeretettel köszönök most el a legközelebbi levelemig:

[aláírás nélküli]

◆ Drága, jó, Benedetta Nővér!

[Részlet a levélből. Dátum nélküli]

... amint eljutottam életem történetének elmondásában a Pesten való életkezdesünkig, ebben a gondolatkörben kering minden nagyobb problémánk; a munkánkban egyre többet és jobbat tudunk létrehozni. Mert ezt nagyon akarjuk, olyan fontos, mint a levegővétel. A szándék és az eredmény nem mindig van egyenes arányban a megtett úton. (Mindenkör pedig elkülönül a sikertől, vagyis lehet jó mű sikeres, de nem sikeres mű is lehet jó, időbeli nagy eltérések is vannak a siker területén.) Ezt a kérdést gondolom, épp így tetszik látni a világ egyéb területén is. Egy kicsit viszont mi elkülönülünk minden más területen dolgozó, élő embertől. Nem tudunk úgy nézni, mint más rendes ember, ez a korlátunk, de egyben emiatt is vagyunk e pályán, hol nem lehet minden rendes ember. Valahogy így tudom kifejezésre juttatni, hogy milyen szűk és milyen tág a mi önkörünk, amiben élünk, bezártan önmagunktól is..."

²³ Hock Ferenc festőművésszel (1924–2012) és feleségével Dunabogdányban vált szorosabbá barátságuk. (Három lányuknak keresztzüleik voltak.)

◆ *Drága, Jó Benedetta Nővér!* [Dátum nélküli levél, valószínű az 1977-es évből]

Nagyon köszönöm kedves sorait, sorozatból küldött mély, gondolatot ébren tartó, Lélektől áradó, Titkok szép álmát varázsló, erős szavával segítő lapokat.²⁴ Igen, szárnyalni kell magunknak is abhoz, hogy hazra találjunk, ez a művészetre vonatkozóan is nagyon igaz, sőt csakis úgy lehet létrejönnie jó műnek, ha a megismerés mélységeiből a sokszor nehez munkával előbányászott, kitapogatott, sötétben csak sejtett kincsünket felszínre kínáljuk, aztán megfürdetjük a világosságban, hogy tőle szárnyat hajtsan a vállunk, hogy fel is szállhassunk vele mások látására is, magunknak pedig igazi otthonába. Ó, de mi nagy világsavargók vagyunk! A hazaszállás pillanatai mégis a legszebbek, és ez a legjobb, és azért van a többi mind.

Mert a hétköznapok a nehezek, biztosan így a jó, mert az ünnep ezek által is magasodik, mert az ünnep emlékéit a hétköznapok őrzik, díszítik fel rávárakozással. Kedves Nővér levele is ünnep, mindig nyújt új fonalat a hétköznapokon át az újabb ünnepig. Úgy szeretnék én is levelemben sűríteni mindig mindent: életünkről, munkánkról, családukról, ami van velünk, (vagy ami nincs). Aztán valahogy csak a nagy kívánság jön ki belőle, de én mégis érzem, hogy teljesen megértett vagyok kedves Nővér által.

Sanyi szinte ez év kezdete óta lenn él Dömsödön, fel-feljárva Pestre, aztán a jó idővel én is lejöttem. Csodálatos itt minden. Most a rózsák pompáznak, szegfű, harangvirág, szagos bükköny. Sanyi mintakertészetét időnként anyósom is kezelésbe veszi. Zöldség, sárgarépa, borsó, hagyma, meg minden, de úgy tessék elképzelni, hogy tenyérnyi területen. Sok minden apróság, és olyan szép mégis.

A hozzáépítésnél [a nyaraló bővítésénél] a műterem alatti helyiség asztalosműhely, ahol Sanyi kereteket készít, és mindent, a szerszámfala valóságos kirakat, állandó mozgásban. Sok képe is készült lenn léte alatt, én most kezdem inkább az átrendezkedést. Így a természet szoros közelsége nagyon megváltoztatja eddigi életmódunkat. A bezárt magunkba fordulás kitarul, ezer apró benyomás batol be hozzánk. Ez gazdagít is bizonynyal, de erősen oda kell

²⁴ Benedetta nővér levelének dátumából (Róma, 1977. ápr. 27.) és a levelek tartalmi egybefonódásából következtetünk Bazsonyi Arany levelének évmegjelölésére: Csak számodra tudok lemondani a mellékletekről. Egy 20-as sorozatból való. Mit szólsz a színezéshez? Színekkel a tartalmat! Próbálgatni szárnyalni a prófétákkal! Ők odatalálnak a magasságokba, a felbökön túlra, abová mindannyiunkat elvár majd egyszer a mi Teremtő Istenünk, aki talán néha nagyon messzinek tűnik, pedig itt lakik az emberek között, sőt bennük, csak meg kell találnunk!

figyelniünk, hogy a részlet-szépségek el ne tereljék a lényegestől szemünket. Inkább én, de mindketten e nehezséggel birkózunk most. Kiállításra vállalkoztunk az őszre a falu kultúrházában.²⁵ Meglevő és egypár jó, új kép lenne jó! Sokszor felszólítanak ügyek Pestre is egy-egy napra. Sanyi kiállítása (életművel vinnék ki Szovjetbe) ősz folyamán lenne esedékes, de erről még pontos adat nincs. Így külföldi utazásunk nem tudjuk, újból mikor is lehet.

Olaszország szép helyei mindig visszabúznak bennünket. Abol eddig jártunk együtt, az: Róma, Firenze, Velence, Pisa, Assisi, Ravennát-Riminit én külön láttam egy csoportos utazással, miután ő ösztöndíjasan járt ott, és Pompeiban, Nápolyban a déli szép helyeken is, aztán együtt a fenn írt helyeken. Giottó, Fra Angelico, Pisano falai a falak igazán. De szinte elkezdni nem szabad anélkül, hogy mindent fel ne sorolnánk a látottakból, és amit még nem láttunk! Teljesen egyetértünk kedves Nővér rajongásával, kívánjuk is szívből a sok szép látásának örömét, mint ahogy magunknak is a visszatérést az ismertekhez, az újakhoz. Subiacoban, Monte Casinoban is talán sikerül majd meglátnunk, amikben most gyönyörködni tetszik. Sok szeretettel köszöntjük (remélem, levelem még ott találja) Rómában:

[aláírás nélküli]

◆ *Drága jó Benedetta Nővér!*

[1978. május 11.]

Úgy szállnak el felettem az évek, hogy (összintén) sírni sem tudok értük igazán. Januárban telt be az ötvenedik esztendőm. Csak számolom, mert nem is kevés, de mégiscsak fele egy évszázadnak, ami megvolt. De, ha már megtörtént, jó lenne mégis tudnunk, hol is vagyunk! És éppen itt a bökkenő. Nem tudok szabadulni a Kosztolányi versrésztől, különbözően bár, de nem fájás nélkül, tőle idézem (ha nem vagyok pontos tessék kijavítani): „Mert nincs meg a kincs, amire vágytam, // Amiért porig égtem, // Itthon vagyok már, itthon a világban, // S nem vagyok otthon az égben.”

Ha így kérdeim is meg, hol vagyok? Vajon lebetséges-e a kettő közötti lét? Nemcsak negatívumokból áll-e a köztes élet? A mindentől messze levés a végtelenben talán mégis közeledés a mindenhez? Csak azt a fonalat tudjuk erősen tartani, amelyen lebegünk ég és föld között? Munkánk és magunk mindig megújítására elegendő táplálékot képes-e adni a légyökér?

²⁵ 1977-ben volt a férjével közös kiállítása Dömsödön, a levél ebben az évben írható.

Innen bangzó szavunkhoz vannak-e halló fülek, szemek, az innen és így eredő képeink látásáért? Vissza lévő kérdéseim elé pontot tesztek, mert ennyire átruházni a terbűnket, máris visszaélés és elvonás kedves Benedetta nővér szép, és értelmes élettevékenységétől, kierősszakolván a kérdéseimmel való foglalkozást. Felejtse el kérem, mert hiszen akármiről is ír, szavai mindig segítenek.

Nem tudom, levelem ott találja-e a ragyogó Itáliában, vagy visszaszólította-e a feladata a régebbi helyre? Mi az idén általában lenni szándékozunk lenni Dömsödön. Sanyinak ősszel Pesten lesz kiállítása, amire szigorúan szeretne dolgozni.

[aláírás nélküli, de a dátum kézzel odaírva]

◆ Drága, jó, Benedetta Nővér!

[1979 táján írt levél²⁶]

Magához fordulok nagy szorongatásban. Akartam én már többször levelet írni, de nem volt elégséges békességem az írásához. Hiányzott a cselekvésre kész összeszedettségem is. Ez majdnem minden téren jellemző volt rám. (Nem azért írom múlt időben, mert túltenni érzem magam. Valami van velem.) Annyira szeretném leírni pontosan a dolgaimat, de nem vagyok benne bizonyos, hogy képes is leszek-e valóban erre.

Nem tisztáztam eléggé magamban sem, tán nem is értem teljesen; homályos, nyomasztó, rendszer nélküli, iyesmi szavak felelnek meg leginkább annak, ami ellen badakozom, és segítséget kérem. Tulajdonképpen már az is segít, hogy gondolatok kedves nővérré, és tudom, hogy meghallja szómat. És még azt is el tudja képzelni, hogy milyen nehéz lehet velem az élete Sanyinak. Mindenkiné, a családomnak. A jóakarát is teber tud lenni, ha látják, hogy erőn felüli, hogy önemészto, hogy nem e világra való. Gyakorlatilag ellenkező eredményüvé válik, mint amiért született.

Iyesmi kétehyek, nyomások jönnek felszínre a munkáimmal kapcsolatosan is. Igaz, hogy értékelni magunk munkáját biú dolog. Azt tartom, tennem kell, s amit tesztek, az önmagában olyan amilyen, semmiféle értékítélet meg nem változtathatja a meglevő, megtörtént dolgot, csak

feltüntetheti ilyen vagy olyan színben, de a lényegét nem érinti. Igen ám, de menet közben elszongítja az embert (nem azt mondom, hogy siker, vagy igaz, jó szó) egy bizonyos sodrás, a mindennapok. Annyi minden belefér a mindennapokba, hogy úgy érzem, se vége, se bossza nem lenne, ha sorolni próbálnám. Például áttételesen, ha elmarasztaló kritikát kapok, az egész érzelmi skálán áteshetek: kezdve, hogy teljesen elhiszem, és a legmélyebb ponton látom magam – egészen addig, hogy mindezen szöveg rosszindulat szülötte, ne hogy megérintsen, lerázom magamról, és az ellenkezőjét vallom. Elméleti síkon ez mind rendjén való lenne, de ebben naponta, szinte napon-ta való körforgásban tennem kell. Festenem kell, mert, ha megállok, vajon elkezdem-e, el tudom-e kezdeni, és mindeneiken felül nekem mégis ez az életformám, nem más. Más nincs. Nem tudom elképzelni sem. És, ha ennyire fontos valami, akkor nem mindegy, hogy van-e, és hogyan van. Küldetés, ha így nevezem, felelősség is, amit művelek, azért (bár majdnem mindig úgy van, hogy nem is egészen én tebetek róla, hogyan sikerül) szórakozás is, de ez tán nem egészen jó szó, mindenesetre a betegség is szűnik általa. Ha dolgozni tudok, bajom volt is, javult. Testi-lelki nyomor segítségére van. Az a legnagyobb csapás, ha nincs munka. (Időbiány, betegség, kiürültség okozta pauza.) Még egy-egy rángás, a megszokás, vagy önkényszerítés általi munka elodázhatja, hogy valóban szembenézzem az ember a problémáival, de ez már elég rossz állapot. Sírós, nyafogós, vagy egészen lehangtalanodott. Olyan helyzet mindenképpen, ahol maradni bosszasan, sérülés mentesen nehéz, vagy alig-alig lehet. Nem sajnálatni szeretném magam, hiszen ezt úgyis tetszik tudni, de valami iyesmiben leledzek. Mérbetetlennek tűnő önzésemet ezzel be szeretném fejezni (biztosan nem véglegesen, de egyelőre), csak pár szót tessék írni, mindegy hogy ezek a dolgok is szóba jönnek-e, vagy a legeslegjobb, ha önmagáról ír.

Az életünk a munka mellett, de még inkább felette a lényeg, én is úgy látom, csak nem tudok bánni vele. Huszonöt éves házások leszünk május huszonkilencedikén. Sanyi nagyon szeret lenni Dömsödön, jó és szép is ott. Most úgy kell lennünk, hogy ő lenni dolgozik, fel-feljár, én itt vagyok Pesten. Nem tudjuk meddig. Édesanyám kórházban van, hétfőn operálják, úgy van a család, édesapám, testvéremék, Sanyi, mindannyian nagyon kívánjuk a jót. Imádkozzon érte kedves Nővér! Ha lehet, írjon is. Azt is, ha ilyen levelem nehéz. Szeretettel:

[aláírás nélküli]

²⁶ A levélben utalás olvasható 25 éves házassági évfordulójukról (1954-ben kötöttek házasságot), ez tette lehetővé a levélírás körülbelüli dátumának meghatározását

A sokáig tartó hideg tavasz után olyan jól esik a szép napsütés, még ha nem is tudható előre, hogy tartós lesz-e, vagy rövid idejű. Most úgy is olyan nyárnak is nézünk elejbe, hogy az adott körülményekhez kell igazodnunk, alávétve sok minden egyebet, hogy Sanyi falképének festését ne akadályozza lehetőleg semmi. Nagy testi-lelki erő, koncentráció kitartóan (a munka kezdetétől a befejezéséig), zavaró dolgok kiiktatása, vagy legalábbis felfüggesztése, ez mind kellene, hogy meglegyen.

Jó szándékom megvan, hogy ebben csak segítsek, reménykedem is, hogy úgy lesz. Ugyanakkor nekem is dolgoznom volna jó, mert a Kölesdre készülő kiállításom²⁸ ideje is rövidül egyre. Elő-előszedek egy-egy késznek kinevezett képet. Van mikor megnyugszom látásával, van idő, amikor elkeserít, hogy csak addig jutott, addig juthatott, erős ingert érzek átfesteni újból, a ki-tudja-mivé, de valami mássá, hátha jobbá, de lehet, hogy csak mássá lesz és nem többé, akkor pedig miért, de ha nem festem tovább, vajon nem megalkuvás-e, hiszen nem nyughatunk míg tőlünk telhető legteljesebbig nem jutunk el, de erre mércét vajon hol lelünk, ha elfog a kétség bennünket? Ezekre a kérdésekre sem egyforma a válasz minden esetben. Van, mikor csakugyan átfestek egy már bizonyos időben késznek ítélt képet, és jobb lesz általa, van, mikor eltűnik, ami volt, és soha vissza nem hozható ugyanúgy, van, amelyikhez mégsem nyúlok hozzá, bármily eltökélt szándékom is volt előzőleg. Ez az állapot fennáll, míg itthon vannak a képek a kezem ügyében. Aztán a másik dolog, hogy jóval kevesebb képet festek, mint régebben, például tíz évvel ezelőtt, és hosszabb ideig. Úgy gondolom, ez nem baj, hiszen nagyobb igénnyel van ez. Másrésztől, mivel nagyon is gyakorlati dolog a festés, mondhatni kibagyás nélküli tevékenységnek kell, hogy legyen, megsínyli a gyakorláshányt a forma, még ha a szellem gyarapszik is a szemlélődés időszakában. Egyensúlyát veszíti kissé, pedig fontos a gondolat, a belső – és a megoldani tudás egyensúlya, még ha az igazán lényeges az előbbi, hiszen ha erős, megtalálja a legjobb kifejezési formáját előbb, vagy utóbb. Csupán több energiát követel, ezzel pedig, ahogy múltak az évek, törődniünk szükséges, sajnos ez valószínűleg így van. ...

²⁷ A dátumot kézírással írta a gépirat végére B. A.

²⁸ A kiállítás 1981-ben volt Kölesden.

A Feltámadás Húsvét vasárnapi örömmünnepe egyazon nap édesapám halálának napja. Mintha minden napom jelképévé, még inkább valóságává válna számomra ez. Az idő múlása egyre mélyíti, az öröm és fájdalom ikertestvérségét.

Megíratlanok maradtak az előkészített húsvéti lapok. Szeretném binni, sőt biztosan tudom, hogy kedves Nővérnek szép fényes húsvéti ünnepe volt. Ez a bizonyosság hozzánk is elér lelkével és nagyon jó erre gondolnom. Drága szüleinek lelke Isten Országából tudom, mindig velünk is van, de talán így kell ennek lennie, hogy ez együtt jár a fájdalommal is.

A dorogi (Nagydorog) kiállításunkról²⁹ is szerettem volna írni bővebben. Sok, kedves, régi barát volt ott. Talán Keller Ilonka beszélt is róla kedves Nővérnek. A megnyitón mondta, hogy 21-én telefonálni fog, beszámol rólunk is, és átadja szívünkől jövő nagyon jó kívánságait is. Bízom, hogy ez meg is történt.

Igen, azóta túl vagyunk a kiállításon, Nagyon megható volt a régi, hencsei időmből előjött tanítványok és családjaik lelkes köre. Mintha a világ rontó szele sokkal kevésbé érintené a vidékeinket. A hajsza, a törtetés az e világon elérhető javakért járványként fertőz. Öregjeink dolgoztak bizony sokszor hajnaltól késő estélig szinte gyermekkoruktól mind az élet végéig. Munkájuk tisztessége, a cél, a valahonnan kijutás, a szebbet elérés nem engedett lazaságot, kezük nyomán a tőlük telhető legnagyobb tudástól fényesült az élet. Az ünnepek ünnepek voltak, és a vasárnapok megkülönböztettek. Szomorú nézni, és még inkább szomorú élni a hajszás életet; szinte megállíthatatlanul vesztébe rohanó hétköznapi világot, aki elveszítette az ünnepeit, a vasárnapokat.

Volt egy alkalommal a kiállítás időtartama alatt beszélgetés (művész-közönség találkozó-nak hívják, ez a miénkre nem vonatkozott, mert igazi bensőséges összejövetel volt). Kérdéseik a képekről, rajzokról, életünkről és mindenről, szívből jövő igaz érdeklődés volt. Egyszer tán hosszabban is beszélgethetünk ezekről a kiállításokról és minden, ami vele jár, bár jól tudom, hogy szinte lehetetlen, hogy ne állítson ki az ember. (Most odaértem egészen, hogy alig bírom, és nem szeretnék mostanában – szívből sobase – kiállítani, hogy nekem is meg kelljen jelen-nem.)

²⁹ A kiállítást Nagydorogon Vecsési Sándorral közösen rendezték. Ideje 1985-ös év, tehát a levelet ezután írta a festőművész.

Sanyinak lesz most a megyéjében Tatán a várban kiállítása. Ó jól, nálam sokkal jobban viseli a kiállítással járó dolgokat. Sokat dolgozott Dömsödön. Elküldjük majd a katalógust. Szeretettel:

[aláírás nélküli]

◆ [Levél Benedetta Nővérnek,

1986. IX. 16.]

Meg-megállok magamban és csak mondom, hogy ez igaz volt, hogy betértek hozzánk, hogy itt járt, ha csak röpké időre is. Nagyon köszönjük. Sokszor gondolom, hogy jó volna, ha pibe-nésre itt lehetne kicsit. Bár jól tudom, hogy ez naiv elképzelés, de mégis.

Így aztán újból visszafordul minden és én terbelem problémáimmal leveleimben. Szíven ütött, mikor szóná tette, hogy Hőgyészen³⁰ állítanék ki. Amit feleltem rá, röviden: úgy van. De minden, ami e kérdés körül van, nagyon bonyolult. Kezdjük ott, hogy egy-egy önálló kiállítás úgy igénybe vesz fizikailag, hogy alig viselhetem. Az előkészületek: végigjárni újra külön-külön minden munka elkészülésének kálváriáját. A nagy megindulástól – a késszé kimondás szorítását. (Gyűjteményes kiállításról beszélek, amire visszahozzuk az ország különböző részeinek múzeumaiboz került munkákat.) Újból meglátni, hogy az időknek így marad, ez van, erre voltam képes. Mint mikor visszanezünk egy-egy állomásról arra a helyre, ahol szerettünk lenni, vagy fájtn lenni, de mégis ott marad életünk egy darabja, és mi tovább megyünk azzal a tudattal, hogy oda többé vissza nem vezet utunk. Ez a belső ügyünk. A külső, amit az emberekben kelt: szorongást, vagy jó érzést is akár. A visszhang a felelőtlen, vagy felelős írásokból, vagy az elhallgatásokból!

Bizonyosan hiúság is a túlságos odafigyelés. Idővel tán jobban sikerül ez alól kivonni magunkat. De ez nem mindig kormányozható. És mindez hat a jövődöre is, és így mégiscsak belső ügy is. (Valamit arról is, amit ezen a pályán látok, bár nem érzem magamra vonatkoz-tathatónak.) Van, aki erős mindezek ellen, valamiképpen felvértezett. Van, aki ontja a képeket és kiállításai özönétől új indítást kap az elkövetkezendőkre. Van kollega, akit letört a számvetés, a velejáró nyomás, nem bírja, feladja, ha gépiesen még folytatja is mesterségét, de belül nincs már remény. Van, aki pénzre tesz, vagy hírnévre hajt, úgy adott fel valamit. Van, aki csak fest, csak fest. Van, aki nem tud többé ecsetet kézbe venni. Ez az egész még

³⁰ Tolna megye

bonyolódott bőven, mert az értékítélet gyakorta mércét veszítve bangoskodik. Az erőszaké a szó. A hüvelykujj tétovázás nélkül gyilokra jelez.

Szilárd talapzaton állnunk és tenniünk, amit tudhatunk igaz hittel, ingadozás nélkül, ez tarthat meg bennünket. Isten is erre segítsen mindvégig! Így gondolom én a dolgomat. A képeim-nek sorsát már nincs szándékomban irányítani. Korom is, egészségi állapotom is egyre csendesebb életmódot kívánna. Eddigi gyűjteményes kiállításaim nagyon jó, hogy megtörténtek. Valóban nagy állomást jelentettek nekem. Szinte alig lehet elmondani, hogy Bulgáriában milyen nagy élmény volt az ottaniak lelkes, minden befolyásoltságtól mentes, igaz öröme a képeimért. Családomnak pedig szinte boldogsága. Az itthoni kiállítások is. Hogy az ő gyerekek, akiért annyit dolgoztak, akiért éltek, hogy az Isten megáldotta; hogy az ő testvére - - -

A megyében is, ahol valóban kívánták kiállításomat, megtettem. (Igen, igaz, hogy Hőgyészen nem, ³¹ de minden úgy jött, hogy úgy érzem, elkésett számomra). A pesti kiállításaim megmutatták jelenlétemet, szándékaimat – úgy érzem, nem szabad álszerénynek lennem – nem érték nélküli munkáimat.

(Sanyi másféle elképzelésében, az ő oldalán részt veszek az ő kiállításain. Ezt jó kötelességemnek is tartom, bár őszinte szívvel: nagyon nehezen.)

A zszakomból markoltam, és íme, kiraktam drága jó Benedetta elé. Hogyha ideje, ereje enged, írjon ezzel kapcsolatban is. Nagy szeretettel küldöm jókívánságaimkat, sorait mindig várva:

Arany

◆ Kedves, jó Benedetta Nővér!

Az ünnepeket lenn töltöttük Dömsödön. Nagyon szép volt minden. Úgy kellett ez a kis csendesség már. Sanyi vissza is ment és ott dolgozik, én itt, úgy gondoljuk, amíg a hidegebb idő tart, ő inkább feljárom, de a munka miatt így jobb lesz tán. Mert amikor ő nincs Pesten, akkor itt is jóval kezebb a forgalom.

Adjon Isten az új évben, mindnyájunknak jó munkálkodást! Tetszett érdeklődni a falké-pemről.³² Kicsit bonyolult lesz írásban, de nekifogok. A belépéstől visszafelé indul a sorrendje a

³¹ 1989-ben pótolta ezt az elmaradást.

³² A dömsödi nyaraló belépő-vendég-váró helyiségének falfestményeiről van szó, amely az összes falfelületet beborítja. Az ajtón a vendégek névaláírásai olvashatók.

történésnek. (Ha egyáltalán megfelelő a „történés” szó ezúttal.) Belépésnél két fal látható együtt. (Ezek az ajtóval szemköztiek.) De mindegyik fal a másik tájnak, szín-vonal, figurák mozdulatvezetésének továbbfűzése. Tehát körbejárja a néző, bárhol is kapja el tekintete a fonalat. Azután, ha végigjárta, elrendezi önmagában is. Ahogyan én képzeltem az elrendezését, megpróbálok felvázolni. Kezdem a belépésnél lévő jobb kéz felőli fallal:

1. Levegő. Tavasz. Gyermekkor. Játékvilág. Madarak, virágok között. Figura: játszó kistestvérem, Janika.

2. Víz. Nap. Nyár. Sziklák között fakadó tiszta forrás. Odatér ember, állat. Figurák: tiszta vizet merítő, térdelő nőalak. Férfi (Sanyi), nő (én) tartja, emeli edényében a tiszta forrás vizét.

3. Tűz. Ősz. Csillag. Családi meleg. Az elmúlt, a jelen és tán a jövő. Generációk sorsának melankóliája. Figurák: apa, anya, fiú. Tűznél melegedő ifjú. (Vándor). Az ottbon. A fiú, aki elmegy, vagy megjön. A szülő mindig várja. Tűzmadárral tenyere fészékében.

4. Föld. Álom. Ifjúság. Figura: kicsit önarckép régről. Rügysző ágkoronával, piros varázspalásttal. Vállánál a hold.

5. Élet. Időtlenség. Vagy múlandóság.

Figurák: küzdelemtől (tán?) megfáradt ember. Feloldás: reményt adó varázslat a Jótól. Út az emlékek dombjain át. Régi petróleum lámpással.

Ha majd egyszer a valóságban meg tetszik látni (szeretnék ebben reménykedni), összevetjük, miben térünk el, miben egyezünk, vagy egyáltalán milyen hatást tud tenni.

Bizonyára, évek múlásával, ha újra kezdeném, másképpen is festhetném. Talán egyszerűbben. De mindig van valami az első elgondolásban és megoldásban, ami soha meg nem ismételtető, még ha ügyetlenebb, vagy félszegebb is.

Jó, hogy ez létrejöhett, és hogy évek óta együtt tudunk élni, és mondatjuk örömmel, ezekkel a falakkal – talán nem rossz vizsgálga (fele részben 73'-ban készen volt, másik 76'-ban).

Nagy szeretettel küldjük jókívánságainkat ez Újesztendőre is:

[aláírás nélküli]

Bazsonyi Arany kitárt kapui Kiállítás-megnyitó beszédek³³

E rendhagyó, monografikus igényű, de valójában mégsem monográfia műfajú könyvecske megszerkesztésekor, megírásakor eltöprengtem, vajon nem hivalkodás-e részemről, ha kiállítás megnyitó beszédeimet (s azokat is csak attól az időtől kezdve, amikortól a számítógép megőrizte) fejezetként beillesztem a Bazsonyi Arany emlékét megőrizni kívánó kötetbe. Ugyanez az aggodalom volt bennem festmény-meditációim közzétételekor is, megkérdezve önmagamtól: van-e jogom minderre, hiszen ezek nem a képzőművész szakember megközelítései, s vajon irodalomtörténeti mivoltom, és sajátos művészet látásom nem tolkodik-e a tárlatlátogató emlékezetében élő festmény kiváltotta élmény elé? Ám eszembe jutott, hogy Arany is és Sándor is mennyire kedvelte első, *Bazsonyi Aranyról* összeállított könyvemben a műveiről való töprengéseimet. S mindketten nagyon is megörültek, amikor Ráckevén kísérletképpen a festmények mellé, a falra fóliákon odakerültek kép-meditációim, ezzel is biztatva a látogatókat, hogy ők is folytassák magukban egyéni véleményalkotásukat. Természetesen tudom, hogy az irodalmi igénnyel megírt, festményi világba behelyezkedő megközelítem, csak egyfajta út-lehetőség Bazsonyi Arany alkotói világához. S mivel Arany soha nem mondta ki azt az Arany Jánosi vélekedést, hogy „gondolta a fene,” így ezek a festmény bemutatások mű-álmodozásként létjogosultságot nyertek.

³³ Hubert Ildikó kiállítás megnyitárai: 1989. május 6. Budapest – Ernst Múzeum; 1989. október 15. Hőgyész – Művelődési Ház; 1992. szeptember 18. Dömsöd – Oktatási és Művelődési Központ; 1994. szeptember 24. Gyulaj – Római Kat. Plébánia; 1998. Szekszárd – Művészetek Háza; 2000. június 18. Ráckeve – Városi Képtár; 2001. június 2. Soroksár – Galéria '13; 2002. május 25. Ozorai Vármúzeum; 2004. július 3. Nyergesújfalu – Kernstok Galéria; 2009. május 28. Simontornya – Vármúzeum; 2011. szeptember 11. Dömsöd – Református Gyülekezeti Ház; 2012. október 7. Esztergom – Keresztény Múzeum.

A kötetben nagyrészt a TolnaArt Galéria honlapon közzétett Bazsonyi Arany festményeiről készített fotókat használtam föl. Ezúton köszönöm meg Rühl Gizella fotóművésznek, hogy felvételeit rendelkezésemre bocsátotta.

Sajnos a legtöbb kép-reprodukció már nem állt rendelkezésemre, hiszen a Bazsonyi Arany-hagyatékra jeles múzeumok és barátok otthonai vigyáznak, ezért többször meg kell elégednie az olvasónak, a saját emlékezetében megőrzött látvánnyal. Talán egyszer majd digitalizálják a múzeumokban őrzött Bazsonyi Arany rajzokat-festményeket, hogy azok ne kopjanak ki az emlékezetből. Addig pedig elégedjünk meg a művész múzeumokban kiállított tárlatával, interneten elérhető munkáinak fotójával, s ez sem lesz kevés öröm.

Ráckevei kiállítás, 2000

Kedves Vendégeink!

Történelmi időt számon tartó, korstílusokat (gotikus kápolnát, barokk kastélyépítésetünk legszebb példáját, régi népi építészet emlékeit megidéző házakat) megőrző, török elől menekült embereket befogadó, 20. századi művészetet megbecsülő közösségbe érkezett meg Bazsonyi Arany jelen kiállítása. Immár harmadszor! S talán az sem véletlen, hogy Patay László festőművész állandó kiállítási termébe: az emberi és festői barátság ünnepi helyére!

Nem kell tehát bemutatnunk őt e városka közönségének, ezért az életút-állomások felsorolása helyett hangozzanak el inkább azok a sorok, melyeket Fecske András³⁴ művészeti író írt Bazsonyi Aranyról 1989-ben megjelent tanulmánya bevezetőjében:

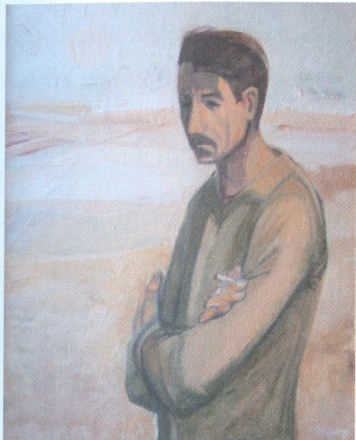
„Vannak művészek, akiknek szükségük van arra, hogy állandó reflektorfényben éljenek, dolgozzanak. Vannak életművek, amelyek kifejezetten igénylik a nyilvánosságot: nagy plénum előtt bomlanak ki, s futják be öntörvényű pályájukat – a közérdeklődés felhajtóerejétől vezérelve. Vannak azonban életutak, melyek a nyilvánosságtól távol, termékeny csöndben erednek, s rejtőzködve viszik utasukat céljuk felé. Talán csak a figyelmes szemlélő veszi észre, hogy ezek a rejtektutak olykor biztosabb alapra épülnek, mint a közhasználatúak – ilyen életút Bazsonyi Aranyé is.”

Bazsonyi Arany festőművész életének és művészi pályájának különböző korszakaiból láthatunk egy-egy alkotást, amelyek válogatásában meghatározó szempont a terem adottsága volt. Ez előnyt is jelentett, nemcsak nehézséget: így ugyanis korábbi piktúrájának játékos, kedves – méreteiben kisebb – alkotásai is helyet kaphattak a ráckevei tárlaton. Mert ki ne mosolyodna el a Noé bárkája³⁵ – mai Bazsonyi színvilághoz képest – harsány kékje és szimmetriával megkomponált

³⁴ Művészeti író (1947–)

³⁵ A festményhez Kiss Dénes írt verset, amelyet a 4. fejezetben olvashatunk.

bárka–Ararát hegye előtt? Nemcsak a bibliai téma öröme (hogy Noé végre megláthatta a vízözön után a földet, és Isten szivárvány nyújtotta reménységét), hanem a kompozíció egésze adja e tenyérnyi képnek derűjét. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy negédes, vagy tehetségtelen bibliai illusztrációk helyett jó volna ehhez hasonló műveket látni a könyvek lapjain!)

Korai munkái közé tartozik, 1965-ből való, a *Sziken* c. félalakos portréja. A szomorú tekintetű férfi hófehér tájbarázdák előtt áll, s szinte beleolvad annak szikes, kiégett világába. A portré lelkiállapot portré, s Bazsonyi Arany legtöbb portréja ilyen. Az emberből a rá jellemző mozdulatok, arcvonások csak azért fontosak a számára, hogy a lényegesebb világ, a lélek világa, általa láthatóvá váljon. Így lesznek jelképek, örök emberi érzések hordozói festményein kedves családtagjai, barátai, mint ahogy a tárgyak sem csupán önmagukat jelentik hétköznapi funkciójukban.

Látogatás:

Nyugodt, végtelenségbe nyúló tájban két asszony találkozik. Szürke fejkendős, fekete, barna ruhás parasztasszonnyal jön szembe a fénybe öltözött, fátolszerű pántlikás főkötős fiatalabb. Talán Erzsébet és Mária? Meglehet, hogy ők azok, mert olyan egyszerű és glória nélküli a két arc-nélküli asszony összetalálkozása, hogy mindez már-már bizonyosság.

A táj is jelzi színeivel a két külön világ kivételes találkozását. Az árnyékok megállnak, a szántóföld barnája nem mosódik át csak a messzeségben a földút másik oldalára, a látogatás célja egyelőre titok marad. A látvány ennyi.

Képzletünk tolnai dombjai között azonban a parasztasszony Erzsébet és Mária köszöntését is felénk hozza a szellő.

Az elmúlt év legszebb Bazsonyi Arany-festménye a *Menet* című, az utóbbi időszak festői stílusától és színvilágától eltérő alkotás. Mintha nem most és Budapesten született volna, hanem a nagybányai festőiskola – képzeletben újrainduló – műhelyében, vagy a Németalföldön.

Gyönyörű csendes téli tájat láthatunk: nem idillikust, nem fotográfián kimerevítettet, hanem olyant, amilyent csak Brueghel vagy Szőnyi István tudott festeni! A hegyek, dombok hullámzó hó-fehérje szinte belemagasodik a látóhatár keskeny szalagjába. A házak épp hogy kibukkannak az előttünk is elsüllyedt utcákból, a félkörívben élénk kanyarodó újabb dombvonulatból. A mozdulatlan táji világot semmi sem háborítja, még az a menet sem, amely a kép alsó peremén elvonul előttünk. A menet keskeny, barna csíkja – emberek kucsmája, a képből kinézők tekintete, egy-egy tömbbe tömörülő kisebb csoport – szinte belesimul a havas táj némaságába, szürke fehérjébe. Az alapszínnek finom kontrasztja nem kiemelni akar, hanem egybeolvasztani: pillanatnyi mozgást és mozdulatlanságot. Valójában semmi sem... vagy olyan nagy dolog történt ebben a téli világban, valahol, ahová a menet tart, vagy ahonnan érkezik, hogy nem lehet elmondani. Csupán a festői ecsét állította meg őket az idő végtelenjén.

Bazsonyi Arany festményei a 20. századi ember érzékeny vallomásainak és üzeneteinek hordozói. S ezek az üzenetek mindenkire máshogy jutnak el.

Minden kornak megvoltak azok a szellemi műhelyei, ahová a művészek szívesen tartoztak, s megvoltak azok a helyei, ahol örömmel fogadták – még ha nem is mindig értették – őket. Nagybánya, Szentendre, Pécs, Szekszárd, Vásárhely ... mellett jó tudni, hogy Ráckeve is egyre többet tesz a kortárs művészet megbecsüléséért. Ezért öröm Bazsonyi Arany festményeinek ideérkezése.

E gondolatok jegyében a kiállítást megnyitom.

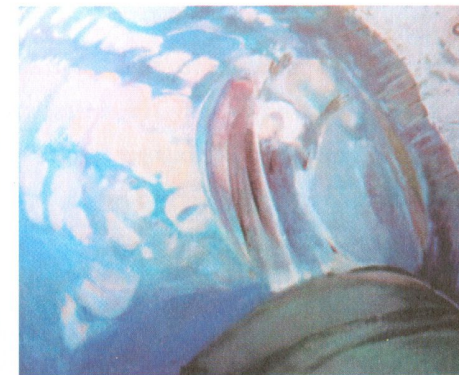
A ráckevei kiállítás képmeditációi

Édesapám húsvétja

Drámai megfogalmazású a kép témája és kompozíciója.³⁶ A földi léttől elváló ember talán utolsó pillanatai ezek: égi és földi világ között.

Mínta az örökké forgó föld olajos zöldjének egy kis darabkáján állna, a levegő kékjében, a szárnytollú felhők

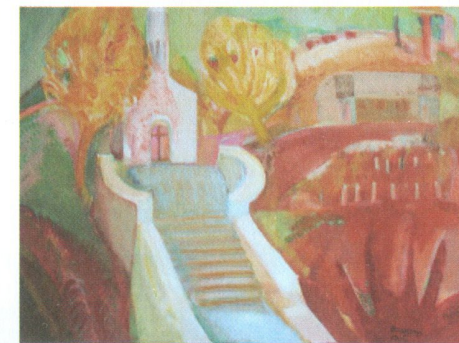
között Bazsonyi Arany édesapja, az Ember, kezét az örök fény felé kinyújtva. A cím meghatározza ugyan a misztérium nagy pillanatának idejét is, mégis tudjuk, hogy ez az átváltozás bármikor megtörténhet és bárkivel. A személyes emlékből éppen ez az arctalanság és időtlenség válthat ki örökérvényűséget. A földi létet maga mögött hagyó ember lágy meghajlása köti össze a földi és az égi világnak köreit egymással. Ez által a kapocs által oldódik a halál drámája örömmé, melyet Bazsonyi Arany nyugodt színei és fényei hangsúlyoznak. A két világ közti úthoz angyali útítárs társul, s árnyékkezeivel szinte megismétli az emberi mozdulást. A fejet körbefonó glóriás ragyogás pedig megelőlegezi a keresztyéni lét végső jutalmát. Ez a festmény Bazsonyi Arany egyértelmű válasza az örök kérdésre: mi dolgunk a világon?

Remetekápolna

Békessége kisugárzó, mint valamennyi országút-széli kápolnának.

Két hársfa, vagy talán inkább fény-fa hajlik a templom felé, s a fák hajló mozdulatát megismétlik a lépcsőfeljárók lágy félkörívei. A fehér lépcső-

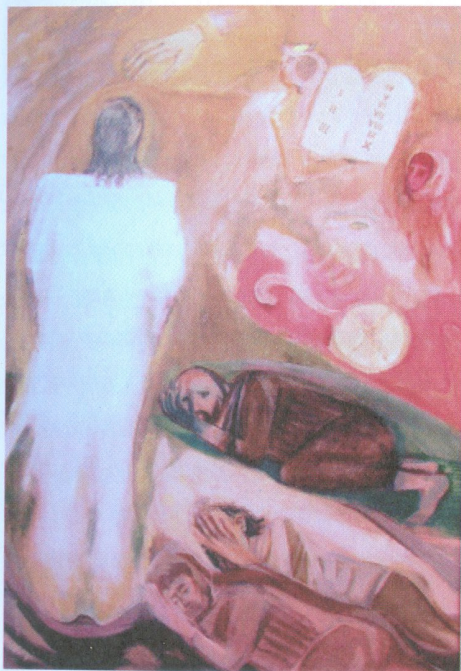

³⁶ A festmény a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tulajdona.

sort, a templom és a fák sárgás fényét a rozsdás vörös dombok, az ég zöld szelíd-
sége zárja közre, gyönyörű keretet adva így a látványnak, megerősítve a világos
fények, vonalak könnyedségét.

A tavasz mozdul meg mindenütt a képen. A fák levelei madártollként meg-
rezdülnek. Bazsonyi Arany tájképfestészetének, az életöröm pillanatnyi és gyö-
nyörű megfogalmazásának remekműve ez ragyogás. Pedig a téma mennyire egy-
szerű. Akárki megláthatja.

Színeváltozás

A húsvéti passiótörténet örök szim-
bóluma jelenik meg újra e 20. századi
megfogalmazásban: az ember mély
magánya akkor, amikor talán legna-
gyobb szüksége lenne virrasztó társ-
ra. Dsida Jenő erdélyi költő így fo-
galmazza meg a Jézusi/emberi egye-
düllétet „Nagycsütörtök” című versé-
ben:

*Tompa borzalom
fogott el, mély állati félelem.
Körülnéztem: szerettem volna nébány
szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt és hideg sötét volt,
Péter aludt, János aludt, Jakab
aludt, Máté aludt és mind aludtak [...]
Kövér csöppek indultak homlokomról
s végigcsurogtak gyűrött arcomon.*

Bazsonyi Arany a festészet eszköztárával éli újra a Getsemané kerti pillanatot.
Színeváltozásának története a nagycsütörtöki események legmegrendítőbbjét eme-
li ki: Jézus mellett, az utolsó vacsora utáni imádkozáskor elalszanak a tanítványok.
A gondolat különösen sűríti az Ószövetség és Újszövetség évezredeit e keserű
órába. A festmény bal oldalán háttal álló Jézus alakja felmagasodik az égi világba,

ahonnan az Ószövetség nagy jelképei (Mózes kőtáblája, egy lenyúló kéz) az eljő-
vendőkre figyelmeztetik.

Jézussal, a szinte gyermeki alvásba kucorodott, alvó tanítványai együtt láthat-
nák a színeváltozás csodáját! Csupán az a kis feltételes „ha” választja el őket ettől:
ha nem aludtak volna el, ha virrasztani tudtak volna, ha ráéreznének a kivételes
pillanatra. Az alkotó, a festő, az örök szobrász Pygmalion, és a sorsát vállaló hét-
köznapi ember hol a virrasztó, hol az alvásból felébredők oldalán éli át sorsát. S
ez, mindkét oldalon állva megrendítő!

Elszakadás³⁷

Örök emberi vágy fogalmazó-
dik meg a festmény heroikus küz-
delmében: elszakadni a Föld ne-
hézkedési erőitől és eljutni a fény-
be. Az emberi élet mindennapos
küzdelme ez. A transzcendencia
világába való átlépés azonban csak
keveseknek adatik meg, miként a

fény hívó erejének engedelmeskedő repülő leányalaknak.

A festmény átlós komponáltsága, – a leányalak összefogja az egész teret: fejjel
lefelé, kezét kitérve – keresztalakot szimbolizál, ahogy elválik a Föld vonzásától.
Minttha erővel akarna kiszakadni a forgó golyóbisról, hogy egy végtelen repüléssel
eljusson vágyai céljába.

A furcsa testtartás, a kifejező kezek, a ruha testtelenné váló lebbbenése, az ár-
nyék fényben való oldódása drámai feszültséget ad e látomásnak.

Felfoghatjuk a képzelet játékanak is ezt az abszurd helyzetet, de még inkább a
bennünk élő szépség, jóság, megálmodott vágyakozás utáni kifejezés szimbólu-
mának.

³⁷ Bükky Attila festmény ihlette verse a későbbiekben olvasható.

nások (mint meghatározó kompozíciós elem) teszik áttekinthető tagolásúvá a képet.

A végtelen terek közti távolságok térbelileg összefogottak. A madár hatalmas szárnya nemcsak az eget és a földet, a fenti és a lenti világot kapcsolja össze, hanem a végtelen időt is a pillanatnyi madárléttel.

A látvány akár való is lehetne – ha a madár mozdulata perspektívát kapna. De ebből a lépés közeli helyzetből óriásivá, már-már félelmesé nagyítódik s így a szárnyak, a madárcsőr metsző éle elveszik az ember nélküli táj idilljét. A pantheisztikus áhítatot, amit a táj önmagában adott volna. A valóságot látjuk különös megfogalmazásban.

Капи

A festmény *Капи*ja házfalak nélküli tájban áll, mintha a fantázia játéka állította volna a pusztaságba a végtelen csenddel együtt. Vagy a festő ecsetje csupán az eltűnőben lévő tanyai világ utolsó tanúját örökítette volna meg, nagyon is ragaszkodva a valósághoz? A líraian szép, akvarell könnyedsé-

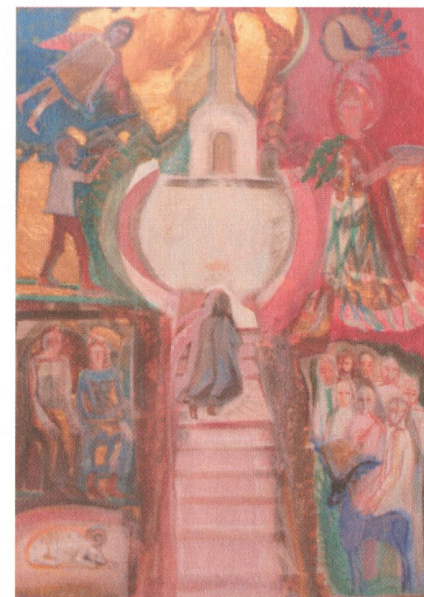
³⁸ A művész akvarellként is megfestette ezt a témát.

„Egy kapu, amely a semmiben áll, a semmibe nyílik, s melynek régiesen ácsolt deszkaszálait jól felismerjük ugyan, csak épp azt nem tudjuk megmondani: miféle anyagból készült, annyira megfoghatatlan, hibetetlen körülötte minden, hogy szinte testetlennek tűnik maga a látvány is. Bazsonyi Arany úgy festi képeit, abogyan belülről látja a tárgyakat, a tájat, az embereket.” (Fecske András)

Szekszárdi rege

A festmény kicsit ikonosztázok stílusával és módján ábrázolja a rege mesét és valóságot összeszórázó világát. Vízszintesen és függőlegesen is nagyon szépen komponált pillanatokat, jelképeket sűrít hangulati egésszé a képmező hat jelenete. Síkban ábrázolva és nem térben elmélyítve.

A lenti világ és az égi világ kéznyújtásnyira vannak egymástól. A lépcsősor ugyanis nemcsak a rege világába vezet fel a tekintetet, hanem az óarany ragyogású templom nyitott ajtaján belépve, az égbe is.

A földi tér bal oldalán öreg pár ül, kezüket ölkben pihentetik. Előttük fehér kos nyugszik csendesen, míg a kép jobb oldalán nyolc álló alak egy tömbbe tömörülve, talán az élet múlt idejét is jelezve, vigyázza a kék színű dámvadat vagy csodaszarvast. Középen, a lépcsősoron térdeplő alak – kapocs a lenti világ két oldala között – látja a meglevenedő csodát: bal oldalon a furulyázó fiút, a fölötté elröppenő angyallal, jobb oldalon a különös ruhájú madonnát, vagy királykisasszonyt: fején népviseletet felidéző fehér koszorú, gyönyörű madárral, ruhája szegélyén pávaszerű madarak nyugszanak.

Az emberi élet ideje keveredik itt össze a csoda pillanatnyi idejével, amit talán csak a térdeplő, a festő, vagy nagy ritkán, mi láthatunk meg.

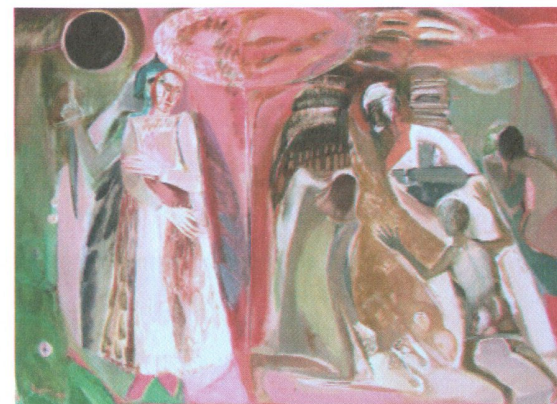

„Ha egy számunkra mindenkinél kedvesebb lény elmegy, az üresség, ami következik, majdnem feltétlen – majdnem, mert marad utána, ami nem test és lélek hanem levegőnél áttetszőbb, sugárzásnál észlelhetőbb, atmoszféránál valóságosabb, amit a régiek aurának neveztek, amivel megtelnek a szobák, ahol élt, ami tapad a tárgyakon, melyeket megérintett, valami nevezhetetlenül valóságos, ami van is, nincs is, de még sokáig áramlik, és amivel megtelik az élete annak, aki vele élt.”

Márai Sándor fogalmazta meg így a halál szavakba alig önthető misztériumát, melyben az ember, a világ nem eltűnik, hanem áttetszőbb formában folytatódik. Bazsonyi Arany festészetében többször újrafogalmazódik a piktúra eszközeivel a túlsó part víziója. Az életet lezáró pillanat fájalmába – bármilyen témát választ is mondanivalójául a művész – mindig megjelenik a fény. A fény, a remény.

Bazsonyi Arany Osza Hajnal halálára emlékező tájában szinte átlósan választja ketté a képmezőt, a föld barázdás barnája. Benne a fény fehér és szürke foltjait elnyeli a feketeség. A világ másik oldalán azonban feloldódnak a színek lágy barnába, halvány ciklámenbe, fehér fénysugárkévékbe.

A történet nélküli festmény kettétört színvilága a halál valóságát festette elénk. Hogy mégis a lelki történet tája ez, a festmény címe sejteti.

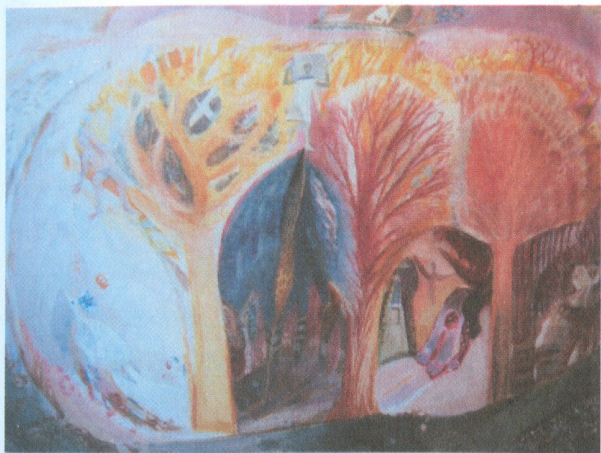
Félelmetes víziót (sajnos manapság egyre többször valóságot) vetít elénk Bazsonyi Arany. A megszemélyesített háború jelenét és jövőjét. Mindkettő ember nélküli világ, ahogy a Nap is fény nélküli Nap az égen. Az álarc mögé bújó gonosz szinte megemeli az előtte álló, önmaga akaratát elvesztő lény kezében a kardot, hogy öldököljön! Majd az elbeszélés történetéből kimarad egy képkocka, s csak a tisztítás végeredménye vetül elénk.

Bazsonyi Arany mindezt csak jelzésszerűen villantja fel (másutt például: embe-rekből a lábakat, a múltból a távolban felsejlő házat, az életből az egyetlen túlélőt), de éppen a törtséggel éri el a nagyobb drámai hatást. Festményén senki sem moz-dul, a háború kezdete és vége szinte kimerevítve vetül elénk. Ezzel a lecsupaszi-tottsággal, bábszerű ábrázolással tartja elénk a tükröt: íme, ez is az ember! Bazsonyi Aranyánál többször megfigyelhető a mives kidolgozottság és a jelzésszerű elnagyoltság keverése. A térben vagy csak síkban festett ábrázolásmód. Ezáltal szinte valamennyi konkrét, vagy már-már realiztikusnak látott témája elvonttá, valószerűtlenné válik. Az egyedi történet (melyet beszédes címei is jeleznek) így kap általános jelentést.

Bazsonyi Arany festészetének egy részében nem elégedhetünk meg benyomá-sokkal, a színvilág által sugallt hangulatokkal. Természetesen így is hatása alá ke-rülhetünk különös festői világának, ám ha a vizualitást inspiráló gondolatíságot sikerül megfejtenünk, akkor jutunk el igazi élményhez. Nem különös titkokra gondolunk, mikor ezt mondjuk, csupán elfeledett keresztény szimbólumok felidézésére, nagyanyáink életében szerepet játszó tárgyak, íratlan szabályok, szavak jelentésének újbóli megtalálására.

Mert csak ezen az úton juthat el a tárlatlátogató az *Átváltozás*, az *Édesapám húsvétja*, a *Színeváltozás*, a *Hölgy egyszarvúval* ... festményekben az általa megfogalmazott üzenetekhez. Talán megéri olykor utánajárunk keresztény és történelmi múltunk neveinek, eseményeinek, jelképeinek.

Járni a fákon

Aki elolvassa a címet, önkéntelenül eszébe jut Jézus vízen járása. Járni a vízen. És máris bonyolulttá válik a mese. Mese? Bibliai reminiscencia?

Három pasztell színű fa (halvány-sárga, vöröseslila, gyengülő ciklámen) ág-boga szövi át a képmezőt.

A földről hatalmas fénykörív ragadja a varázslatos-ékes madarat a fák teteje felé, ahol egy fiúgyermek ül hétköznapi természetességgel a sárga fényű fa erezetén. Mert áttetsző, üvegvilágú fák ezek. A lombok gömbjei között fehér ruhás alak lépdél a föld felett felénk. Talán Veronika kendőjével? A fák összehajlása kápolnaívként fogja össze a kép sötétebb színeit... A gyermekkor világa mindez, amely már elveszett? Kevés a szavunk a látványhoz, csupán kérdezni marad erőnk: Vajon, mi hol állunk a történetben? Mit látunk: mesét, bibliai történetet? Kik a szereplői? A kendőjét nyújtó gyermek talán a festő? Veronika kendőjét nyújtja felénk? Kihez jön a kép fehér ruhás alakja? Egyáltalán, van-e még, kell-e még csoda? Nem folytatom.

Bazsonyi Arany látszólag egyszerű magyarázatát adja e képi világ születésének:

Gyermekkoromban az öreg diófára szerettem legjobban felmászni. A parti pince előtt négyöt diófa, több szilvafa, meggyfák erősödtek. Jó fészekülés esett a diófa két vastag ága ölében. A lombok el is takartak, ha kellett. Itt olvasni is jól lehetett rejtetten, csendben zsongó nyáridők-

ben. Terus néném ajándéka volt a nagy Andersen mesék könyve. Igen szerettük. Jani öcsém is, hogy olvassam hangosan, mert én 2 évvel előtte jártam iskolába. Ha a fán ért a sötétedés, édesanyám hívott: „Gyere már le, ne rontsd a szemed!”

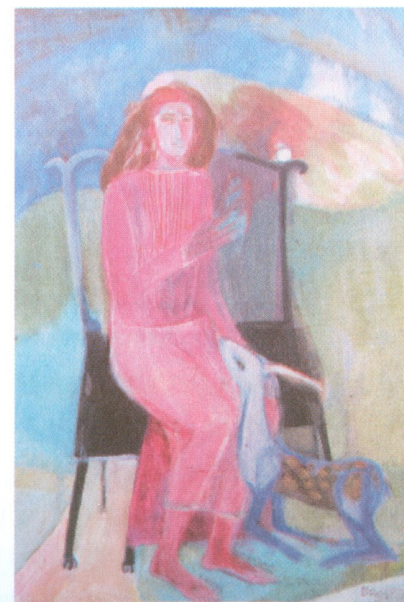
A szappanbuborék is színesebben szállt a fa lombjának játékától. Hosszasan repült, míg bele nem ütközött az ágba, vagy benne nem járt a Fekete, mert az körözött belül sebesen párat, és szét pattantotta. Olyan volt minden ott fenn, mintha csak szét kellene tárnom vékony karjaimat, a szememet be is hunyhatnám, tudnék repülni. Csoda jó volt. Ilyen lebegéssel inkább az éghez voltam közel. Ebben a világban megfordult a lét. A madarak, bogarak és egyéb magasan élők lenn laktak a földön. Mi pedig a magasban, akár a fa tetején. Onnan etette Jani a fehér pávát és egyéb élőlényeket kincsekkel. Koronát is szórhatott, volt sok.

Gondolom minden gyerek járt a fákon, magas tornyok tetején, ma tán az űrben, holdon és csillagokon, Kisberceg bohóján. Mire nagy lesz, elraktározva lélekfiókjában szunnyadozik, vannak idők, mikor a fiókot kibúzzuk, felébred és mi visszatalálunk. Vagy csak álmodunk, már néha pontosan nem is tudjuk, mit?

Hölgy és az egyszarvú

Az ókori monda szerint az egyszarvú apró, gödölyéhez hasonló állat. Igen vad természetű, vadász nem is tud a közelébe férkőzni, oly nagy az ereje. Szarva csupán egy van, a feje közepén. Hogy miként vadásszák? Szeplőtelen szüzet vetnek elé, akinek az ölébe ugrik és a szűz hatalmával megszelídíti a vad egyszarvút (unikornist). A kereszténység idején a történet megtöltődik keresztény tartalommal: Krisztus megtestesülését jelenti Szűz Mária által.

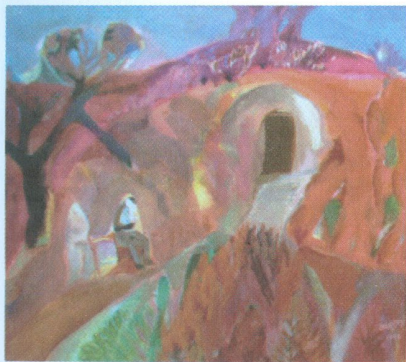
A művészet számtalan ilyen jelképes történetet, szimbolikus tárgyat ismer az ókorból és a Bibliából. A művész azonban

minden korban átlényegíti saját gondolatvilágával, mondandójával az alaptörténetet, amely ez által folyton gazdagodik. Természetesen a műalkotásban való gyönyörködést legtöbbször nem zavarja, ha nem ismerjük a témát adó elbeszélés első jelentését, jelenetét – ám a szó, vagy a látvány gazdagsága azelőtt tárul fel igazán, aki ennek is a birtokában van.

Bazsonyi Arany egyszarvúja olyan lányra néz vágyakozóan, aki bármikor élhetett volna. Időtlen, különös színvilágú, szinte drapériaszerű tájban ül és kinéz ránk. Nem is ül, inkább csak jelzése a szék és a mozdulat az ülésnek, hiszen Bazsonyi Arany mocchanatlan merevségben ábrázolja a fiatal, tűnődő lányt. Ám a háttér ecsetvonásai, színei, a különös szék, az egyszarvú ... annyi finom hajlással veszik körül alakját, hogy kétségünk sem maradhat, ő a festmény főszereplője. Ruhája, tárgyát tartó keze megismétli mindazokat a színárnyalatokat, melyekkel őt a festő körülvette. Talán az örök nő jelképe ebben a pillanatban.

Az elhagyott pince emléke

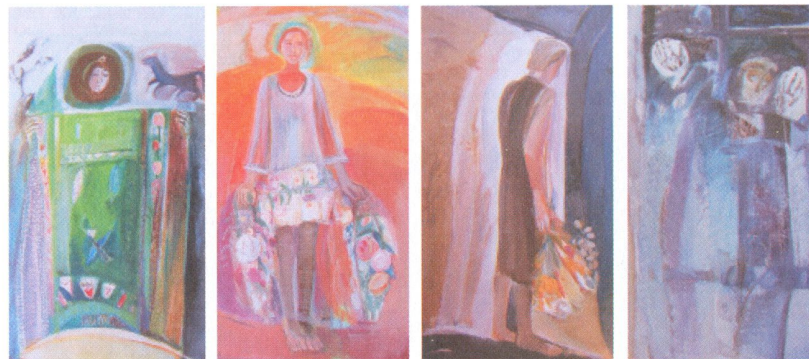
Bazsonyi Arany, a hagyományt őrző ünnepek, az íratlan erkölcsi parancsok, a falvakat körülvevő dülőutak, a pusztában magányosan álló kapuk, omladozó kálváriák ... utolsó őrizője. Nem festője, mert ilyenből több is akad, hanem őrizője, emlékezője. Ez a világ már most sem található meg ugyanúgy, ahogy az ecset megörökítette, a szem megérintette őket, mert az emlékképek világából bukkanak elő. Nem megszépítve kapjuk ezeket a múltidéző képeket, hanem a maguk realitásában. Talán éppen ezért olyan megrendítő a pusztulásuk. A hétköznapi ünnepei tűnnek el velük.

Az elhagyott pince előtt egy nő és egy férfi – talán öreg házaspár – ülnek a fényben. Arc nélküliek, mint ahogy minden falu életében arc nélküliek azok a koruk-nincs öregek, akik még mindenre és mindenkire emlékeznek. Hogy a fest-

mény két alakját miért érezhetjük ilyen múltba-nézőknek? Vajon ki mások lehetnének azok, mint az öregek, akiknek fájhat az összedülő szülői ház, a valaha művelt, mára elhagyott kert, pince?

A fa hajlékony árnyékát veti a pincét őrizőkre, akik a táj tompa színeibe ugyanúgy bele fognak olvadni, mint az elhagyott pince a hozzá vezető úttal.

Tavaszi-Nyári-Őszi-Téli virágai

A négy évszakot megidéző festmény az élet és halál örök körforgását nem a kártyák leegyszerűsített jelképeiben hozza elé, hanem a maga titokzatos, örökké lezárhatatlan gondolatiságában.

A Tavasz zöld színeiből egy asszonyi arc villan elő a fény körívében. Barna hajában csillag ragyog, kezeiben, a fátyszerű lebbenésben, tulipánok virulnak. Sejtelmes, szemérmes, szinte testetlen megfogalmazása ez a fiataliságnak.

A Nyár nőalakja szembenéz velünk, kezében rózsakoszorú virágfüzérével. S ahogy ott áll menyasszonyi ruha selymétől és az aranyló fénytől körülölelve, partalannak tűnik előtte az idő boldogsága.

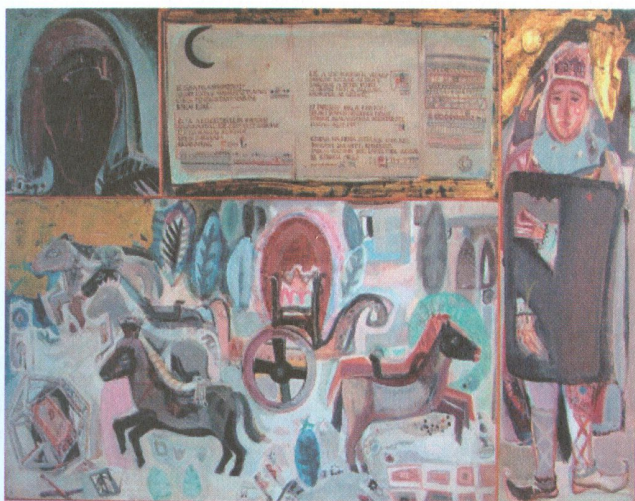
Az Ősz barna figurája előlünk már elfordulóban, árnyaktól kísérve. Kezében az őszi virágainak színeit viszi oda, hova az emlékezés kapuján át lehet csak belépni.

A Tél megrendítően zárja le ezt a témakört: üveghez tapadó, kapaszkodó csontváz-kezeivel, riadt arcával, a sötét és fehér színek kemény hidegségével, a képekből kiáradó magánnyal, jégvirágaival, magában elmormolt imával. Valami képpen úgy, ahogy Babits Mihály fohászokodott Szent Balázshoz:

„Segíts! Te már mindent tudsz, túl vagy mindenén,
 okos felnőt! Te jól tudod,
 mennyi kínt bír az ember, mennyit nem sokall
 még az Isten jósága sem,
 s mit ér az élet... S talán azt is, hogy nem is
 olyan nagy dolog a halál.”

Kérdések

Bazsonyi Arany művészetének lelki frissességét az örök kérdés, az örök figyelés jelenti. 1967-ben adta egyik festményének címéül: *Kérdések*.

Nemcsak a festmény témáját jelöli meg, e választ nem váró címmel, hanem festményének gondolatiságát is. A képi világot ugyanis a szó üzenete (festményre írt kérdéssora) teszi még nyitottabbá, filozofikusabbá. Bazsonyi Arany kérdései ugyanis nem egyszerűen kérdések, még akkor sem, ha egy öt éves gyermek is megfogalmazhatná azokat. Látszólagos együgyűségük végtelen bonyolult dolgokra vár feleletet. E kettősség Bazsonyi Arany képi fogalmazásában folytonosan jelenlévő játék. A naivság és a filozófiai mélység, a gyermeki egyszerűség és a tehetség meglepő megoldásai, a megszólítás komolysága és az ironikus fricska. A hétköznapi élet szintjén és művészetében.

Soroksári kiállítás, 2001

Kedves Vendégeink! Kedves Barátaink!

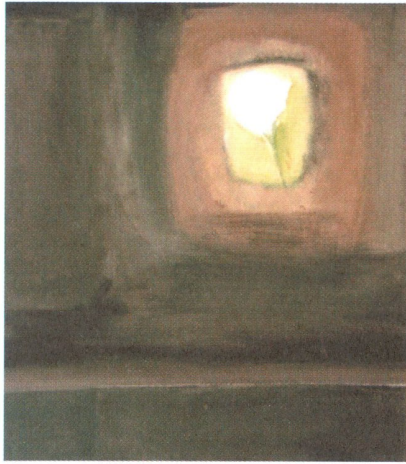
Nagy öröm valamennyiünknek, hogy Bazsonyi Arany festményeivel itt Soroksáron egy olyan galériában találkozhatunk, amelyben kiállítóhely és kiállító művész egymásra talált. A helynek is, a művésznek is kisugárzása van. Olyan kisugárzás, melyben megérezhetjük, hogy elkopó emberi életünket megsimogatta valaki.

Bazsonyi Arany *Kapu* c. festménye legyen mai kiállítás-megnyitónk első ajtaja, melyen át beléphetünk a festőnő keresztény hagyományt, magyar történelmi múltat, s gyulai gyermekkort magához ölelő zárt világába.

Bazsonyi Arany festészetének gondolatisága megkívánja ezt az eltűnődést. Hétköznapi témái ugyanis különös szakralitásba emelődnek egyedi megfogalmazásukkal (*Remetekápolna*), a képmezőben égi és földi világot, évszázadokkal ezelőtti múltat és jelent összemosó elbeszélés mozaikjaival (*Katakomba, Átváltozások*). Bazsonyi Arany művészetének időtlenségét nemcsak festészetének különös nyelve adja (színei; az alakok sokszor síkban ábrázolt volta a térben; a művészetekből ismert jelképrendszerek sajátos értelmezése), hanem az az erkölcsi értékrend is, amelyet soha sem akart felcserélni zavaros talmisággal.

Utolsó virág

A létezés szorongásától természetesen az ő élete sem mentesülhetett, mentesülhet, de bárhogyan fogalmazódik meg művészetében ez az életérzés – legyen az portré (*Önarckép*), múltba forduló emlék (*Régi ajtó emlékére*), vagy jövőbe tekintő látomás (*Első ítélet*) – legtöbbször különös fényszínnel jelezi a távlatot is. Többször olvashatjuk képei címében az „utolsó” jelzöt (*Utolsó ölelés; Utolsó virág; Utolsó harcos stb.*). Ám mindegyiken, mint az *Utolsó virág* című festményén, a fekete képmezőből, a katakombai létből, mint valami alagút végéből kiragogy egy virág fénye.

Bazsonyi Arany művészete gyakran merít inspirációt a Bibliából. Nem illusztrálja, hanem sorskérdések formájában újrafogalmazza az Ó- és Újszövetség találkozásait, példabeszédeit, sorsait (*Dávid siratja Góliátot*). Árpád házi szentjeinkről készült rajzai (Szent Imre, Szent László), vagy például a *Sarlósboldogasszony*, *Palást* ábrázolásakor oly archaikus időkből merítkezik, amelyeket legendáinkból ismerünk csupán.

Sarlósboldogasszony: a cím a magyar nyelv szép három szavából tevődik össze. Sarlós-boldog-asszony. De folytathatnánk a sort: Mennyei koronás királynéja, Miasszonyunk, Kalászos Mária, Köpenyes Madonna, Napba öltözött asszony, Gyertyaszentelő Boldogasszony, Gyümölcsoltó Boldogasszony... E megnevezésekben nemcsak a szó varázsos, hanem azok a kalendáriumi ünnepek is, amelyek Máriához kapcsolódnak.

Bazsonyi Arany Sarlósboldogasszonya magával hozta az aratási ünnep képét, derűjét. Festményén, gyönyörű növénypamlagon ül a virágkoszorúval ékes női alak. A halványlila háttér csak még szelídebbé teszi a gabonafüzérrel körbefont hajkoronát, közben tartott bőséges búzacsokrot. S Mária hallgatja a hálaadás, tájegyiségként változó énekét – de vajon mi halljuk-e?

Angyalsereg szálldos Libanon hegyére,
Istenáldás szállott a földi emberre.
Itt van az aratás, jön az égi áldás,
Szálljon fel szívünkől buzgó hálaadás.

Áldd meg fáradságát a földi embernek,
Áldd meg a hegyeket és szántóföldeket
Szűznek szép virága, Hebronnak csillaga,
Látogass áldással egek Királynéja.

A Tolna megyéből Pestre érkező művész nemcsak az ünnepeket kapta útravalóul, hanem az otthoni táj iránt érzett szeretet is.

„*Szülföld: kopott sző azok szemében, akik a maguk kopottságát a világon kériek számon... a szülföld nem elérzékenyülési alkalom, hanem komoly lélektani valóság*” – írta Németh László. A *Békás kert*, a *Regöly felé*, a *Fácános* a festői pályakép ilyen komoly, lélektani valósága. S Bazsonyi Arany következetesen veszi számba e tájban az örökségét: az elhagyott pincesorokat, kidőlt keresztek, öreg házakat...

Az ember emlékezete képeskönyv; tudjuk, hogy egyik kép előrébb, másik hátrább való, de az idő, az átmenet hiányzik köztük, az emlékező éppúgy ugorni kénytelen, mint a lapozgató.

(Németh László)

Ha engedünk e jóleső délutánnak, Bazsonyi Arany művészete csendesen megállít és „*lapozgatni*”, párbeszédet folytatni, olykor perlekedni *bív* bennünket. Bízunk magunkat tiszta szándékú világára!³⁹

³⁹ Kiállított művek: **Két arc, **Lázár, **Pál, **Őnarckép, **Első ítélet, **Sarlós boldog asszony, **Kapu**Otthon, **Napfogyatkozás, **Virágvasárnap, **Palást, **Öregek álma, ** Üres kézzel, **Virágok között, **Fácános, **Kapu, **Öreg hársak, **Ég és föld között, **Tornácós ház, **Napfogyatkozás, **Békás kert, **Őszi köd, **Első ítélet, **Remetekápolna, **Virágvasárnap, **Régi ajtók emlékére, **Gyógyító. **Dávid, **Anna, **Regöly felé

Ozori kiállítás, 2002

Tisztelt Vendégek! Kedves Ünneplő Egybegyűltek!

Zsigmond király kora, az 1766-os jobbágyfelkelés, Perczel Mór vezette 1848-as győzelmes csata, 15. századi gótika, firenzei mintára készült középkori kút, 18. századi barokk stílusú vár, Petőfi Sándor, Illyés Gyula ... valamennyi név és történelmi évszám Ozora szellemi múltjának megállásra érdemes emlékezte.

Bazsonyi Arany életműve ebbe a világba érkezett haza, a nagy elődöknek méltó társaként. A gyulai születésű művész ugyanis 70 festményét, másfélszáznál több rajzát ajándékozta szülőföldjének, Tolna megyének, beteljesítve Kölcseynek azon gondolatát, amelyet a költő *Mohács* c. prózájában így fogalmazott meg:

„... ismerni a jót könnyebb, mint követni; sőt még az sem nehéz, hogy némelykor jó, vagy éppen nemes tettet vigyünk véghez: de egész életedet meghatározott elv szerint intézve, sohasem tenni mást, mint amit az erkölcsiség kíván; s még akkor sem, midőn haszon, bátortlét, indulat heve, vagy szenvedelem ereje másfelé ragad; ezt hívják erénynek.”

* * *

Bazsonyi Arany szüleitől és a szülőföldtől kapta örökségül azt a szellemi és valós világot, amely meghatározta egész életét, pályáját, festményeinek téma- és motívumkincsét. Szeme megőrizte a gyulai-, kurdi- és kölesdi dombok finom íveit, pasztellszínű színvilágát, a fű benőtte utakat, az elhagyott pincéket. Neveltetésének nyomai, a gyermekkor szűkebb és tágabb környezetének tanításai tárulnak elénk Árpád házi királyaink és királynőink legendáiban (*Szent László, Palást*), íratlan hagyományú törvények újrafogalmazásában (*Ember embernek farkasa, Pálfordulás, Szeretet*). Ezek a biblikus- és történelmi múltba kapaszkodó gyökerek nem engedik Bazsonyi Arany alkotásainak elemzését pusztán a festészet szakterminológiájával megközelíteni. Ezért kell festményeinek és rajzainak témaválasztását legalább olyan fajsúllyal értelmezni, mint megvalósulásuk formanyelvét mindazoknak, akik a magyar piktúrában meg akarják határozni Bazsonyi Arany művé-

zetének helyét, meg akarják fogalmazni az ún. „Bazsonyis színvilág” mibenlétét, vagy értékelni akarják sorsot hordozó alakjainak térben elhelyezett kompozícióit.

Mert csak e tartalom és forma egységében vetíthetők egymásra eszmei és valós tájai, festményeinek múlt-jelen-jövő idősíkjai. Bazsonyi Arany lelki várkastélyának szobáiban ugyanis olykor olyan évezredes vagy évszázados múltbéli alakok laknak, akik az európai kultúrából közös ismerőseink (*Dávid siratja Góliátot, Illés szekere*), vagy akikkel a szülőföld szóbeli hagyományaiban találkozhatunk (*Szent Vendel, a jószágok őrizője*).

Bazsonyi Aranyt főleg festőként tartja számon a nagyközönség, pedig grafikai meglepetés erejével hatnának, ha egyszer önálló tárlaton mutatkozhatnának be! Ezért figyelmünket először rajzaira irányítjuk:

Kereszthordozó

A lavírozott tusrajz középpontjában teste egészével a kereszthordozó szenvedése áll. A kereszt csak jelzéseiben van jelen, hiszen a keresztvivő különös előrehajlásával, kifejező kézfejjével, szögletes karmozdulatával mindezt nagyoobrrsznt elrejtj előlünk. A szenvedőt – Jézust? vagy a földdel örökké valami testvériségben lévő parasztembert? – búzakalászszerű, leveleket virágzó angyalszárny védi meg az eleséstől. Alakját félköríves boltozat veszi körül, melynek íve tovább folytatódik s alatta jobb és baloldalon tömbszerűen, elnagyolt megrajzoltágukban mégis szilárdan ülő bírák figyelnek. Közömbös elutasítás és befogadó szenvedés, finom megrajzoltág és elnagyolt vonalak, térben elhelyezett mozgás és falképszerű síkban ábrázolt mozdulatlanság ellentétei adják a kép tökéletes megkomponáltságát.

Könnyek

A képmező átlós irányú félkörívében háromfelé elforduló arc könnyei, lelkiállapotot jelző kezei adják a kép ritmusát. A negyedik arc csak jelképként van jelen, mégis egyértelmű: a fájdalom, az önmagába néző tekintet, az arcot eltakaró talán szégyenkezés? Őerte szól.

Bazsonyi Arany *Siratás* című rajzának témája sem könnyedebb az előzőeknél, hiszen az élet legtragikusabb pillanatait, az öregséget, a halált és fájdalmat sűrítette

a tér három dimenziójába, mégis van oldódás, katarzis. Az égi út kavicsain elindulót ugyanis egy angyal vezeti tovább. Ahogy a *Terus nénénk megbalt* c. rajzon, a föld barázdáin, az ég alatti világban térdeplő alak előtt is a passiótörténet keresztjének töredékében van jelen a földi és az égi szenvedés összefonódásában a remény.

Bazsonyi Arany szereti több síkban elbeszélni az élet fontos pillanatait, szinte történelmi folyamatot teremtve ez által annak. Így az élet realitásai átemelődnek a misztikum és fantasztikum világába (lásd például a többször kiállított *Szekszárdi regé*-ben stb.)

A művész teremtő világának nagyon szép alkotásai közé tartozik a *Palást* c. festménye. Átala a középkorba repül a képzelet, amikor kolostorok nyugalmában rótták kalligrafikus betűiket kódexek lapjaira a szerzetesek, s varrták, hímezték szorgalmas kezek a miseruhákat, királyi udvar kárpitjait, koronázó palástot. Talán éppen a mai napig fennmaradt Szent István korabeli remekművet is így álmodták valósággá apácák, udvarhölgyek hosszú hónapokon át, lépcsősorok végén, boltívek sejtelmességében, ahogy most Bazsonyi Arany festményén látjuk. Van valami fenségesség ebben a nagyon is hétköznapot visszahozó ezer évben, és melegség, hogy valaki mindennek az őrzésére figyelmeztet.

Ahogy érték-őrzők a strázsán mindazon költők, akiknek köteteihez, verseihez Bazsonyi Arany illusztrációt készített – Kiss Dénes, Utassy József, Tamás Menyhért, Pilinszky János, Babits Mihály, Berzsenyi Dániel. Vagyis maga a művészet, amely képes megajándékozni bennünket önmaga létén túlmutató felismeréssel, s talán olykor a boldogsággal is.

S mi valamennyien, akik Ozorára zarándokoltunk a mai napon, hisszük, hogy igazi értékek sáfárjának lenni megtiszteltetés és felelősség.

Ezt átérezve kívánunk a művésznek jó egészséget és termékeny éveket!

Bazsonyi Arany, A kiválasztott (tusrajz)

Kiállítás Nyergesújfalun, 2004

Kedves Nyergesújfalui Polgárok!

Kedves Pályatársak és Barátok, Kedves Ünneplő Közönség!

Ha valaki megkérdezi itt Nyergesújfalun az értelmiségit, az iparost, a hivatalnokot, az utca emberét, tudja-e kicsoda Vecsési Sándor, bizonyára mindenki ismeri őt, a település díszpolgárát. Aki ismeri Vecsési Sándort, az ismeri Bazsonyi Aranyt is. Bocsássák meg, hogy mielőtt a kiállított művekre térek, néhány szóban elmondjam e művészházaspárról, hogyan látom én, s barátaim őket, a festőművészeket.

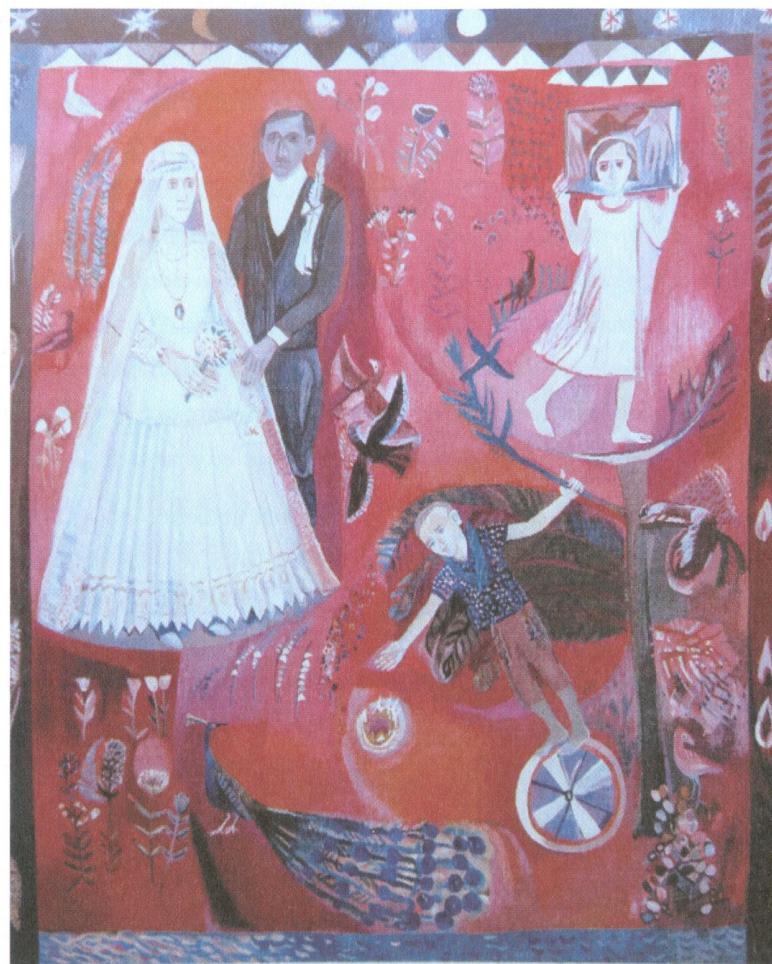
Pontosan ötven év óta erősítik, kölcsönösen ösztökélik egymást a mindennapokban és nem könnyű pályájukon egyaránt. Jól jellemzi életüket, egymás elfogadását, a másik szülőföldjéhez ragaszkodásának megértése, Sándor Nyergesújfalura, Arany Tolna megyére hagyta életműve legjavát. De fogadott szülőföldjükről, Dömsödről sem feledkeztek el soha. Mindenképpen el kell mondanom, hogy két tiszta emberről van szó, olyan emberekről, akik számára nem az anyagiak, nem a világi elismerés volt a legfontosabb, hanem az emberi szó, a barátság, az eszményekhez való ragaszkodás, hűség. Jó közelükben lenni, tapintatos jószágukat érezni.

Kedves Vendégeink!

Amint körbenéztek a kiállításon, bizonyára megfogta tekintetüket az a gobelin, amelynek címe *Emlékező*.⁴⁰ Bazsonyi Arany festményét Tímár Kati szötte falképpé - s ez a cím [*Emlékező*] a nagybetűs boldogságot rejt magában. A gyermekkor csodálatos világát. Valóságos is e képi világ, meg a képzelet szülte is. S Bazsonyi Arany egész festői pályáját átfonja ez a kettősség: realitás (a szülők gyönyörű gyulaji esküvői ruhában állnak az emlékezés virágai között), s álomszerű a valószerűtlen szép színvilágú háttér, maga a látvány. Minden szónál jobban elmondja ez a festményből kinőtt szötte, honnan indult el Bazsonyi Arany, amíg

⁴⁰ Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy a szötte, spanyolországi kiállítása végeztével elveszett. Csak két év múlva, hosszas diplomácia/keresés után kerülhetett haza, egy műgyűjtőtől.

ide, Vecsési Sándor kedves szülőföldjére, a Duna-partra elhozta a tolnai dombokat. S azt is, mi teszi őt korunk piktúrájában oly egyedivé.

Tamás Menyhért: *Festő az időben* írásában így vall Bazsonyi Arany művészetéről: „Szeretem az olyan festőket, akik továbbgondolható látványt kínálnak, továbbgondolható színekre ébresztenek, akik az Időből hullámszanak elő, múltat-jelent láttatnak, időtlenítenek...”

Kérem, tartsanak velem, ebben a *továbbgondolhatóságban!*

Öreg idő

– talányos című festmény, talányos témával: egy bohóccal. A bohóclét, örök szimbóluma az emberiségnek: drámai lehetőségek zajlanak a sorsában. Bazsonyi Arany jelen festményén a bohóc-szerű alak szomorú, elmerengő arcában nemcsak ismert arcvonások sejlenek fel, hanem a mindenkori emberé is. Ez a bohóc nem visel díszes, vidám ruhát, ahogy elvárnánk, mégis őt látjuk (de vajon őt látjuk-e?) így lecsupaszított mivoltában, kezében lehajló-letört feketés pipaccsal-virággal. A jelzésszerűen megmozdult kéz, a visszafogott színek mind-mind valami végtelen esendőséget sugároznak.

Az egész alak mögött azonban fényes, arany-sárga kontúros másik lét sejlik fel. S hogy mi rejtőzködik e bohóc-lét mögött? Nem kell, hogy hangosan válaszoljunk!⁴¹

Titkok

– az egész táj csupa sejtelem, s benne gyönyörűen hullámzó rózsaszín, okkersárga, zöld dombvonulat mozdul meg. Mégsem e hullámzásból kiemelkedő furcsa domb-sziget vonzza magához a tekintetet, hanem a kép előterében háttal álló, különleges, időtlen ruhájú - talán öregasszony - aki egy barlangból kiömlő fényútba lép be.

A barlang bal oldalán terebélyes, fénysugarú fa áll, rajta talán madarak ülnek, vagy inkább különleges levelek borulnak össze - míg a barlang másik oldalán, színével és realitásával is józanságra intve, fa léckerítés zárja le, vagy nyitja ki a zöld teret, a bordó út végtelenje felé. A kortalan ruhájú asszony gyertyát tart a kezében: fényt visz a fénybe, vagy talán a fénykapu a végtelen és véges idő metszéspontján állónak nyílik ki csak, s ezt a misztikumot érzi meg a táj is?

A lágy félkörívek, melyek csaknem az égig érnek, a fák hajló ágkoronája, a barlang-kapu boltíve mind-mind csupa finom színnek a kavalkádja, ellentétben a

⁴¹ A festőházaspár tizennyolc keresztgyereke közül az egyik a híres cirkusz-dinasztiából, a Várad-ugrócsoportból került ki. Bazsonyi Arany cirkusz-sorozat rajzai, azon kívül, hogy a fantázia kiélésére is lehetőséget adhatott a művésznak, meglehet, hogy épp e barátságának köszönhetőek.

kerítés merev feketéjével, a mező tiszta zöldjével. Nagyszerű a színek és vonalak kontrasztja. – Nincs történése a pillanatnak, csak sejtetése.

A *Májusi kálvária* a szimbolikus jelentéssel megtöltött/megtölthető tájképek sorából (mint amilyen a kiállítás egyik legszebb darabja, a *Járni a fákon* című is) a maga végtelen egyszerű tájbrázolásával állít meg minket.

A természet és a lélek megújulásának ragyogása a festmény. Egyik domb bele simul a másikba, egészen az égig, még a fény ívét követő fák lombkoronája is ebbe a szín és természetforgásba szédül.

S amíg a kép jobb oldala a természet köreit (lilás, zöldes-kék pasztellben) hozza elénk, addig a festményen balról, ugyanilyen lágy hajlásokkal a tájba mély barnával, szürke-fehérrrel beleolvadó temető kontúrtales sírkövei látszanak. A félköríves sírkövek előtt két mozdulatlan árny már-már maga is sírkövétől várja a feltámadást, amelyet a bal oldali háttérben a sárga, zöld fényragyogásba belemosódó kereszték üzenete ígér. Az átlósan szerkesztett kép ritmusát nem a színek ellentételezettsége, hanem talán egyfajta gondolatisága - az elmúláson és az életen való tűnődés adja. (A nyergesújfaluiai Kernstoch Múzeuma fogadja el szeretettel ajándékként Bazsonyi Aranytól e festményt!)

S jó lenne ezután szólni arról a festmény-együttesről, így összességében a legmeglepőbbéről, hatásában a legtöbb jelentést hordozóról (*latin kereszt, villás kereszt,*

jeruzsálemi kereszt stb. és ábrázolásmódjában a a legegyszerűbből, a *Keresztek*ről,⁴² hiszen valamennyi kereszt más történelmi időből, más emberi sorsot hordoz (Szent Andrásét, Szent Antalét stb., s általuk a mi keresztre feszített sorsunkat is), – ahogy az ima sóhajtja –:

*Atyánk, mirajtunk minden pillanatban
a pusztulás fogsora összecsattan
de folyton-folyvást föltámasztva minket
összegombolod rajtunk újra s újra
életünket, mint meleg, piros inget –*

(Szőcs Géza: *Esti ima*)

... de a nekünk szabott idő kevés! ezért a festmények sorából már csak egy, portréhoz közelítőt emelünk ki: a *Férfiak* címűt. Valójában két arcot ismerhetünk fel ezen a festményen, amelyen, életútjukon túljutott férfiak néznek magukba, a múltba, lélek- messzeségbe.

Az álló férfi felénk fordul. Ünnepi ruhában – fekete kabátban, kicsi gallérú szép fehér ingben. Arca lágy, mint aki eltűnődött valamin. Az ülő férfi csendje még befelé fordulóbb. Hátuk mögött szürkés keretű tükör duplázza ezt a megerezkedett vállú, csendes tűnődést. A perc ünnepélyes, mint szépanyáink és szép-apáink régi fotográfiáin.

Mindez Bazsonyi Arany vallomása arról az eltűnt időről, amelyben a férfiak a maguk szóltan biztonságában még ott álltak mindennek a háttérben. Akár az *Emlékezőn*.

E kiállításon nemcsak festmények, hanem rajzok is sorakoznak a művésztől. Minden elfogultság nélkül állítjuk: a festőnő grafikai munkái európai élvonalba tartoznak. Bár akadna olyan mecénás, aki ezt a senkivel össze nem téveszthető (nagyobb részt szétajándékozott) grafikai életművet kiadná!

Mi most három, keresztény kultúrtörténetből, legendákból merítkezetről szölkünk:

⁴² A bal oldali kép a *Pápai kereszt*, a jobb oldali címe: *Égtáj-kereszt, Világmindenség kerék a négy elemmel: Levegő, Tűz, Föld, Víz*. A kereszték (12 db.) Rómában, a Pápai Magyar Intézet tulajdonában vannak.

Veronika napja (rajz)

A képmező ketté osztott, bennük Veronika életének két mozzanatát értelmezi a művész.

A tér bal oldalán meghajló női alakban, ki fájdalmasan kezébe temeti az arcát, talán éppen Jézussal való találkozás utáni pillanatot ragadta meg a festői képzelet. A lehajló női alak díszes kendője kiemelkedik a fényözönből. Háta megett, mintha a lány hajlásának íveit sokszorozná meg a föld szántásdombjai, feketén, kiverve földszögekkel.

A jobb oldali képmező Veronika életének, pillanatnyi jótettének örök időkig tartó lenyomatát ábrázolja. A sötét tusvonalak, mint félköríves ablakok magasodnak Veronika alakja fölé, aki kezében azt a kendőt tartja, amelybe Jézus az utolsó útján arcát megtörölte. S ez a Jézusi arc a fontos már csak, Veronika maga arctalanná vált. Csak eszköze volt a jótett pillanatának. Bazsonyi Arany mestere a szimbólumok láttatásának, az idősíkok térbe való sűrítésének.

Akár a 13. században élt Margit királylány élettörténet felelevenítésében is, a *Nyulak szigetén*, ahol Bazsonyi Arany az elbeszélés elemeinek jelen és jövő idejét majdhogynem egymásba rajzolta. A „jelen” talán épp azt a történelmileg hiteles tényt nagyította fel, amikor IV. Béla király férjhez akarta adni őt a fejedelmi kérének. Margit végtelen pózmentesen, síkban, szinte keresztte átlényegülve jelenik meg előttünk. Lábánál a Nyulak szigeti kisnyulak ugrálnak, miközben a földre hanyatló lányalakban már Margit királylány jövője vetül elénk. A fejek fölött lebegő királyi korona és Margit háta mögötti klostrom keresztje ugyanis a misztika világának jelzései.

Szent László megmenti a lányt (rajz)

Szent László legendája talán legismertebb legendánk volt a középkorban. Képi (ikonográfiai) ábrázolása a történelmi Magyarországon a legnagyobb számban, s legváltozatosabb formában maradt fenn. A 11. században élt lovagkirály történetét himnuszaink, Arany János költeményei és a székely nép gyönyörű balladája is

megőrizte. Mert Szent László mindig segítségére sietett és siet az őt hívó magyar-
nak nagy szüksége idején.

Bazsonyi Arany a híres leányrablás történetét elevenítette fel (Szent László
üldözöbe veszi a kun vitézt, hogy az elrabolt magyar lányt visszaszerezze tőle). Az
esemény drámai, s ábrázolási módja is az. László király nemes arcélét csak félig
fordítja felénk. Királyi mivoltát koronája, lovának díszes takarója jelzi. Történelmi
múltunk őrizője ez a rajz, annak a magyar történelmi múltnak, amely iránt
Bazsonyi Arany érdeklődése soha nem szűnt meg.

Arany János maga is azért nyúlt vissza a legendák világába verse megírásakor,
amiért Bazsonyi Arany: hogy az *emlékmező* gyökerek megtarthassák nemzetünket!
Ha kell, a csoda árán is!⁴³

⁴³ **Tükör által, **Édesapám húsvétja, **Megkoronázás, **Kurd felé, **Tavaszkodás, **Óbiródi tó,
**Látogató, **Öreg idő, **Visszatérő, **Dömsödi nyár, **Sarlós boldogasszony, **Átváltozások,
**Édesapám húsvétja, **Api-Anyi, **Tavaszy-nyár-ősz-tél virágai, **Titkok, **Májusi kálvária,
**Férfiak, **Keresztek 1-12, *Simon napja, *Mária napja, *Úr színeváltozása, *Gazdag ifjú,
*Virágvasárnap, *IV. állomás, *Húsvét, *Mennybemenetel, *Nyulak szigetén, *Szt. László meg-
menti a lányt, *Veronika napja, *Péter Pál napja, *Ember és lovak, *Íme a te anyád!, *Az alkony
tüzei, *Máté a vámos, *Keresztelő János napja, *Ómagyar Mária siralom //Gobelin: EMLÉK-
MEZŐ

Kiállítás Simontornyán, 2009

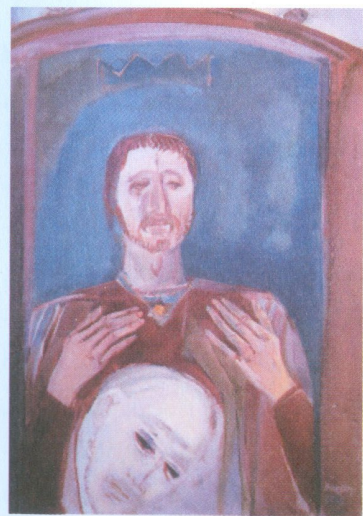
Tisztelt Vendégek! Kedves Művészet-szerető Közönség!

Közismert toposz: minden alkotónak, de művének is megvan a maga sorsa. Nem
kell évszázadoknak eltelnie ahhoz, hogy akár egy hagyatéknak, vagy akár csak az álta-
lunk valakinek odaajándékozott dedikált könyv ide-oda hányódását megtapasztal-
hassuk. Örök a Nagy László-i kérdés: *Ki viszi át fogában tartva, a szerelmet a túlsó
partra?* Örök a művészek aggodása: legyőzi-e a talmiságot az Idő, az az Idő,
amelyben *ezer év elmúlása annyi, „mint a tegnapi nap, amely elmúlt”*. Több ezer év ta-
pasztalata igazolta: a szellem fényét a perc-emberkének sohasem sikerült elho-
mályosítania, legföljebb ideig-óráig háttérbe szorítania.

Bazsonyi Arany, amikor szülőföldjének adományozta festészeti hagyatékát,
aggodalom nélkül sorsára bízta életművét. Most, hogy a véglegesnek hitt őrző-
helyről, Ozoráról átkerült a jóval kisebb bemutatási lehetőséget kínáló
simontornyai várba e festmény- és rajzgyűjtemény, köszönet illeti mindazokat,
akik ismerve eszmei értékét a festőnő fejedelmi ajándékának, nem engedték raktá-
rak mélyébe száműzni a műveket, mert ők is hisznek értékek időtállóságában, a
látogató közönség számon tartó erejében.

Bazsonyi Arany festészetének senki mással össze nem téveszthető formanyelvéről, szellemi mondanivalót hordozó témafeldolgozásáról – kiállításai meggyőzőhették már látogatóit. Rajzai, festményei előtt el kell időzni ahhoz, hogy az első benyomások után az esztétikai élmény mélyebb rétegeit felfejthessük.

Műveinek gyökereit a szülőföld tájaiban, embereiben, az otthonról kapott iratlan erkölcsi parancsokban, s kétezer évünket keresztény kultúrával átítatott sacralitásában kell keresnünk. Az a falusi világ, amely még hordozta a munka tisztességét és örömet, az ünnepek szimbólumaiban való eligazodást, mára már elveszőben. De kell-e hagyni, hogy eltűnjön mindez, s a gyulaji, a pusztahencsei, a kurdi és a dömsödi öreg emberekkel sírba szálljon? Bazsonyi Arany festészet nyelvén megfogalmazott válasza egyértelmű tiltakozás a lelki gyökerek kihúzkodása ellen. Ezért kell elolvasnunk megállást kérő kép-címeit (*Arc nélküli ember, Megkötözött, Az utolsó harcos, Kilépni a falból, Az első ítélet* stb.), végiggondolnunk ismert bibliai történetek értelmezéseit (*Latrok között, Bárány*), a nevek mögött elrejtő emberi sorsokat (*Don Quijote, Lázár, Pál, Szent Kristóf* stb.)!

Dávid siratja Góliátot

Talán nem véletlen, hogy a festő majd minden kiállításán, katalógusában szerepelteti ezt a művét. Ha végiggondoljuk a bibliai történetet, tudjuk, hogy a nagy erejű és kérkedő Góliát legyőzője a fiatal és a férfikorba éppen hogy belépő pásztorfiú Dávid, aki Istenben bíz s nem önerejében, mint ellenfele, ezért lehet népe megmentője. Az Ószövetség nagy királya lesz majdan belőle.

S Bazsonyi Arany nem a győzedelmes ifjút festi meg, hanem az ellenfele elesésén szá-

nakozót. Mert minden halálosztással az életben maradt lesz kevesebb.

Dávid széles vállai, amelyek megérintik az ajtófélfát, félalakos portréja, megállt mozdulatlanság, akárcsak a halott Góliát arcának lenyomata. Hangulatában a két férfiarc alig tér el egymástól.

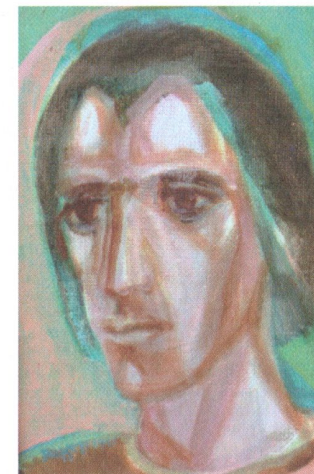
Dávid felnagyított, tenyérrel befelé forduló kezei – a barna ívű kerettel is kizárt világ középpontos szerkesztettségében, szimmetrikusan simulnak tógyszerű öltözékére. A kinti világ hideg indigókékje betölti a háttérrel, melyből fölsejlik a koronára emlékeztető fríz Dávid feje fölött. A majdani jövőé.

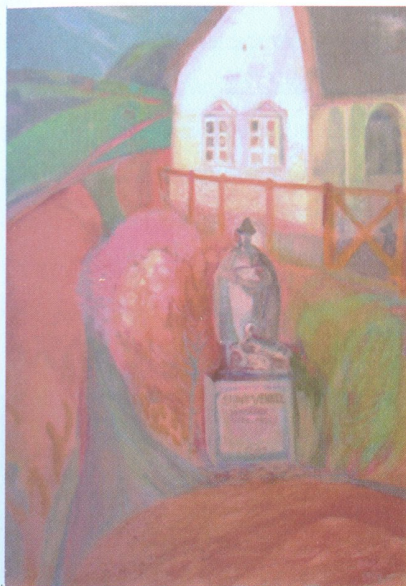
A kompozíció mozdulatlanságát nem oldja fel semmi. Dávid fájdalma festménnyé kövült.

Pál feje

is rezzenéstelen, mint Dávidé. Csontos, kifaragott arcán összeszorított száj, mellettünk elnéző szemek. A fej zártságát, a személy megközelíthetlenségét – legalábbis a megjelenítés adott pillanatában – a háttér kékeszöldje felerősíti, s ugyanez a színárnyalat vastagabb ecsetvonásának már-már kontúrja folytatja ezt a fokozást. Szellemi arc. A pözmentes ábrázolás mozdulatlanná teszi a látványt, amelyben először szemek vonzzák magukhoz a figyelmet. Pál nem ránk tekint, mintha nem is kifelé nézne pillantása. Talán arra a nagy találkozásra emlékezik, amely eldöntötte az életét? Talán a jövőt kutatja?

A mai emberi élet szimbóluma a páli élet: a belülről megtérteké, s a színlelteké. Valahová mindnyájan tartozunk.

Szent Vendel

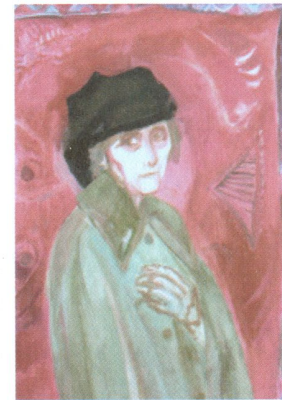
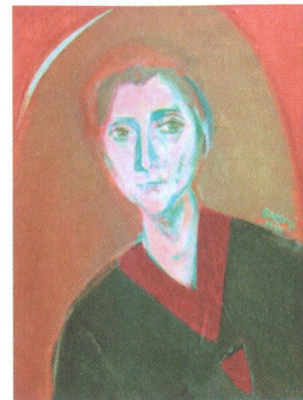
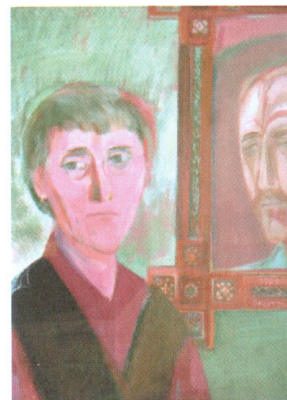
Szelíd a táj, talán a faluvégi, mert a tornácos ház fehérsége, folyosójának íve a derűsen hullámzó tájban folytatódik. Ebben a pasztellszínű békességben, a képmező előterében áll Szent Vendel szobra. Az emlékezet által felidézett hazai tájban nem lehet szomorú *Szent Vendel* sem, mert az utakról hazatérő emberek mindig levett kalappal köszöntek neki, ahogy Bazsonyi Arany gyulai falujában is tették.

Bazsonyi Arany tájai a lélekben állandóan jelenlévő szülőföld tájai, festészeté-

nek állandó komponensei. Hol önállóan, hol háttérként, hol elhagyottan lengetve az otthagyt kaput, hol sacralitást őrző tanúként.

A *Tavaszi-Nyári-Őszi-Téli* nyarának lánya is, ebből a táji ragyogásból lép elénk. Az életútnak e négy táblaképe erőteljesen ragadta meg színekben, arcokban, csontvázvá aszódott kezekben a lassan bezáródó világot. Az elmúlást.

Azt az elmúlást, amely a születéskor már elkezdődik, s amely a festő valamenyny portréján kegyetlen őszinteséggel megjelenik. Bazsonyi Arany ugyanis önarcképek sorát készítette el pályája kezdetétől egészen a legutolsó évekig (*Önarckép holdsarlóval, Önarckép kesztyűvel, Önarckép vastáblás ablakkal, Önarckép kalappal stb.*). Szemlélődő, komoly arc öregedett meg előttünk az általában sötét tónusú portrékon. Lelki és szellemi portréin mindig ott a materiális világtól eltávolodás valamilyen jelzése, hol egy hajpántként ívelő holdsarló, hol egy óriási furcsa-fekete sapka formájában, vagy éppen bohóc sipkával.

Bazsonyi Arany nemcsak ábrázolni, hanem megmenteni is akarja a magyar múlt nagy pillanatait, a világ elhagyott tárgyait, pincesorait, embereit, emlékeit.

Kívánjuk, hogy a festőművész állandó kiállítása szolgáljon a látogatók örömeire, s hagyatékának a szeretett szülőföld lehessen mindenkor legértőbb gondozója, őrzője!

E gondolatok jegyében a kiállítást megnyitom.

Bazsonyi Arany festőművész gondolatai

a simontornyai kiállítás Vendégeihez!

(2009)

„Kiállítás nyílt (képeimből, rajzaimból) életem munkásságát átfogóan, az ozorai várban 2002. május hó 25-én.

Anyagomat szívből hazaadtam szülőmégymnek. Ugyanígy szívből fogadták, gyönyörű ünneppel. Örömmel, jó szándékkal, felelősséggel adták otthonul a szép helyet.

Nem tudok pár mondatban erről a tényről, eseményről szólni. Arról még kevésbé lehetséges, hogy mi zajlik bennem – gondolom, minden festőben – ha odaérkezünk,

hogy minden egyes képünk megmértetik bennünk,

jaj, ne hogy könnyűnek találtassak!

Tekinthessek a messzeségbe jó reménységgel!

Ezzel a gyötrellemmel veretem, és nem tudhatok ma sem mást mondani: Szeretteim között mindig, mindenhol – fizikai jelenlétemtől függetlenül – velük otthon vagyok. Akik velem vannak, ugyanezt érzem igaznak. Őrájuk is.

Szerető kézfogással, üléssel, köszöntéssel, köszönéssel:

Bazsonyi Arany

Budapest, 2009. 02. 14.

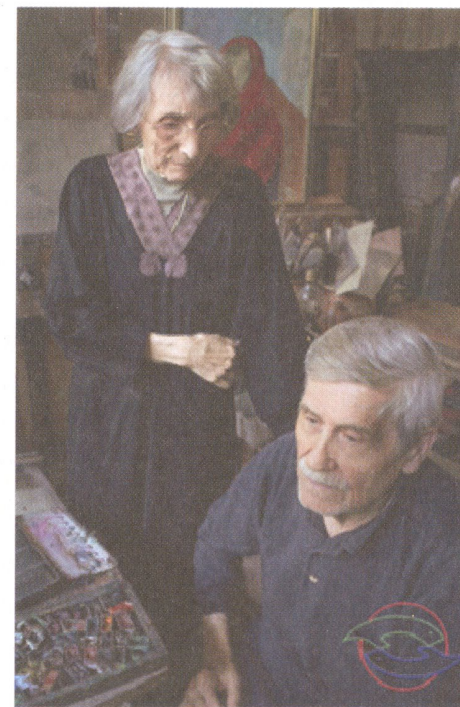
KiállításDömsödön, 2011

Tisztelt Vendégeink! Kedves Dömsödi Polgárok!

Kedves Festőbarátok, Muzeológusok, Szépíró Barátok!

Érces, szép harangszóba burkolt ünnepet élhetünk át, akik most eljöttünk Bazsonyi Arany és Vecsési Sándor kiállítására – és ez a vasárnap délelőtti harangszó kicsit szakrális időbe is emel minket. Áhítat kell a vasárnap ünnepéhez, áhítat kell belépni a festmények világába. És sok kötődő szeretet: emberhez, tájhoz, a falu rendjéhez, múltjához és jelenéhez.⁴⁴

A Dömsödi Hírnök internetes változatát lapozgatva jólesően nyugtázhatja az olvasó, milyen sok hagyománya van a nagyközségnek. S bizonyára nemcsak a kezdeményező ötlete hívta életre ezeket a közösségi alkalmakat, hanem az itt élők vágya is, mert érzik, erőt meríthetnek a szülőföldjükből, az ősoket megidéző és folytató népszokásokból, családjaik erős embereiből. Ahogy ebből a mai kiállításból is, amelynek kezdetei egy emberöltőnyi múltban keresendők. Akkortájt, amikor két fiatal pályakezdő művészpár, Patay Lászlóék és Vecsési Sándorék félig itt telepedtek

le, hogy a hosszú nyarakban-őszökben átengedjék magukat a táj szelíd hangulatának. Dömsödre szeretett szülőföldjét is elhozta magával mindegyik művész, ami-

⁴⁴ A fotót Fecske András készítette a Bazsonyi-Vecsési házaspárról. Fecske András és Balatoni Teréz lánya, a festőművész Fecske Orsolya mestereinek tekintette őket.

kor fiatal házasként közös házukat építeni kezdték: Bazsonyi Arany a tolnai dombok világát, a gyulai falu rendjét, tisztességét; Vecsési Sándor Nyergesújfalu végtelenbe futó Duna partját, s a vízbe lebukó napot, faluja szegény házait, gazdag parasztportáit; Patay László, a haza múltját megidéző látomásait. Bazsonyi Aranyt és Vecsési Sándort egész életen át itt tartotta Dömsöd. S bár Patay László és felesége később Ráckevére költöztek, a kortárs baráti nemzedékkel (Kokas Ignáccal, Szurcsik Jánossal, Hock Ferencsel, Mözsi Szabó Istvánnal ... és sorolhatnánk még) folyamatosan jelen maradtak a település életében. Akár úgy, hogy festményeik itt találtak gazdára, de úgy is, hogy alkalmat teremtettek rá: kiállításokkal, vendégségbe elvárással, művészetük számontartásával.

Tíz esztendeje, hogy a *Petőfi-ház*ban a község szeretete állandó kiállítás megnyitásával tisztelte meg a Bazsonyi–Vecsési művész-házaspárt, Petőfi örök emlékezte mellé emelve az ő nevüket is. Szimbolikus ez a tíz évvel ezelőtti emlékezetben megőrzött kép: Kokas Ignác ott ül a múzeum parasztszekerén, a 20. század képzőművész jelesei pedig nevetve évődnek körülötte. S óriási karéjban állnak az udvaron Sándor és Arany barátai, azaz maguk a dömsödi polgárok. Sándor mindenkit magához akar ölelni, meg akar szólítani egyesével, annyira átérzi az alkalom mélységét, miközben Arany hatalmas virágcsokrot ölelve rebbenő mosollyal szemlélődik.

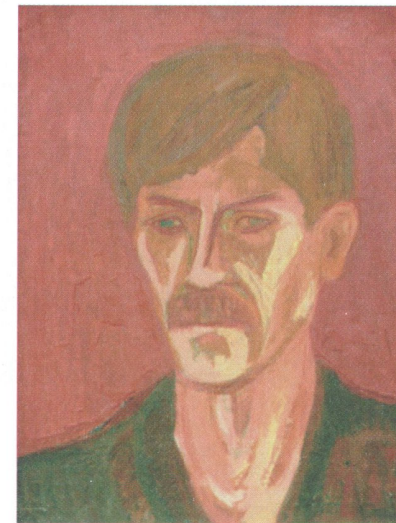
Jóllehet eltelt tíz esztendő, de az eleven kapcsolat nem szűnt meg Dömsöd és a művészházaspár között. A hírnökök be-betoppantak pesti otthonukba, ahol Arany és Sándor a jövőt is kigondolták a folytatáshoz: Dömsödnek ajándékozták – a falakon festészetüket, tárgyaikban egyéniségüket őrző – házukat. Mert bíznak abban, hogy mindig lesznek művész-alkotói valamikori életük-házának, s mindig akadnak olyan lelki vigyázói valós- és szellemi örökségüknek, mint Fazekas János és Márta, a múlt- és jelenbeli polgármester: Kudar Zsigmondné, Bencze István, vagy a művészetet pártfogoló tiszteletes, mint Szabó Péter, a község életét felvállaló dr. Szabó Gáborné, Raffai Karola, a Berhás-család, vagy éppen az életük hét-köznapjait segítő Erzsikék és Ilonkák, Rózák. És természetesen nem hiányozhatnak e reménységből azok a dömsödi polgárok sem, akiknek köszönhető a mai tárlat. Bizonyára nem gyakorta fordul elő, hogy egy községben a most látható

harminchét Bazsonyi és Vecsési rajzot-festményt, jóval több – dömsödi lakos tulajdonában lévő – munkából, sőt más kortárs festőművészek alkotásai közül választhatta és válogathatta ki Vass Ilonka, a kiállítás szervezője. Időszakosan így egészítve ki a *Petőfi-ház* állandó gyűjteményét, szélesebb perspektívát felvillantva a két művész életművéből.

A kiállítás anyaga – jóllehet a házastársi lét és a közös értékrend összekapcsolja alkotópályájukat – két festői világot tár elénk, különböző megfogalmazási móddal. Bazsonyi Arany a lélek látásával, a valóságot nagyon is ezzel a fantáziavilággal kiegészítve helyezi témáit és azok üzenetét a keresztény világ moralitás-mérlegébe. Ha összehasonlítjuk az itt látható rajzokon, festményeken például a két művész templomait, rögtön érzékeljük a szellemi megközelítés különbözőségét. Bazsonyi Aranynál, a férje festményein oly biztonságos nyugalmat árasztó templomok a lelkiismeretre figyelmeztető jelképekké nőnek, vagy inkább olykor lebegnek, angyalokkal, fényekkel körülvetten, olykor emberi világunk fölé emelve egy lépcsősor által mindenkit. Vecsési Sándor faluképeiben, a templom abban a térben áll, ahol a magyar faluban megszoktuk őket: középen, a falukép rendjében.

Vecsési Sándor lelkébe, kezébe beleégtek ezek a hajdanvolt falvak a házaikkal, tornácaikkal, a szegény paraszti lét tárgyaival – makacsul megragadtak, fájdalmas mementóként. Nem véletlenül!

Vecsési Sándort ugyanis Nyergesújfaluból, végtelen szegény sorból, sorsból jobbra törekvése, még önmaga által sem felismert tehetsége, és személyiségének valami ismeretlen forrásból táplálkozó emberi jósága emelte az iparos létbe, majd a *fényes szellők nemzedékével* a Képzőművészeti Akadémiára.

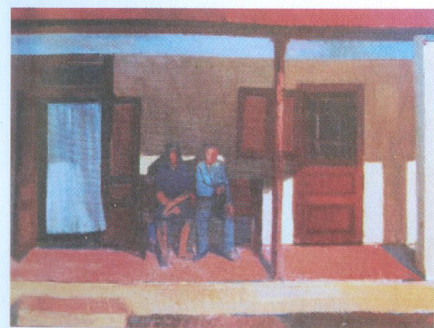

Bazsonyi Aranyt egy másik település, Gyulaj indította útjára, varázslatos gyermekkori világgal ajándékozva meg. Tehetsége, a kalocsai iskolanővéreknél töltött iskolaévek után, őt is a Képzőművészeti Akadémiára vitte, ahonnan pár év múlva – neves művész tanára: Berény Róbert kiállása ellenére – kulákká bélyegzése miatt eltávolították. S ez a fájdalom és kitaszítottság emlék, élete végéig megmaradt amúgy is visszahúzódó egyéniségében.

A mese nyelvén lezárva ezt a kis életrajzi kitekintést: a mesebeli királylány és a szegény parasztleány egymásra találása, mégis minden nehézség ellenére megvédte mindkettőjüket attól, hogy a paraszti világban megtanult kemény tisztességüket múltó adományokért talmiságra cseréljék.

Visszatérve a kiállítás képeihez: csak tallóztatva említünk meg egy-egy képet tudva, hogy mindenkit másképp szólít meg a festményeken látható világ.

Először Vecsési Sándor három, reggel–délben–szürkületben megvilágított, architektúrájában mives ablakát, amely együttes olyan, mint egy középkori, régi hármass oltár. Megállítja a szemlélődőt póztalan líraiságával, az idő múlását jelző fényjátékával. Akárcsak az a hosszú gang a maga rendjével, amely többször is felbukkan különböző perspektívából megörökítve.

Ott a kis pad, amelyen el lehet üldögelni, a nyitott konyhaajtó, a biztonságot jelentő otthon. Az olykor magányos tárgyak – akárcsak a szobabelső festményén – funkcionalitásukkal vannak jelen, mégis együttesen szépséget, harmóniát sugároznak. S ennek a megragadásában, a hozzájuk való érzelmi kötődés kifejezésében nagyon erős hatást ér el a művész. Ahogy azoknak az udvaroknak a hangulatpillanatával is, ahol legtöbbször magányos öregek ülnek, dolgoznak, vagy várnak életük múlására.

Vecsési Sándor nagyméretű olajfestményein kívül (mint amilyen a természet viharaitól megfaragott göcsörtös fa, vagy a villámló ég alatt megbújó falu, a különös fényben lebukó nap, a *Szürkület*) több akvarellje látható. Egy időben, talán épp a környékbeli látóhatárt hosszútávon beragyogó fények, újra felfedezették vele a műfaj kínálta könnyedséget. Akkoriban sok, levegővel teli, színfoltokkal, érzékeltetett témát dolgozott fel akvarellként. Jó, hogy a kiállításon újra találkozhatunk velük!

Bazsonyi Aranytól bár kevesebb munkát láthatunk, ám nem kevésbé fajsúlyosat.

A *Fekete Tulipán* című festmény mozdulatlanul ülő leányalakját mintha kőbe faragták volna. Érzelmeket elrejtő arca, testtartása, ruházata, a mellette dekorációként megjelenő különös formájú díszítmények, a komor színvilág egyértelműen jelzik megközelíthetetlenségét. Befelé figyelését csupán az előtte kinyitott könyvből, a Bibliai szövegből sejtjük. Az *Eszter könyvét* olvassa. Talán ő maga is Eszter, és a saját sorsán tűnődik. Bazsonyi Arany szívesen helyezi át a bibliai vagy magyar keresztény múlt történeteit, szentek életsorsait sajátos látomású elbeszéléssé. Gyakran több osztatú képmezőben meséli el emberi sorsként, lelki vívódásként a szakrális világban élők legendáját, történetét. Ez az elbeszélési mód teszi művészetét a sajátos színvilágon, szokatlan tárgyakon, stilizált ruhaviseleten stb. kívül, mással össze nem téveszthetővé.

Az *Adj király katonát!* és az *Elhozta az Isten c.* vízfestmények, jóllehet gyermekkori játékot, éneket/ünnepet elevenítenek fel, mégsem egészen csak a játék ábrázolását látjuk. A mondókák mögött elrejtő üzenet a fontosabb a művésznő számára: a szemben állók feszültségének megragadása, vagy a hintázó, éneklő gyermek szövegbe belegondoló komolysága.

A *nap, a macska és a hold* című festményen a lopakodó állat ereje, aranyban megvilágoló színei, a képmezőből felénk való kísétálása kerül a vörös-feketével kontúrozott égitestek közé, jelezve ezzel is az állat napszaktól független folytonos ébrenlétét. A macska lényegét, rejtett, kissé titokzatos lényét ragadta meg játékos meg-hökkentéssel Bazsonyi Arany.

Tisztelt és kedves Vendégek!

Kivételes emberi tartású festőművész, másokkal össze nem téveszthető, sajátos képi világa várja a most kiállításra érkezőket. Ehhez a zárt emberi magatartásformához az életrajzi adatok dátumai, a tárlókban elhelyezett dokumentumok azoknak is magyarázatul szolgálhatnak, akik nem találkozhattak Bazsonyi Aranyval, az emberrel! Lelki szenvedéseit, az alkotás folyamatával kapcsolatos valóságait nem véletlenül hordozta magában, s alig 4-5 emberrel oldotta föl e szemérmes némaságát. Ezek közé tartozott valamikori gimnáziumi tanára, Benedetta nővér, akivel annak haláláig levelezett. (A leporelló szövegében is egy hozzá írt levélből idéztünk.) Ám a kortárs költők versei – s nem is akárkiké! – a fotók, a szigorú szemmel készített önarcképek, költemények mindenki előtt élővé mozdíthatják most már soha meg nem ismerhető személyét. Mert, bár legtöbbször elrejtőzött még a kiállítások, kényeszerű kilépések forratagában is, egész művészi pályája (rajzai, festményei, szekciói, versei): morális tisztaságáról, keresztény kultúrkörben gyökerező értékrendjéről, szülő-szülőföld-haza szeretetéről, vagyis ő magáról vallanak. Gyulaj, Dömsöd, Nyergesújfalú, Pusztahencse, Kurd, Kölesd polgárait, akik gyakrabban találkozhattak vele, talán épp e művészléttel ritkán járó póztalan szűkszavúsága, emberi egyszerűsége fordított egy maradandóbb világ, a művészet világa felé.

Képeinek többrétegűségét is részben ebben a keresztény- és történelmi múltismeretben, szülőföldhöz ragaszkodásban kell keresünk, ez a gyökerekhez kapcsolódás adja ugyanis rajzainak, festményeinek azt a realitását, amelyből tovább lép az elvontabb gondolatiság felé. Az ő megfogalmazásában: ... *Szülárd talpazaton állunk és tennünk, amit tudhatunk igaz hittel, ingadozás nélkül, ez tarthat meg bennünket. Isten is erre segítsen mindvégig! Így gondolom én a dolgomat.*

Bazsonyi Arany utánozhatatlan fantáziával álmodja tovább ezt a valóságot – legtöbbször meghökkentő rajzi megfogalmazásban, – így kerülnek tájai, tárgyai, emberei, érzelmei: a sacralitás-, vagy a képzelet által megteremtett, különös összefüggésű térbe-időbe. Művészetében a racionális és az irracionális, a konkrét és az elvont, az egyszer megélhető és a mindenki által átélhető – azaz ambivalens érzés-

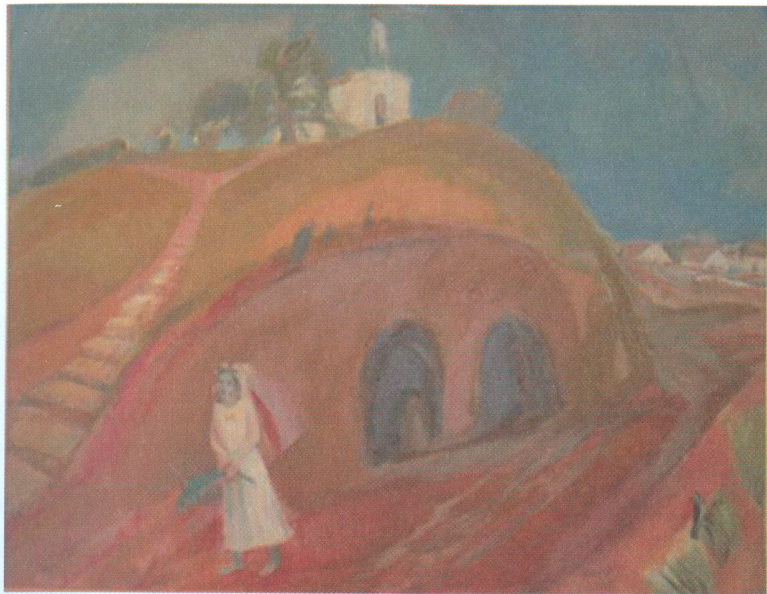
és látásmódja transzponálódik újabb jelentésréteg üzenetévé/szimbólumává. (Érdeemes a műveihez kapcsolódó verseknél is elidőzni, mert valamennyi, Bazsonyi Arany alkotásfolyamatának lényegéből sűríti szavakba a már-már kimondhatatlant, a megrajzolhatatlant.) Fecske András e szellemi tartalmú, fikcióba emelt világról lényeges észrevételt fogalmaz meg egyik tanulmányában: „... *Bazsonyi Arany munkáiban elvont fogalmakkal operáló piketúrával van dolgunk, gondolhatnánk, törvényszerű lenne, ha a forma is követhetné elvontságában a mondanivalót. A gond azonban az, hogy átvitt értelem és elvont forma nehezen hozhatók össze a látványra alapuló festészet kereteiben, márpedig Bazsonyi szándékosan e körön belül akar maradni. Ugyanez a tanulmány a helyét is kijelöli Bazsonyi Arany művészetének: *Úgy hiszem, nem tévedünk sokat, ha azt állítjuk: ennek az embert nemesítő mondanivalónak, mint elvont szellemi tartalomnak egy fikatív tárgyiasággal, mint elvont forma „pótlékkal” való párosítása egyedülálló törekvés hazai festészetünkben.*”*

Bazsonyi Arany valamennyi rajzát, festményét – túl a látvány kiváltotta első hatáson – e líraian egybegondolt-egymásba rajzolt világok üzeneteként kell látunk. Kép címei olykor segítenek a képmező „történeleinek” felfejtésében, de gyakran épp ezek által a (cím) utalások által kerül a művészi láttatás egy többedik jelentésrétegű mezőbe.

Hazatérő/ Egykori lány

Két címe is van a festménynek, s mindkettő talányos. Mert mit is látunk? Szelíd hajlású dombot, tetején egy kápolnával, háttérben felszejlő faluval. Akár a tolnai tájé is lehetne a látvány. A festmény előterében egy fehér, menyasszonyi ruhát sejtető fiatal lány tétován felénk jön, kezében talán palmaágat tartva. S a kérdések máris sorjáznak bennünk: Valós ez a táj, a barlang-katakomba bejáratokat felidéző dombjával, a felénk, vagy az égi világ lépcsősorához tartó, már-már fizikai jelenlétében nem is, csak szimbólumhordozó szerepében (fehér ruha, menyasszonyságot idéző fátyol, palmaág) jelenlévő lány, vagy a lélek világának kivetítődése? Valamiféle számvetés a múlttal? Megfogalmazása a vágy-jövőnek, ahol a világ

szeme elől elzárva el kell mindenkinek indulnia a lelki út lépcsősorán hazafelé? Honnan-hová kell hazatérni?

A látszólagos mozgásban valójában minden statikus, hiszen a hazatérő, az egykori lány döntését nem a valóság történéseiből láthatjuk, hanem a lélekéből – ahogy a hazatérő alakjának elvontságát síkban ábrázolt teste is sugallja.

A lány színekkel megfestett tájnak perspektivikusan is, időrendben is szép ritmust ad a fehér színek kiemelkedése (falu-lány-templom), s ezzel érzelmi összetartozásának hangsúlyozása.

Ugyanezt a több jelentésű világot hordozzák rajzai is. (Nézzük csak meg a leporellóról már megismert *Leány* c. rajzot: A leány időtlen ruházatú alakja egy tömbbe komponált, az erőteljes mozgású – elutasító? védelmező? – kezekkel, lábakkal, a megrajzolt, vagy jelzéseiben hozzátartozó arcokkal. A leány kézbe temetett arca, és az őt körbe fogók drámai pillanata ez, akárcsak a *Kiválasztott* átlós kompozíciójának néma elszántságú, vagy elhatározásában habozó hőseié. Nem lezárt történeteket látunk!) A legrangosabb hazai grafikusként kell őt számon tartanunk: Reich Károly, Kass János, Szalay Lajos, Kajári Gyula, Kondor Béla stb.

... mellett., mégis senkivel össze nem hasonlíthatóan. Létszükséglet volt számára rajzolás. Szerette a tussal, tus-páccal, vagy lavírozott tussal az aprólékosan kidolgozott részletek ábrázolását az amúgy elnagyolt egészben, a térben és síkban láttatás egyidejűségét, a mozgásban lévő cselekvők arcain megmerevülő érzelmek hangsúlyozását, magában a rajzolásban azt a gyorsaságot, amellyel belső képzeletét rögtön papírra vethette, variálhatta.

Rajzainak sorából a *Gyulaj térképem* 2006-ban keletkezett, nagyon szép lírai valóságát emelem még ki. Egy fekvő nőalak alig látható kontúrja fogja össze a képmezőt, s földtől elszakadó lebegése? földbe süppedése? alatt ott van a gyermekkori világ soha el nem engedett falutérképe. Vágy és valóság finom egybeolvadása. Ez az időbeni hátrafordulás Bazsonyi Arannál számtalanszor megfigyelhető: *Múltból, Nyomorúságból [fel nem kelni többé], Elmenőben* stb.

A *Síri virág*, *Az utolsó háború félelme* ahhoz a művészi pálya folyamán újra és újra fölbukkanó témakörhöz kapcsolódik, amelyet az „utolsó” szó végérvényes lezárt-sága sugall: *Utolsó ölelés, Utolsó harcok, Az utolsó háború, Az utolsó virág*. Bazsonyi Arany a visszahozhatatlan szituációt, a megmásíthatatlan döntést, a lezárt élethelyzetet – vagy éppen az utolsó toll és ecsetvonást – izgalmas kihívásnak érezte megjeleníteni.

Ez az állandóan önkontroll alatt lévő művészi magatartás verseiben is hangot kapott. Költeményei ugyanolyan erős képiséggel rendelkeznek, amilyen hangsúlyos támaszt kaptak rajzai, festményei a szóbeliséggel (gondolok itt mindazon munkáira, amelyek valamely egyetemes kultúrtörténeti forrásra, vagy a mi történelmi múltunk ismeretére épültek, és amely ismeretek birtoklását Bazsonyi Arany mindenkinél feltételezett). Soha nem elégedett meg holmi felszínes tudással, minden elérhető forrást igyekezett az őt izgató témáról elolvasni, mielőtt engedte a teremtő fantáziát szárnyra kapni. (Mi, akik a középkor- reneszánsz kor irodalmával foglalkozunk, gyakran kaptunk tőle, szimbólum-alakulásokra vonatkozó apró feladatokat, kérdéseket.) Bazsonyi Arany a haláláig nem szünt meg kérdezni. Van olyan olajfestménybe fogalmazott verse is, festménye is, talán éppen Simontor-

nyán, ahol a festmény látványába, az odaírt kérdések sora is beletartozik. Talán ezt a kérdezni merő befogadói magatartást ajánlom a mai kiállítás Nézőinek is.

S végezetül hadd köszönjem meg a Keresztény Múzeum igazgatójának, Baranyainé Kontsek Ildikó művészettörténésznek a kiállítás értő megrendezését, és azt az örömét, ahogy fogadta-befogadta a Művész hagyatékának itt látható, Vecsési Sándor, a férj és festőművész által ajándékozott anyagát! Köszönöm Prokopp Mária művészettörténész professzornak, hogy volt ideje és figyelme egy kortárs alkotó művészetének megismeréséhez is (lévén ő, a régi korok művészetének magyarországi szakembere), s besegített abba, hogy Bazsonyi Arany itt látható munkái „haza érkezhessenek”.

Írók, költők Bazsonyi Aranyhoz

UTASSY JÓZSEF⁴⁵

Egy festőhöz

Én Istenedben nem hiszek,
de csókoltatom, ha van:
Bazsonyi Arany!

Próféta sem vagyok, nem ám,
minek ámítsam magam:
Bazsonyi Arany!

Van gyöngy vizem, friss levegőm,
hamuhodó hű parazsam:
Bazsonyi Arany!

De fantáziám kumma sincs,
arról írok, ami van:
Bazsonyi Arany!

Igaz, olyankor egymagam
ülök a Holdon hontalan:
Bazsonyi Arany!

Látod, nem vagyok álszerény:
csillag remegtet, nem szurony –
Bazsonyi Arany!

Köszönöm portréd, köszönöm.
Minden stáció rajta van:
Bazsonyi Arany!

⁴⁵ Költő, műfordító (1941–2010).

KISS DÉNES⁴⁶

Bazsonyi Aranynak

NOÉ BÁRKÁJA HOVA VISZ?
NOÉ BÁRKÁJA EZ A FÖLD,
de hullámszáma nem a víz,
hanem Istentől örökölt
szeretet és szenvedés,
ami emberi arcot ölt
csak kell hozzá emberi kéz,
a fénybe mártott szent ecset,
s máris létrejön az egész
mi örökre kiméretett.

(2000. június 18.)

TAMÁS MENYHÉRT⁴⁷

Méhe a szónak

Bazsonyi Aranynak

Áldassék a csöndmély:
méhe a szónak,
áldassék benne
a tegnapi holnap,
a teljében ősi;
időtlen újdon,
áldassék burka,
igéit vajúdón,
sírja föl reményét
hegy-völgynek, égnek,
sírja, miképp sír
az ölbéli ének.

(1998)

Bazsonyi Arany, az ébrenlét-álmodás festője

a beszéd mögötti tájaké
a „virágok hatalmá”-é
a magunk-varázslatáé
a magunkig-vándorlásáé
a holnapba-szökött időé
a minden megeshet-megtörténhet szorongásáé
a sebezhető egeké
a gyöngy-titkokat hatványozó tengereké
a virágokkal beszélgető madaraké
a madarakkal beszélgető virágoké
az elveszett, mindennap-visszakapott volna
domboké

⁴⁶ Költő, műfordító (1936–2013), aki a nyergesújfalui kiállítás emlékkönyvében rögtönözte Bazsonyi Arany: *Noé bárkája* festményéhez a verset.

⁴⁷ Író, költő (1940–), többször olvasta föl Bazsonyi Arany kiállítás megnyitására hozzá írt verseit. Bazsonyi Arany is tervezett könyvborítót Tamás Menyhért kötetéhez (*Esőrácsok*).

a magány-gömbkoronás fáké
a reménység-láncolatú ágaké
az alakzatokkal együtt-lélegző páraké
a tárgyakkal szövetkező derengéseké
a madarak fölfelé zuhanásáé
az egymásba-növő-kapaszkodó teljességé
a ki nem mondott szavaké
az egymást-megtartó szereteté
a mandulaszemű szeretőké
az összekapcsolt véráramlásoké
az évezredekbe visszaigyekvő vágyaké
a Hold-arcú jósoké
az „ember arcú szentségek”-é
a bizonyosság-keresőké
a csillag-beszédű sejtéseké
a bennünk hulló vakolatoké
a világon átkelő gyermekdaloké –
a legbennebb történő történéseké.

Megkezdett leltár

Elég,
elég egyetlen virág;
feketültségből előfehérlő szirom,
utolsónak nevezett, utolsó világra nyílással
magunkkal vihető viráglátomás,
hogyan leltározható legyen a leltározhatatlan:
az ablakba temetett arc,
a szilánkos reményű Asszony és madár,
az ajtók nyílásain beszáladó szó,
a kavics szívéig igyekvő Forrás,
a rejtekes Vízmosság,
a gyökereztető táj,
Apa és fia folytatlak-folytatása,

a bevégzett nappal szentélyévé csendesülő Tornác,
az élet Születés-világítás-halál hármastörvénye,
Don Quiote győzetlen győzelme,
a virággá váló évszakok,
a reménybe-veszett kötözöttség,
a magáramaradásnak terítkező Lakodalmi készülődés,
a holtomiglan-hűségűes Labyrinthusa,
az árulásos Júdás csók,
a felező szakadásba belesajduló Krétakör,
a betöltetlen sírású baba,
Jákob égostromló álomlétrája,
Veronika tövisnyomatú kendője,
Judith halál-szerelmű szelídsége,
János (Akinak van füle, hallja, mit mond a Lélek a
gyülekezetnek) lelkes állatú jelentése,
Krisztus Földért függeszkedő stációja,
a Requiem sötétre-szivült sírása,
Osza Hajnal utolsó szállata,
a Halottak napi gyertyaerdő,
a kápolnás rege,
a múzeumok tegnapultsága,
az ébredő horizontú utiképsor,
a Finita szárnyas ember ...

Elég,
egyetlen leltározó pillantás is elég,
hogyan a kutakodó képzelet;
a felforgatott csend,
a kort visszasebzó ó- és fehérarany-izzás
nyugtalanító nyugalommá hevüljön!

Szülessünk haza

Fényszállatok, Bazsonyi Arany válogatásában. Hazahozott látomások az emlékezet termében, próbálok tárgyilagos hangütésben közelíteni Bazsonyi Arany lélekközeli művészetéhez. Mint annyiszor, ezúttal sem sikerül, ahogy visszaidézem képeit; akármelyik festménye előtt áll meg a képzeletem, első pillantásra ihletett szavak tódulnak elém ...

Huszonhárom kép, huszonhárom varázslat. Címek, mindennél beszédesebb címek: *Remetekápolna, Virágvasárnap, Gyógyító, Első útélet (János jelenéseiből, Krisztusfej, Pál, Lázár, Dávid siratja Góliátot, Oszta Hajnal halálára, a Biblia világából merítkeznek, láttatják a példát, a forráserőt: Isten- és önmagunk keresését, a Látogatás, a Parasztember, az Anya és gyermek, az Átváltozások, a Gyöngy, a Palást, az Ég és föld között, a Szikén, a Kapu* elősejléseivel megint másképp emlékezik és emlékeztet mindarra, amit míg eleven az emlékezet mindarra, amit míg eleven az emlékezet, sohasem felejthetünk... Nem felejthetjük a helyet, ahonnét vétettünk, ahová küldetésünk rendelt, és azokat sem, akikkel összekapcsolt véráramlásban élünk/éltünk szentesítve az emberarcú világ őrzését. *A tavasz- a nyár- az őszi- a tél virágai*-ban, az *Önarckép*-ben megint csak az Időből hullámszik elő, tanít arra, hogy váljunk virággá, az odahagyott táj törvénye legyen a törvényünk: minden évszakunkban; halálunkban is szülessünk haza!

H. HADABÁS ILDIKÓ⁴⁸

Virágének, amelyet egy festő, V.S. mondott el az ő Virágszálának

Palástos madonna, gyönyörű virágszál,
édes anyácskámmá titkon, ki változtál,
jóságos szemedben, megfáradt öledben
Palástos madonna! gyakran elrejtetem.

Temető útján, ha kinyílt a mályva,
faluvégi házunk utcai virága,
kézen fogtál engem Palástos madonna,
s csillagot pingáltál gyermekbánatomra.

Nem tudtam, hogy Te vagy minden ölelésben,
minden lázadásban, minden feledésben,
mikor úgy akartam könnyként elperegni,
s részeg jajduláson örök pecsét lenni!

Palástos madonna, hosszú az utam még – ?
konduló harangszón, hogyha végigmennék
segíts, hogy imává váljék jajdulásom,
Palástos madonnám, Arany! szép virágom.

⁴⁸ Irodalomtörténész, költő (1949–).

**Lőcsei Pál imája⁴⁹ a Szent Jakab templom főoltárának elkészítése után,
1518-ban**

*Bazsonyi Arany*nak szeretettel ajánlom

Végtelenül elfáradtam Uram! Csendben jöttem eléd, mert amit nekem adtál, azt csak csendben lehet megköszönni. Most mégsem tudok szavakat mondani Neked, csupán az arcomat fordítom fényességedbe: nézz rám! Elkínzott kezeimet mutatom: szánj meg! mert nagy volt a feladat, amellyel büntettél. Vagy jutalmaztál volna?

Szemben ülsz velem Te is és János is. Jánosnak jó most nagyon, eléd hajthatja – egy végtelen időig tartó álomba – a fejét. Mégsem vágyom az ő helyébe, hiszen a lelke az enyém volt, amikor kifaragtam. És Te akkor Jánosban rám is vigyáztál. Nyugalmad örködött felettünk. Uram, János arcában köszönöm a kivirágzó csendességet, a hozzád borulás lehetőségét. Fényessé vált az életem, mikor őt nekem adtad. Akkor még nem sejthettem, hogy közel az ébredés órája, de messze az elnyugvásé. Kakasszó figyelmeztetett árulásomra, amikor le akartam tenni a vésőt, kalapácsot, amikor el akartam felejtetni a tiszta fádba rejtett parancsodat, amikor nem akartam meghallani hangod kérlelő édességét.

Jól emlékszem erre a hangtalan futásra. Újabb és újabb megrendelésekkel halmoztak el a szepességi városok, miközben én Veled harcoltam, mert nagyon üressé tettél engem. Az utolsó vacsora látomása egyre több ráncot vésett az arcomba. Halálos makacsságomban minden utamba kerülő fában Téged kerülgettelek, minden tétován felemelt kalapácsütésben a Te erődnek akartam ellenszegülni.

És nem láttalak! Nem Láttalak! Talán ezért ismerkedtettél össze Júdással is? Mikor megpillantottam, összeszorult szívemben a felismerés csodálkozása. Végtelenül fájt őt észrevennem, mert az öregedő csavargó tekintetében tükörbe néztem. Emlékszem, hogy álldogált ott a lőcsei városház közelében, miközben mindenki szájalimból összekéregette ezüstjeit. Elfigyeltem őt Uram, és igen megijedtem a gazdag polgárok lelket vesztő jóindulatától. Keserűen szóltam Hozzád: – Hiszen én is Júdásként adtam el a Tőled kapottakat farizeusok csillogó dicséretéért, pedig

tudtam, hogy Te többre köteleztél engem. Pedig éreztem, hogy soha nem csillapodó vágyakozásom a tökéletes megfogalmazás után csak a Te bólintásodban nyugodhat el.

Mégis elragadott valami önhitt öröm, s gazdagodó mosolyomban egyre gyakrabban keményedetett meg, mint ezen a szegény júdásarcú csavargóén, a számígtató félelem. Bevallom Uram, először magam ellen emeltem a lőcsei templom keresztjét Hozzád, de aztán megtanultalak faragás közben újból látni az oltár minden mozduló vonalában, az apostolok megrebbenő szemében, Júdás hátra forduló kérdésében, fából kinyílt virágaimban.

Húsvét közeledik. Hallom Lőcse város kis- és nagyharangjait kopogtatni az ablakokon. Az oltár, amit Te emeltél bennem, most itt magasodik előttem és én, egyszerű szolgáló, Lőcsei Pál, csodálkozva térdepelek előtted és órák óta csak hallgatok, mert elfáradt bennem már a szó is. – Engedj most öledben elaludni, s ha lehet, ne ébressz fel túl hamar Uram, mert karomban oly gyenge az erő, szememben pedig oly kevés a fény, hogy félek, nem tudnálak megvédeni – a katonák egyre közelednek. Ne indulj el egyedül! Várj rám, és ne feledkezzél el rólam! Uram.

Bazsonyi Arany, Lőcsei Pál imája (tusrajz)

⁴⁹ Bazsonyi Aranyt ez az ima ihlette a *Lőcsei Pál imája* című (az ima után közölt) rajz elkészítésére.

Elhagyott tanya emlékére

(B. A. *Kapu* festményére)

A kert kapuja lengedez,
a puszta csendje nézi,
ahogy a semmit kinyitja,
s az árnyakat igézi.

Rézkilincset a tenyerek
melege rég nem őrzi,
küszöbét csizmák ereje
koptatón már nem éri.

Faragott árny a napsugár,
néma galambok szája
zöld moha lepte folt –
kididereg a tájra.

Az égető nap aranya
csurog a kapuzárnyon,
fénylik a táj, és megremeg,
hej, virágom, virágom!

A kert kapuja sírdogál,
nincsen körülötte semmi
– földön az ég, égen a föld –
nem veszi észre senki!

Hites Borbála lakott itt,
kék ég szoknyája ránca,
s hogy átölelte a mező,
illatos lett az álma.

Vad almafa, giling-galang,
göcsörtös, bütykös lába,
csordult a lé, csattant a csók
ki emlékszik már rája?

BÜKI ATTILA⁵⁰

Motívumok Bazsonyi Arany festményeire

Don Quijote

áll valahol
fehérül zászlós karója
lova
nem őríz se kopját se páncélt
testén vászonruha
áll s néz
mögötte szélfúttá álmai
ködökben lebegnek
nincs már
mellette Sancho Panza
eltűnt Dulcinea
kékül
körülotte a világ
szeretethiánya
áll s néz
néz valahova
mintha betlehemi szalmaszálát
látna
melynek fényénél felderül
lelke árvasága

⁵⁰ Költő, festőművész (1948–), itt közölt versei Bazsonyi Arany azonos című festményeihez íródtak.

Elszakadás

a lány mozdulatlan
teste – a kiterítettett –
a föld
s tenger utáni part
égi mezsgyéjén
ahol
immár a hívó fényben
fehérbe fordul az éjszaka
teste
barna szempilláival
már nincs
benne földi s égi félelem
szabadsága kegyelem

EIGEL ISTVÁN⁵¹

Bazsonyi Arany saját imája

Mindennapi bűneink ünnepnapra bevallása, megbánása, az ezt követő megtisztulás reményében vállalt penitencia csak fele útja a vezeklésnek. Öt Miatyánk, öt Üdvözlégy helyett saját imánk vezet a Kegyelemhez. Bűneink titkának homályából közvetlen kapcsolatra vágyunk a Földrehozóval. Magányos úton haladunk. Hitünkkel tudva és vállalva a liturgia rendjét a bűnről és a bűnhődésről, de az Ítélet súlya, szigora ránk van bízva, és az Ima szövegét befelé fordulás „önkívülete” diktálja. Bazsonyi Arany saját imája kétséget nem támaszt a Kegyelemben részesülés felől.

A szakmaiság rejtjeles tolvajnyelve hiábavaló és fölösleges e grafikák értékeléséhez. Kereshetjük a kapcsolódást Szalay Lajoshoz, Kondor Bélához, mert a kalligráfia, a vonalvezetés, az expresszivitás, a hangsúly-találás rájuk emlékeztet, de csak a hasonlatosság felületén mozgunk, mert Bazsonyi Arany rajzművészetének lényege más természetű. A másik oldalról, a költők témakörét, hitbéli viszonyulását rokonítva ugyancsak tévútra jutunk, bár Babits vagy Pilinszky következetessége hasonló terrérumon állt. A Biblia mint témakör, vallásos elkötelezettség, vívódás önmagunkkal több költőtársat is egymásközeli körbe von, de Bazsonyi Arany ószövetségi vagy Krisztus életéhez fűződő témafeldolgozásai, s hasonlóképpen egyéb személyes érintettségű megnyilatkozásai szinte egyedülállóak. Költészet rím sorok nélkül, zene instrumentumok nélkül és grafika helyett fohász, áhítat.

A „Tékozló lány” bűnbánata hiteles. Ádám félelmes szuggeszció: „Uram, rettentő látomások gyötörnek...” Keresztelő János az üdvöt közvetíti, a győztes Dávid siratja Góliátot, Mózes kőtáblái a Törvényt hirdetik, a Virágvasárnap örömet, bánatot egyaránt hordoz. A változatos témájú lapok azonosak ihletettségükben, szeretet-központosságukban, megtisztulás-szándékukban. Nehéz egyszerűen „rajzoknak” nevezni ezeket a grafikákat. Többről van szó. A mesterség eszköztárának egészével rendelkezik a művész, de a munka igazi értékét a háttérből elősu-

⁵¹ Festőművész, iparművész, író (1922–2000)

gárhozó rajongás. áhítat, alázat adja. Csupa olyan fogalom, amiben a legnagyobb az ínség. Semmi öncélú modor, semmi ügyeskedő formajáték. Minden gesztusnak, jelnek, mozdulatnak, felsorakoztatott szereplőnek kikerülhetetlen helyettesíthetetlen rendeltetése van. Az elhagyások, alulexponált részletek a gondolat kiemelésének érdekében rendeződnek. Az ornamentika a helyszínt, a felidézés időpontját rögzíti. Bazsonyi nem téved-kalandozik általánosításokba. Az arcok, kezek, jelentelek annyira konkrétak, mint fájdalmas vagy boldog álmainkból előhívott emlékeink. Úgy „valódiak”, ahogy visszatérő álmaink, s így jön létre bizalmas viszonyunk az alkotóval.

Bazsonyi Arany festő. Táblaképeivel, pannóival azonos világú grafikája. Festészetében a színeket, struktúrákat ugyanannak az érzelmevilágnak a szolgálatába állítja, mint fekete-fehérre korlátozott munkáit. Nem sokat tévedünk, ha azt állítjuk, hogy grafikája koncentráltabban irányul habitusából adódó vallomás-szándéka felé. És így mi is együtt imádkozhatunk vele: „Legyen Neked a Te igéd szerint...”

Bazsonyi Arany kiállításai, díjai, szakmai elismerései

KIÁLLÍTÁSOK

- 1964 Fényes Adolf terem, Budapest
- 1970 Savoyai Kastély: Patay Lászlóval, Vecsési Sándorral, Ráckeve
- 1972 Múcsarnok, Budapest
Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely
- 1974 Akvarell Biennálé, Eger
- 1975 Delhi (India)
Béri Balogh Ádám Múzeum: Vecsési Sándorral közösen, Szekszárd
- 1977 Általános Iskola, Vecsési Sándorral közösen, Dömsöd
- 1978 József Attila Színház, Budapest
Művelődési Otthon: Blaskó Jánossal, Vecsési Sándorral, Heves
- 1981 Művelődési Központ, Kölesd
- 1982 Savoyai Kastély: Vecsési Sándorral és Patay Lászlóval közösen, Ráckeve
- 1983 Szófia (Bulgária)
Vármúzeum, Simontornya
Iskola Galéria, Budapest/Csepel
- 1984 Művészetek Háza: Vecsési Sándorral közösen, Szekszárd
- 1985 Művelődési Ház: Vecsési Sándorral közösen, Nagydorog
- 1989 Ernst Múzeum: életmű kiállítás, Budapest
Művelődési Ház, Hőgyész
Városi Kiállító Terem, Kalocsa
- 1992 Művelődési Ház, Dömsöd
- 1994 Római Katolikus Plébánia, Gyulaj
- 1998 Művészetek Háza, Szekszárd
- 2000 Állandó kiállítás Vecsési Sándorral közösen: Dömsöd
- 2001 Galéria 13, Budapest/Soroksár
- 2002–2008 Várkastély, Orora
- 2003 Belvárosi római katolikus templom, Szekszárd
- 2004 Kernstok Galéria, Nyergesújfalu
- 2009 Általános Iskola, Pusztahencse
Vármúzeum, Simontornya

- 2011 Petőfi Sándor Emlékház, Dömsöd
 Református Gyülekezeti Ház
- 2012 Keresztény Múzeum, Esztergom
- 2014 Általános Iskola, Pusztahencse
- 2015 Tamási Galéria, Tamási

CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOKON

pályaindulásától kezdve idehaza, s külföldön is rendszeresen részt vett. (Budapest, Eger, Hatvan, Hódmezővásárhely, Keszthely, Salgótarján Szeged, Szekszárd, stb.) Külföldi bemutatkozásai voltak az alábbi országokban: Anglia/London (1964), Ausztria (1975), Bazel (1975), Bulgária (1973, 1982), Brüsszel-London (1964), Franciaország (1966), India, Kanada, Libanon, NSZK (1975), NDK (1958), Románia (1973) Spanyolország, Svájc, Szovjetunió (1959), Olaszország (1962, 1988).

DÍJAK, SZAKMAI ELISMERÉSEK

- 1965 Balatoni Nyári Tárlat díja
- 1969 X. Szegedi Nyári Tárlat fődíja
- 1974 IV. Országos (Egri) Akvarell Biennálé nívódíja
- 1976 Balatoni Nyári Tárlat nívódíja
- 1978 Honvédelmünk, hadseregünk, III. díj
- 1979 Magyar Tájak – III. Országos Tájfestészeti Biennálé: Kohán György-
 emlékérem:
 Vásárhelyi Őszi Tárlat: Tornyai János-plakett
- 1980 Magyar Tájak: bronzdiploma
- 1982 Nemzetközi Festészeti Triennálé nemzeti díja (Szófia)
- 1983 Babits-pályázat Babits-plakettje (Szekszárd)
- 1984 Magyar Tájak: Mezőgazdasági Kiállítás különdíja
- 1985 Mezőgazdaság a képzőművészetben pályázat III. díja
- 1991 Hatvan, Magyar Tájak díj
 Ferenczy Noémi Emlékdíj
- 1997 XI. Arcok és sorsok, Országos Portré-biennálé: diploma
- 2000 Galéria '13, Soroksár: Festészeti díj
 Magyar Tájak – Országos Tájépk Biennálé, Hatvan: Ezüst diploma

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSOK

MURÁLIS MUNKÁK

Szent Lőrinc, szekkó, kb. 40 m². – Kurd, róm. kat. templom, 1965/66.
 A dömsödi otthon, szekkó, 18 m². – Dömsöd, 1973–1977.
 Történelem, panno, 320 x 920 cm. – Heves, Művelődési ház, 1970.
 Életút, szekkó, 300 x 600 cm. – Szekszárd, Tanítóképző Főiskola Gyakorló Isko-
 lája, 1987.
 Lélekvárás, szekkó, 27 m². – Pusztahencse, róm. kat. templom, 1990.

AZ ÉLETMŰVET

SIMONTORNYA, Vármúzeum – SZEKSZÁRD, Wosinsky Mór Megyei Múze-
 um (74 olajfestmény, 212 rajz) és ESZTERGOM, Keresztény Múzeum őrzi (58
 rajz, 6 olajfestmény) őrzi.

Az *Emlékező* c. gobelin megtekinthető: Tolna megye, LENGYEL, Apponyi
 Sándor Mezőgazdasági Szakközépiskola és Kollégiuma intézményében.

Az alábbi Tolna megyei intézményekben, közgyűjteményekben lelhetők fel művei
 (az ország különböző helyein lévő múzeumokat, melyek szintén őriznek a
 művésztől alkotásokat, most nem soroljuk fel):

Dömsöd: Petőfi Sándor Emlékmúzeum, önkormányzat és Református Parókia;
 Gyöng (iskola);
 Gyulaj (iskola, és önkormányzat);
 Hőgyész (iskola);
 Kölesd (galéria); Kurd (önkormányzat);
 Pusztahencse (iskola és katolikus templom);
 Százard (házasságkötő terem és önkormányzat stb.);
 Szekszárd Babits-ház, Béri Balog Ádám Múzeum és önkormányzat.

ÍRÁSOS HAGYATÉK: Magyar Tudományos Akadémia, Könyvtár és Informá-
 ciós Központ Kézirattára. Levelezésük csak 2045 után kutatható.

EMLÉKTÁBLA: Pusztahencsén, az iskola falán

Felirata: „Ebben az iskolában tanított egykor Bazsonyi Arany (1928. I. 13.
 – 2011. október 13.) festőművész, Pusztahencse valamikori tanára,
 majdani díszpolgára. Hálával emlékeznek rá valamikor tanítványai és
 a falu lakói.”

Mottó Bazsonyi Aranytól: „*Szállok, mint kit csillag bív...*”

Tartalom

Az Olvasóhoz	7
Bazsonyi Arany festőművész, grafikus, költő életútja visszaemlékezései, levelei tükrében	9
Bazsonyi Arany kitárt kapui – Kiállítás-megnyitó beszédek	41
Írók, költők Bazsonyi Aranyhoz	91
Bazsonyi Arany kiállításai, díjai, szakmai elismerései	107